

OLII ON ILLUSTREERITUD KUUKIRI

Sisu:

Jaan Kärner: Suveõhtune päike (luul.). — Lawrence: Lady Georgiana Fane (repr.). — Evelyn Wrench: Briti ja Euroopa. — John Galsworthy: Inimene ja loom. — O. K.: Äärmärkmeid Londonist (pilt.). — John Nairn: Briti parlamendi omapäraseist kombeist. — Viscountess Astor: Riiginaiste ülevaateid. — Lord Dunsany: Hingvõllas (novell). — Shakespeare: Wolsey monoloog (luul.). — H. K.-H.: Tõsise heameelega. — Aino Kallas: Inglise ja Moosese käsulauad. — Romney: Õpetaja tütar. Lady Emilia Kerr (repr.). — Irma Truupõld: Rahvasteliidule (luul.). — Gustav Suits: Sulekutseliselt teekonnalt Hollandisse. — Elevantiluu kunstis. — Elmar Aader: Märkmeid tööviljakuse probleemist. — Constable: Flattordi veski (repr.). — Reynolds: Ilmsüütus (repr.). — L. Lagorio: Jalta vaade. — Prof. J. Klever (van.): Marienburg (repr.). — Otto Manninen: Tervitus Hõimuvendadele (luul.). — Ed. Wilde: Reisitarkust. — A. Peel: Paar ajaloolist dokumenti ajaloolisest silma-

pilgust. — I. Aivazovski: Maru Mustal merel (repr.). — Konrad Voores: Lappvaip (jut.). — A. Meri: Kas lahti Berni konventsioonist? — Aug. Mäik: Nüüdisaegne. — Jaan Vahtra: Rännakuid Võrumaal. — Homo primigenius: Lullaby (luul.). — M. Maksolly: Tartu vabastamine j. t. repr. — Hendrik Adamson: Pastaldega pikne (jut.). — H. Blaibrück: Mõtteid kalmistukultuurist. — H. Adamson: Kiri surnupäälul (luul.). — E. Oltorp: Tantsiv Pariis hooajal 1930/31. — Henr. V.: Vanemuine 25 a. uues majas. — A. Vomm: R. R. — A. Kivi: Hall päev (repr.). — J. Pert: E. K. L. VIII kunstinaäitus. — Joh. Aavik: Mõned soovitatavad erinevused ametlikust keelest. — Aug. Nei: Ekstsessiivne agentadverbiaal. — Veel meie kriitikast. — H. Normann: Riiklik Seerumi-instituut (pilt.). — Kuidas teha ajalehele kaastööd? j. m.

Lisa (tellijaile): A. Roose: Kaeva perekond (jut.). — A. Vallner: Kats kellä (luul.).

N 9 September 1931

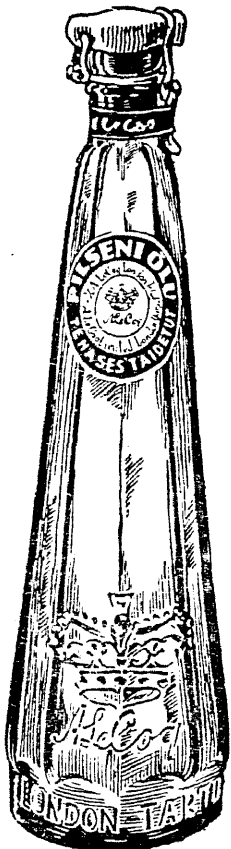
Eesti raamatute üldnimestik 1918-1923

Koostanud **R. Antik**. 408 lk., hind 10 kr.

Kes teeb laiemalt tegemist raamatutega, sellel peab olema raamatutest täielik bibliograafiline ülevaade. Ülevaate võimaldab «Eesti raamatute üldnimestik». Käesolev köide toob autorite järgi kõik 1918.—1923. a. a. vahel ilmunud eestikeelsed raamatud, alates juba 4-leheküljelistest brošüüridest. Soovi korral leiame: 1) teose täpsa tiitli ühes suuruse ja ilmumisaastaga; 2) teose eelmised trükid; 3) mis on teatav autor nende aastate jooksul kirjutanud; 4) mis on temast kirjutatud; 5) kes on teatava varjunime all; 6) kui teame ainult pealkirja, siis leiame, kes on selle raamatu autor; 7) kui tahame välja otsida raamatuid, kus käsitletakse teatavaid küsimusi, siis saame kätte vastavad teosed jne. Seda võimaldab raamatu lõppu lisatud üksikasjalik register.

Varemini on ilmunud «Eesti raamatute üldnimestik 1924—1928». hind 8 kr. Praegu ilmub poognate kaupa «Eesti Kirjanduse» lisana «Eesti raamatute üldnimestik 1929. aastast alates

Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, Lai tän. 35, telefon 601

Suurim Eesti otrade tarvitaja

A-S. A. Le Coq Tartu

*Nõudke ja hinnake
kodumaa kõrgeväärtuslikkudest saadustest valmistatud
õlut, mõdu, limonaadi, soodat ja
seltersi!*

Soovitan

uuesti kohale jõudnud sügise ja talve hooaja kaupu:

Daamidele kõige elegantsemaid mantli- ja kostüümiriideid, nagu: veluur, charmeline, rips jne., silinder-, astrahan- ja kotikplüüsi, mantli- ja kraenahku

Täielikum valik igasuguseist kleidisiididest

Härradele palitu-, ülikonna-, smokingi-, fraki-, sakko- ja triibulisi püksiriideid

Daamide ja härrade tellimused täidetakse oma töökojas I järgu juurelõikajate ja meistrite poolt äri täielikul vastutusel

Hinnad võistlemata odavad. Näitustel kroonitud kuldauhinnaga. Valmisriided väljapandud Tartu Näitusel

Karl Abesi riide- ja valmisriiete kauplus

Tartus. Kaubafoov 8 · Telefon 159

OLION

TEINE AASTAKÄIK

N 9 (21) SEPTEMBER 1931

Jaan Kärner

Suveõhtune päike

*Kesk männilatvu hõõgub suveõhtu päike
kui äsja puhkend vahavalge roos,
ja minu toas kõik vaikselt seisatab kui väike
laps, kellel käed on süütus palves koos.*

*Ses rõõmsas valguses ka vilets pilt on kena
ning kaotab vaesus okkad vahedad.
Tolm särab raamatutel hõbeniitidena
ja kulund mööbel muutub mahedaks.*

*Tuul mängib põõsaste ja lilledega väljas:
nii armas täna viola tricolor.
Mu mõtted põgenevad puudusest ning näljast
ja minu meel on kummaliselt noor.*

*Ma nagu tõvevoodist olen tõusnud üles,
võin jälle ise seada ümber vööd.
Kui armsa lapse pääd ma elu hoian süles
ja rõõmsalt jätkan oma päevatööd.*

LAWRENCE

LADY GEORGIANA FANE

TOIMETAJA JA VÄLJAANDJA GEORG NAELAPEA

TOIMETUS JA TALITUS

TARTUS, RIIA T. 64-3
TELEFON 5-42

ADDRESS: OLION — TARTU

OLION

OLION ILMUB KORD KUUS

TELLIMISHIND: AASTAS 6 KROONI
POOLAASTAS 3 KROONI

ÜKSIKNUMBER 75 SENTI

Brifi ja Euroopa

Olionile kirjutanud Evelyn Wrench, C. M. G., LL. D. Spectator'i väljaandja (ja toimetaja) ja All Peoples Association'i (APA) esimees

EVELYN WRENCH

KÄESOLEVAS artiklis ma katsun eesti lugejatele selgitada kaht mõtte-suuna, mis praegu rahvusvaheliste probleemide suhtes Britis valitsemas. Enne seda aga olgu mulle lubatud öelda, et meeleldi Teie ajakirjas kirjutan. Mul jäävad alatiselt püsima kõige õnnelikumad mälestused oma külaskäigust Eesti ja tema külalislahkesse pealinna Tallinna, ja püüan ma alal hoida sidet eesti oludega oma eesti sõprade kaudu Londonis.

Rahvusvahel. koostöö probleemi üle mõtlemaid inimesi võib Britis üldiselt võttes jaotada kahte rühma: on olemas Briti impeeriumi entusiastide, kes arvavad, et Briti kuning-

riik tuleks organiseerida majanduslikul alusel tollimüüride ülesseadmise muu maailma vastu. Nende n. n. „impeeriumi ristsõitjate“ mõte on, et Briti ja autonoomsed dominioid Kanada, Austraalia, Uus-Merimaa, Newfoundland, Lõuna-Aafrika ja Iiri Vabariik peaksid teineteiselt ostma niipalju kui võimalik. Nende motto on: „Toeta esijoones oma kodutööstust, järgmisena toeta mõnda kuningriigi osa ja ainult lõpuks, kui sa kuningriigist ei leia, mida soovid, mine väljaspoole teiste riikide juure!“ Kuid Briti rahvastepere ei koosne loomulikult ainult autonoomsetest dominioidest. Temasse kuulub kõigis maailmajagudes üle 70 üksiku osa, kus elab kõigist rassidest rahvaid igasugusel tsivilisatsiooni-astmel ja igasuguses suuruses, alates Indiaga, kus elab umbes 1/5 inimkonnast, kuni väikese Ascension'i saarekeseni (kust tulevad kilpkonnad, kellest valmistatakse Londoni linnapea banketidel kuulu kilpkonna-supp) Atlandi ookeanis, mis on Briti admiraliteedi kontrolli all kui mereväe baas. Suurem osa neist n. n. asumaist on meie tooresainete allikaks, ja kuningriigi ristsõitjad mõtlevad, et välismaalaste eemalhoidmisega oleks võimalik neist maa-aladest briti tööstussaadustele arendada suurt ja kasvavat turgu. Nende lõöksõna, nagu nimetasin, on: „osta briti saadusi“, ja nähtavasti ideaaliks, mille poole nad püüdeksid, kui praktiline poliitika seda võimaldaks, oleks tollidega ümbritsetud Briti kuningriik, mis rahuldaks kõik omamaa nõuded ja millel vähimatki ei tarvitseks osta teistelt. See võib kõlada liialdusena, kuid vaadeldes kuningriigi „ristisõitjate“ kirjandust ja kõnesid, paistaks sarnane järeldus nende doktriinide loogilise tulemusena. Nende inimeste isamaalsus näitub olevat umbes:

Nad tunnustavad oma ustavust sellele Suur-Britannia osale, kus nad sündinud — olgu see Inglismaa, Shotimaa, Põhja-Iirimaa või Wales, nagu juhtub; et nad on ustavad Suur-Britanniale kui tervikule; et nad kolmandaks on ustavad tervikulele Briti riikide liidule, mille 70 ehk 80 üksiku osa hulgas Briti moodustab ühe osa. Siin lõpeb nende poliitiline ustavus, nad on ainult veel nõus tunnustama, et nad võlgnevad erilist kultuurilist ja keelelist kuuluvust ingliskeelt rääkivale maailmale-tervi-

kule, mis endastmõistetavalt sisaldab Ameerika Ühendriigid. Sellepärast on nad nõus toetama mingit erilist vahekorda Ameerika Ühendriikidega. Paljud neist vaatlevad Rahvasteliitu Genfis umbusaldusega, kui uskuda nende ajakirjanduses leiduvaid sellekohaseid märkmeid, ja mõtlevad, et igasugused esitised inimsöö föderatsiooni loomiseks on puht illusoorseid, milliseid ei tule võtta tõsiselt.

Kuningriigi ristsõitjate vastu seisab teine niisama tugev või isegi tugevam ilmavaate rühmitus, mis, ehkki püüdes edendada kõiki briti huviseid iga seaduslikult lubatud abinõuga, püüdleb samal määral töötada ülemaailmliku organisatsiooni loomiseks ega leia kuidagi vastolus, kuuluda ühest küljest täie südamega Briti riikide-liitu ja samal ajal tunda täie vaimustusega kaasa rahvusvahelise koostöö-mõttele. See viimane rühm mõõnab meelsasti, et inglase kodakondsus tähendab muuseas ka kohustusi Inglismaa vastu, kus ta on sündinud; Briti riikide rühma vastu, mille kodanik ta on ja milles Inglismaa on valitsev osanik; Briti rahvastepere kui terviku vastu, milles Briti on üks juhtivaid riike; kultuuriline alluvus ingliskeelt rääkivale maailmale; kuid nad tunnustavad veel kaht alluvust — alluvust Euroopale ja lõpuks kogu maailmale. Nende erivus kuningriigi ristsõitjatest seisab selles, et nemad ei usu, et ükski neist kuuluvustest võiks olla vastolus teisega.

Meil Britis on sellepärast probleemiks, nagu meile meele tulevad silmapaistvad välismaa vaatlejad — nagu härra André Siegfried*) ja teised —, otsustada, kas mõtleme tagasi tõmbuda Euroopa nõukogust ja otsida oma poliitilist tulevikku väljaspool tema orbiiti — kui osa Briti rahvastepere rühmas. Need meist, kes töötavad rahvusvahelise koostöö kasuks Euroopa Ühendriikide ja lõpuks maailma föderatsiooni loomisel, mõtlevad, et Briti, tänu oma geograafilisele asendile, on määratud etendama kahesugust osa, teatud mõttes sillana Vana ja Uue Maailma vahel, ja et ta niioelda peab olema kahekordne isik, et kuuluda osariigina nii Briti rahvastepere kui ka Euroopa Ühendriikidesse. Meie tänapäeva riigimeeste ülesanne on teed leida, kuidas seda ilmavaadet kooskõlastada kõikide meie mitmesuguste kohustustega.

Nüüd pöörame Eesti poole. Oletan, et tänu teie ümbrusele ja poliitilisele minevikule, üheks teie probleemiks on, kuidas kooskõlastada oma mitmesuguseid kuuluvusi. Esimeses järjekorras on teil kui headel eestlastel kohustused oma sünnimaa vastu. Teiseks arvatakse on teil oma eriline kuuluvus Balti rühmale, s. t. rahvastele, kes elavad Balti mere ääres, kelledega tänu geograafilisele lähedusele teil alati peavad olema erilised suhted. Kolmandaks on teil kuuluvus teie oma keelelisse rühma, mis teie juhul, ma usun, sisaldab Soome ja võib-olla vähemal määral Ungari, ja lõpuks on teil teie kaks kuuluvust Euroopale ja maailmale, — just nagu meilgi.

Lähema 25 aasta ülesandena näib mulle Euroopa Ühendriikide organiseerimine, subsidiaarselt muidugi Rahvasteliidule, kuid see peaks sisaldama kõik euroopa rahvad. Eeldan, et see reorganiseerimine on esijoones majanduslik. Tollimüüride mahakiskumine on ideaal, mille poole tuleb püüda, ja siis, kui see ülesanne täidetud, jätkata raskemaga — välja töötada iseseisvate riikide poliitiline föderatsioon, kuid mitte opositsioonis Ameerika Ühendriikidega ehk mõne teise võimuga.

Maailmaföderatsiooni loomine kuulub võib-olla veel unistuste-maailma, kuid temast kõnelema hakata on aeg igatahes. Edu, mis Briti rahvastepere seni on saanud, on näidanud, et võimalik on organiseerida maailmariiki ja kooskõlastada kaht näilist vastolu — iseseisvust ja koostööd.

Evelyn Wrench

*) Prantsuse majandusteadlane. Toim.

Inimene ja loom

John Galsworthy'lt Olionile saadetud. Ilmub esmakordselt trükis

Ei usu, et leiduks hinge, kes ütleks: „Loomade kannatus jätab mu külmaks.“ On raske kirjutada inimese tunnetest, süüdistada kedagi sentimentaalsuses. Kuid näib, et selle sõna mõiste suhtes valitseb segadus. Inimesed nimetavad teisi sentimentaalseteks seepärast, et nad kaasa tunnevad kannatustele, milliseid nad ise ei suuda käsitada. Käsitamise momendil nad muutuvad ise täpselt samuti sentimentaalseteks, see tähendab, neid valdab niisamasugune kaastunne ja pahameel, nagu inimesi, keda nad naersid. Ühel päeval ma lugesin ühest heast daamist, kes nimetas veidratelyks inimesi, kes on vangistatud metslindude vastu ja seega soovivad vae-seid inimesi linnades ilma jätta väikestest looduse-osa-kestest, kes laulavad ja siristavad puurides. Tema suutis kaasa tunda vaestele inimestele ja olla nende pärast sentimentaalne, kuid oma liiga väikese kujutlusvõime tõttu ta ei suutnud tunda vangistatud lindude kannatusi ja nimetab seepärast neid, kes seda mõistsid — sentimentalistideks. On olemas nii palju juhtumeid loomade halvast kohtlemisest, mis aga selliseina ei näitu, kuni mõni eriline juhus ei torka meile nii teravalt silma, et ta meie närvidele mõjub. Võtke näit. koerte hoidmine ketis, ja harilikult väga lühikeses ketis. Mäletan kord üht juhtumit Granadas, Hispaanias. Meie võõrastemaja asetus kõrgemal linnast, ning nõlvakul, väljaspool üht väikest maja, oli üks suur koer ketis. Oma aknast me võisime teda jälgida, ja see mürgitas meil ühe kõige ilusamaist vaateist maailmas. Vaest looma ei vabastatud kunagi ketist. Oli väga külm ja lumerikas aeg, ja tal oli vaevalt nimetamisväärne varjupaik; seal ta veetis kogu aja, öö ja päeva, vaevalt kunagi hädamisi liikudes oma 6-jalasel maalapil. See oli tema elu ja tema maailm. Ja väikese paremusega, nagu soe koeraputka, on see elu ja maailm tuhandeile ja tuhandeile koerale tosinais mais. Kes Granadas oleks päevast päeva näinud seda koera, ei võiks enam iialgi olla ükskõikne selle erilise küsimuse vastu. Nii on samuti mets-laululindudega puurides. Ühel päeval võib-olla see hea daam peatub ning vaatab sisse majja, kus lõokesed, kanepilinnud, lepalinnud ja igasugused teised metslinnud, vangistatud 12×9 tollises õhuruumis, peksavad oma tiibu traatide vastu; ja võib-olla tuleb ta korraga arusaamisele, et see pakub vaadet, mis paneks isegi inglid nutma, kuigi ma ei tea, miks inglid oleksid viimased, keda nutuvõimelisteks peetakse.

Ma mõnan täiesti, et enamik vangistatud loomi on näiliselt heas seisukorras. Sest on imestamisväärne, mis eluolendid kannatada suudavad ja ometi säilida hästi. Nägin kord meest, kes 35 aastat oli veetnud üksikvangistuses, ta näis terve ja tugev, ja rõõmustas enda vabastamise üle isegi siis veel. Loomad on mulle südanturdev vaade. Seal nad on, need õnnetud, tihti puurides mitte suuremad kui nad ise, päevast päeva, ööst öhe, kuust kuusse, aastast aastasse, kuni surm nad vabastab; sest teie ei või viia lõvisid, tiigreid, hunte, isegi mitte karusid väikesele jalutuskäigule uulitsale või parkidesse, kui väga seda sooviksitegi.

Paljud meie tegudest oleksid häbistavad igale elavale loomale, sest loomad pole kunagi teadlikult julmid — ei, isegi kassid mitte — loomade elu on nii vähe keeruline, et neil puudub tarvidus alateadlikuks, mõtlematuks kurjuseks, millesse meie nii lõpmatuseni kompilitseeritud elu meid alati mässib. On tõsi, mõned loomad harrastavad sporti, neile meeldib oma osavust teineteisega mõõta. Kass näit. armastab mõõta oma kiirust hiire kiirusega, aga sellejuures pole ta pahem kui iga harilik mõtlematu sportlane, keda tõesti ei võiks teadlikult julmaks nimetada. Mõnel loomal on algeline armastus võimu vastu. Pullile meeldib oma karja valitseda. Inimestel niisugune vaistlik tarve võib viia mõnikord uskumatu õeluseni, nagu seda kunagi ei leita loomade juures. Kuid üldiselt on meie elu kompilitseeritud

JOHN GALSWORTHY

loomus see, mis meid laseb alateadlikult kannatusi valmistada, kuna meie neid oma silmadega ei näe. Terve meie loomade kohtlemine on huvitavalt osakondlik. Võtke näit. karusnahad. Daamid, kütkestavad, inimlikud daamid, head emad ja paremad naised ehk ümberpöörduvad, ostavad nahka kui iseenesestmõistetavat asja. Karusnahad on nii lahutamatud kuulutustest ja akende väljapanekutest ja nii kaugele eraldatud loomadest, kelle nahk nad kord olid, et nad daamidele niisama süütud, elutud eset kujutavad kui ütleme — kuumaveepudelid.

Keegi ei nõuaks seltsi asutamist julmuse ärahoidmiseks kuumaveepudelite vastu. Ja kurjuse mõte kunagi ei tule karusnahku ostjate daamide pähe. Nende osakond on liiga kaugel loomade elust. Osakonna teises otsas on karuslooma püüdjad, kes nii enesestmõistetavalt käsivad nõuet karusnaha kui kaubaartikli järele, et nad, usun, kunagi ei mõtle nende loomade kannatustest, milliseid nad püüavad ja nülivad. Vahepealsetes osakondades importöörid ja kaupmehed, — usun, nemad mõtlevad sellest veelgi vähem kui püüdjad ja daamid. Kuid oletame, et võtate hariliku naise ja panete ta jälgima püütud looma ajaks, mil loomad harilikult vangis, enne kui nad tapetakse, hoolitsedes selle eest, et ta ei saaks looma vabastada, et ta ei jääks magama ja et ta aru saaks, et selle looma nahk tarvitatakse karusnahaks. Kas usute, et ta peale seda veel kunagi tahaks kanda mõnd karusnahka? Siiski — seal ta on: karusnahku nõuavad need, kes tunda suudavad, kuid ei näe, ja rahuldumist see nõue leiab nende poolt, kes näevad, kuid enam tunda ei suuda. Ja see käib kogu inimese elu kohta. On kuratlikult leidlik see viis, kuidas valmistame pimedust. Lubage mul osundada Plutarchi sõnu, kirjutatud kahe tuhande aasta eest: „Meie kindlasti ei tohiks elavate loomadega ümber käia nagu nad oleksid kingad või majapidamisesemed, mis me ära viskame, kui nad tarvitusest kõlbmatuks muutunud; ja kui see oleks ka ainult heatahtlikkuse õppimiseks inimesoo vastu, meie peaksime ausad olema teiste eluolendite vastu. Mis minusse puutub, siis ei müüks ma ära isegi vana hädaga, kes minule on töötanud.“ Minu arvates on kõige alatun tegu, müüa vanu hobuseid, kes teid hästi

O L I O N

Äärmärkmeid Londonist

MIS ma Londonis liikudes nägin ja mida ma ei näinud.

Omnibuse peatuskohal kasvas puu, oksad sõitjate käe ulatuses; ei olnud keegi oksa murdnud ega lehte rebunud. Ja linna puiestikkudes seesama loodusest lugupidamine ja tema nautimise võimaluse jätmine ka teistele. — Puiestikkude pinkidel ei märganud kirjutisi ega joonestisi, müüridel ja seintel niisama vähe.

Kõndisin tuttava inglasega, — aiamüüri mõnuleb kass, kes ennast möödaminejal healmeelel laseb silitada; on näha, tal ei ole kogemusi, mis tal käsiksid põgeneda. — Puiestikkudes seesama loomariigi usaldus: orav napsab pakkuja peost suhkrut; kajakad ootavad möödaminejalt saiapalukesi; rahvarikka tee ligidal põõsastikus pesitseb metslindusid. — Loomaaias ei näinud ma kedagi loomi õrritavat, koguni ahvisid mitte, mis ometi nii huvitav. Ja puudusid teadaanded seintel, et „Loomade õrritamine on kõvasti keelatud“.

Looma ja inimese vahelist lahkust näikse laialt ka inimese ja inimese vahel valitsevat; omnibuse konduktor saab sõitjatega läbi ilma komandeerimata ja lahendab asju kõige paremini mõne naljaga; postiametnik tänab, kui sa talle postmargi eest maksu kätte oled usaldanud; vastastikuse lahkuse alla võib ainagi osalt arvata, kui näit. supelrannal jalutajad ja lamasklejad teineteist ei märka ega pilkudega puuri.

Arusaamine teineteisest näikse olevat kuidagi kerge-omnibuse ees ei ole rüelemist, kuna konduktori pilgustki loetakse, kas ruumi jätkub; politseinik ei pöördu ümber vaatama, kas ta käsk on täidetud, kui ta käeviipega taha poole autode voolu seisma pani; parlamendis eeldatakse harilikult, et vastane mõistab ka siis, kui sa talle viimast ära ei ütle; ning vaheküsimisele vastuseks võib ka lihtne „ja“ või „ei“ olla.

*

Olin kuldpulmas. Osavõtjateks kõigepealt muidugi pruutpaar ise; kuid peale nende veel õpetaja, kes nad 50 aasta eest oli laulatanud, peiupoiss, tegelik poliitik oma 80-das aastas, ja kaheksa pruutneitsi hulgast oli seitse elus ja viis pulmas; roheline pulma ametlikkudest külalistest oli elust lahkunud ainult üks pruutneitsi.

Ajalehtedes loed „meie noorematest poliitikutest“, — ja *Who is Who's*, elulugude leksikonist järele vaadates näed, et need nooremad on 50-ne ümber. (NB! Vanust pead leksikonist otsima, sest sünnipäevi pühitseatakse ehk nimetatakse avalikult ainult üliharva erandina).

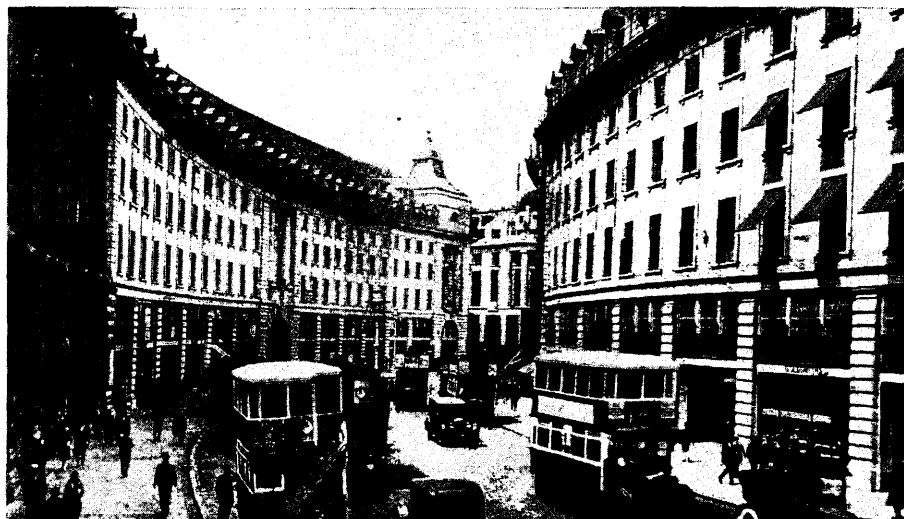
Eesti saatkonna maja Londonis

Näib, nagu oleks inglastel teistkümme tööaastat enam kui mannerlastel; on palju kõrge-ealisi, kes „ennast ei lase matta, enne kui nad pole surnud“. Põhjused?

*

Natuke joomisest. Käisin Hampstead Heathis rahvapeol, kus kümneid tuhandeid koos. Mitmekesised lõbustused, murul lebajate ja einetajate salku. Alkoholi müüki peoplatsil ei olnud, nähtavasti ka salajast mitte; ei näinud räuskajaid ega viinastunuid. —

Olime tuttavate perekondadega väljasõidul Londoni all metsas. Algava vihma eest palusime ja saime ligidal kõrtsis ulualust. Aga lapsi teatud vanuseni ei lubatud

London. Regent Street, hea äri-tänav

London. Westminster Abbey

mingil tingimusel sisse astuda: „Seadus keelab.“ Laste peavarju eest hoolitses peremees lahkesti teisel teel. —

Keeluseadus ei leiaks Inglismaal vististi suuremat kaitsmist. Kuid teiselt poolt: „Joomine ei ole meil, iseäranis pärast sõda, mitte enam heaks kombeks.“

Selle kombe puudumine aitab igatahes kaasa, et londonlane, ka pärast pidusööki kõigi selle lauakõnedega, harilikult juba kell 11 on voodis. Mõne teise linna öö-elu ei ole siin jalgu alla saanud.

*

Inglise nalja elementide hulgas ei ole hinnatud nilbused ja seedimisseigid. Ei paku neid naljalehed, ei kinoprogrammid. Niisama vähe kuulsin neid näit. ühe meesteklubi „anekdoodi-õhtul“; ei olnud neid ametlikus eeskavas ega pärastistel gruppide koosistumistel. Ometigi ütlevad tundjad, inglise naljad ei olevat sugugi mitte igavad.

*

Inglise alalhoidlus näitab ennast sagedasti enam kujus kui sisus. Kui labourlased valitsusse astusid, oodati teatud põnevusega, kuidas nad piduriituse küsimusest üle pääsevad. Kuid see läks väga lihtsalt: labourlased tellisid just needsamad põlvpüksid ja ettekirjutatud šlepipikkusega kleidid kui need tänini näit. kuningakoja vastuvõtmistel kombeks olnud. „Mispärast energiat pillata välimuse muutmiseks, kui seda vaja läheb uute mõtete läbiviimiseks?“

*

Olin konservatiivide seltskonnas, arvustati valitsusse kandideeriva Ramsay MacDonaldi positiivseid ja negatiivseid külgi. Olin sellesamas seltskonnas, kui Ramsay MacDonald istus peaministri kohal; kõneldi jälle temast, aga ainult ta positiivsetest omadustest; negatiivsetest vaigiti: „ta on ju nüüd meie peaminister ja tarvitab niisugusena ka meie toetust“.

*

Inglismaal on vähe huvi teiste keelte õppimise vastu, olgu need loomulikud ehk kunstlikud; läbistikkude ollakse ühekeelsed. See ei ole eriline andetus, aga puudub põhjus võõra keele omandamiseks jõudu kulutada, kuna omaga läbi saad: inglise keel astub juba pikemat aega „maailma-keele“ poole võidukäiku, iseäranis jõudsalt pärast sõda, kus rahvaste läbikäimise tihenemisega erimaid ühendava keele tarvidus kiirelt kasvamas. Rahvad, kes tahavad olla maailmaga otseühenduses, iseäranis rannarahvad, võtavad enam ja enam inglise keele läbikäimise abinõuks. Inglased ise selleks eriliselt kaasa ei aita, ameeriklased vahest enam, — „see läheb juba iseenesest“. Bernard Shaw soovitanud inglise keelt maailma-keeleks, kuna sel kõige halvem grammatika ja ta nii kõige kergem ära õppida.

Inglise meelelaad ei unusta igapäevast elu. „Keel on vanem kui grammatika“, tõsiasjadest sünnib teooria. Kirik vahest õpetab, et „mitte tegudest, vaid ainult armust“, kuid elus tähendab inimestele dogma vähem kui tegu, milline kalduvus nii viljakalt avaldub isetegevuses ka kaasinimeste heaks.

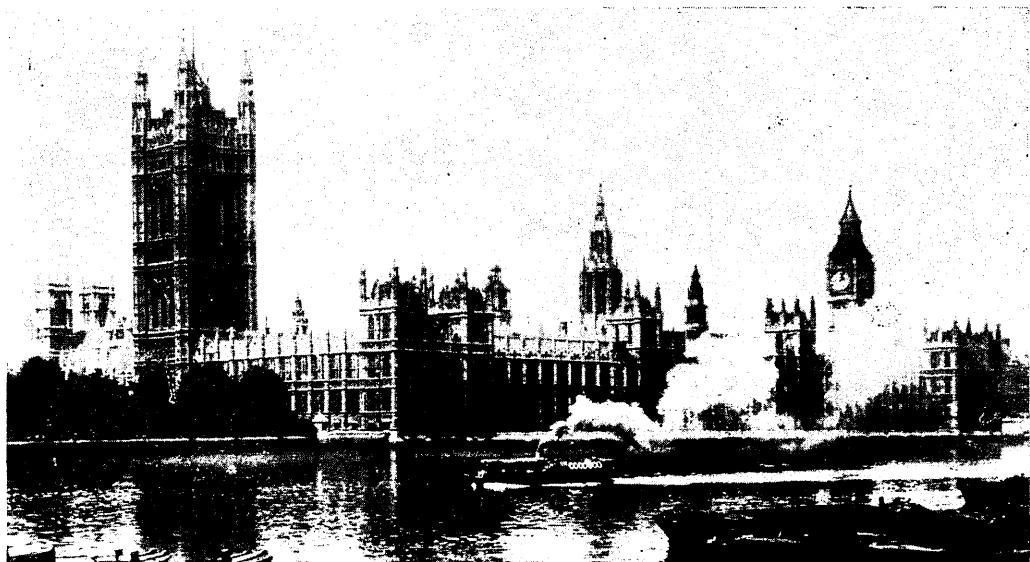
Koolis teatakse, et lapsel on peale mälu ka keha ja iseloom. Sport, karakteri kasvatus ei ole kõrvale jäetud. Kooli sihiks ei ole produtseerida professoreid, vaid harilikke inimesi, kes elule kõlblikud. Omandatakse vähem teadmisi kui mandrikoolides, kuid kasvatatakse — paremini kui mandrikoolides — neid vähemaid teadmisi elus tarvitama.

Riigielus arvestatakse enam valmivaid ja valminud fakte kui poliitilisi teooriaid.

O. K.

London. Vaade Trafalger Square'ilt Whitehalli. Tagaplaanil parlament.

Inglise parlamendi hoone

Briti parlamendi omapäraseist kombeist

Veidraid etiketi- ja tervitusviise. Kuidas alamkojas säilitatakse traditsioone

Olionile kirjutanud John Nairn alamkoja „piitsavalitsusest“, tuntud autoriteet parlamendi protseduuri alal

NAGU enamikul briti asutistest, on alamkojal suur hulk temale omapäraseid kombeid, ja kuigi nad asjassepühendamata võivad näida veidratena ja koguni naeruväärsetena, oli nende tekkimise aluseks siiski õigustatud põhjusi.

Tänapäeva alamkoja väisuril, võõrasterõdult hästi rōivastatud parlamendiliikmete ridadele alla vaadates, on loomulikult raske oma mõtteid tagasi pöörata aega, mil krousid, põlvpüksid ja rapiirid olid samapalju korraliku parlamendiliikme varustus kui tänapäeva harilik tänavülikond. Rapiirikandva ajastiku meeletuletus seletabki üht alamkoja kommet, mille üle palju on pead murtud.

Alamkoda, erinevalt paljudest teistest seadusandlikest kodadest, kus pingid poolkaares, on ehitatud nii, et vastasrind istub otse valitsuse vastu. Võistleivate pinkide vahel seisab laud, mille juures parlamendi ametnikud istuvad ja millel lebab ajalooline valitsuskepp.

Valitsuskepp sai hiljuti väga kuulsaks, kui üks parlamendiliige, täielises hoolimatuses ajaloolise traditsiooni ja kombe vastu, ta oma kolleegide imestanud pilkude all kätte haaras. Valitsuskepp on alamkoja autoriteedi sümbol. Kes pilkab valitsuskeppi, see pilkab koda. Ühestki primitiivse usu kombest pole täpsemalt kinni peetud. Paar sõna tema ajaloo kohta pole siin sellepärast vististi ülearune.

Keskajal eelistasid eriti vaimulikud sõjamehed nuielvadena. Ajajooksul sai nui kodanliku auväärse sümboliks. Inglise *Commonwealthi* kestvuse ajal aeti nende valmistamisega elavat äri, ja sel ajajärgul, et olla täpne, 1649. a., tegi Thomas Mandy briti parlamendi nui (valitsuskepi). Ta on samasuguseks jäänud nagu ta oli Cromwelli päevil. 1660. a. anti talle ainult uus ots Stuarti kuningasoo restauratsiooni märgiks. Ametnikkude laud pole ainukeseks jaotavaks jooneks valitsevate ja valitsema püüdevate vahel. Ministeriaal ja opositsiooni esimeste pinkide ees lamab umbes kahe jala laiune vaibariba, ja iga parlamendiliiget, kes kõ-

neldes kojas liigub tolli osakese võrtki üle vaiba tulipunase ääre, tervitavad otsekohe hüüded: „korda, korda!“ See komme on omapärane jäänus aegadest, kus äge parlamentaarne vaielus läks tihti kuni mõökade tarvitamiseni, ja punaäärsed vaibaribad on küllalt kaugel teineteisest, et takistada tarvitamast mõöku tagajärjekalt.

Hiljuti paistis teatud parlamendiliikmele, kes on tuntud oma väljakutsuva ja mitte alati kaaluva arvustuse poolest, täiesti võimata vaibaga märgitud piirides hoiduda, ja ta vastased polnud laisad, et ära kasutada korraldult pakutud võimalust hüüda: „korda, korda!“

Alamkotta, ehk nagu teda lühemalt nimetavad need, kes temaga lähemas ühenduses, — kotta sisse astudes või seal lahkudes, kummardab iga parlamendiliige mr. Speaker' poole. Õeldakse, et esialgu kummardus oli altarile, mis umbes 100 a. eest parlamendis tules hukkus ja mille ükski osa pole praeguses ehitises säilinud. Igal tingimusel, olgu selle kombe päritolu mis tahes, temast tuleb kinni pidada piinlikult.

Tähtis asi, mis uus parlamendiliige peab meeles pidama, on, et ta kunagi ei tohi nimetada oma kaasliiget tema nime pidi. Ta peab ütlema: auväärne Hembledoni liige, kui ta tahab nimetada liiget, kes esindab Hembledoni valijasringkonda. On olemas keerulisemaid referentsivorme, nagu *auväärne parun Smethwick'i liige*, ja kui kõne all olev p.-l. juhtub olema mereväe ehk sõjaväe ohvitser, siis teda nimetatakse tihti *auväärne ja galantne džentlmen*. Juriidilise kutsega parlamendiliiget kõnetletakse mõnikord *auväärne ja õpetatud džentlmen*.

Paljude lõksude hulgas, millede eest uus p.-l. peab hoiduma, on harjumus koja poole pöörduda, nagu oleks ta harilik avalik koosolek. Alamkoja protseduur määrab, et liige alati pöördub tooli, s. t. mr. Speaker' poole, ja see võimukandja pole pikaldane tooli õigusi ja traditsioone alal hoidma. Osa võttes parlamentaarsest vaielusest, on p.-l. mõeldud adresseerida koja Speaker't, ja

Riiginaiaste ülevaateid

Mis oleme saavutanud kümne aasta jooksul. Naisliikumine ja tulevik

Olionile kirjutanud viscountess Astor, parl.-liige, alamkoja esimene naisliige

LADY ASTOR

ON tähelepanuvääriv tõsiasi, et enne hääleõiguse andmist naistele kümne aasta jooksul alamkojas läbi läks ainult 4 naisi ja lapsi puudutavat seadust, kuna peale seda neid pole olnud vähem kui 22.

Oli tarvis maailmasõda, et mehi veenda selles, et naised on samuti teovõimelised nagu mehed. Naise olukord ennesõja-aastail oli vilets, ja kui sõjal polnud muid häid tagajärgi, siis vähemalt tunnustati naiste sei-

sundit, kuna tegelikult neile anti hääletamisõigus — kui nende sõjatöö tulemus.

Esimese naisena, kes valiti parlamenti, tundus mulle olukord nii mõneski suhtes lõbusana. Ma tihti mõtlen, et esimene inglase, maandudes Virgiinia kaldail, sünnitas vähem üllatust ja imestust Virgiinia pärismaalaste hulgas, kui mina virgiinlannana asudes oma kohale inglise parlamendis. Mul oli kuidagi kahju sellest segadusest, mida tekitasin selles kogus, mis üle 600 a. oli olnud parim meeskubi maailmas. Nüüd on ta sega-klubi!

Kaks ja pool aastat istusin seal ainsa naisliikmena 600 mehe hulgas. Siis tuli mrs. Wintringham, ja ühiselt läks meil korda tähelepanu juhtida naiste probleemidele. Meie isegi ei hoolinud oma erakondadest, kui leidsime, et parlamendis küllalt ei hoolitsetud meie riigi naiste ja laste huvide eest, käitusime seega nii, nagu seda paljud praegustest naisliikmeid ei julge.

Tuleb kahetseda, et meie naisliikmed ei leia ühist teed ega enam koonda oma tähelepanu naiste ja laste hooletandele, selle asemel et pimedalt alistuda partei-poliitikale.

Meil on nüüd parlamendis 15 naist, ja seisukoha muutmist nende suhtes näitab asjaolu, et praeguses tööerakonna valitsuses miss Bondfieldil on raskem koht — tööministeerium. Olen veendunud, meie energia pole raisatud, sest viimaste aastate ülevaade on vastav tunnustus meie saavutistele. Nimetan mõned nendest määrustest, mille eest me töötasime ja mida teenisime, ja mis nüüd asetati seadusraamatusse. Seal on näit. 1919. a. seadus (*sex disqualification Act*), mis avas naistele Oxfordi ja Cambridge'i ülikooli kui ka juriidilise elukutse; seal on *kriminaalseaduse muutmisseadus* 1922. a., väga tarvilik reform, millega maksma pandi „nõusoleku vanus“. Enne seda seadust oli peaaegu võimatu kedagi tagajärjekalt süüdistada, sest oli heaks kaitseks öelda, süüalusel olnud õigustatud põhjusi arvata, et tütarlaps nõusolekuks oli vana küllalt.

Kui mõelda, et umbes 25 a. tagasi Vana-Egiptuse

sellepärast loetakse etiketi murdmiseks, kui teine liige tema ja Speaker' vahelt läbi läheb. Kui tulijal pole teist teed oma kohale jõudmiseks, kui vaid kõneleja-liikme ja Speaker' vahelt läbi minna, siis peab ta seda tegema kiiresti, kummardatud kehaga, nagu tahaks ta matkida maailma-kandjat Atlast.

Palju löbu valmistavad sõnavõtmised korra kohta. Teatud parlamendiliikmed on sellepoolest kuulsad, et nad täpselt teavad, kui kaugele koja reeglites võib minna. Kui mõni parlamendiliige tahab spetsialiseeruda korra kohta käivates küsimustes, mida muuseas võib väga tagajärjekalt kasutada parlamentaarses sõjakäigus, ei tohi ta kunagi olla ilma kübarata, või vähemalt mitte liiga kaugel mõne teise liikme kübarast. Hääletamise ajal võib liige sõna võtta korra kohta, kui olukord seda nõuab, kuid ta peab seejuures istuma jääma, kübar peas.

On juhtunud, et mõni liige, soovides sõna võtta korra kohta, on, kuna tal oma kübarat pole käepärast, omandanud kolleegi peakatte ja tollega tekitanud üldise naeru. Tihti üks ja sama kübar täidab ülesannet mitmele liikmele, kes soovivad korra kohta sõna võtta, ja on võimalik, et nüüd, kus alamkotta tuleb järjest suuremal arvul naisi, me ühel päeval näeme daami korra kohta sõna võtmas, mehe kübar peas.

Alamkoja ajaloo jooksul oli muidugi kord aeg, mil peaaegu igal liikmel oli parlamendiistungil kübar peas,

väljaarvatud, kui ta kõnelemiseks püsti tõusis. Tihti auväärset liikmed kallutasid oma torukübarad niikaugele, et peaaegu võimatuks osutus öelda, kas nad olid ärkvel või magasid. Parlamendiliige ei tohi unuda, kuigi istung kestab, nagu mõnikord siiski juhtub, järgmise päeva varaste tundideni. Tänapäev on vähe liikmeid, kes kijas kannavad kübaraid, millise kombe kohta üks huumoririkas iiri liige kord seletas, ta kübar olevat tarvilik mõnelele džentlmenidele, et takistada ära lendamast nende ajusid.

Üldtuntud valearvamine on, et igal parlamendiliikmel on oma kindlaksmääratud koht. On tõsi, et esimesed pingid on kombe kohaselt okupeeritud ministrite ja eksministrite poolt. Teistel tähtsatel ja vanematel liikmetel on õigus teatud kohtadele rohelistel pinkidel, kuid harilik tagumiste pinkide omanik, soovides endale kindlustada teatud istet, peab oma õiguse maksma panema juba palve ajal, ja kui tal on õnne, ta võib oma istme alal hoida istungi lõpuni.

Alamkoja külastajal võib õnnestuda näha protsessiooni, millega algab parlamendi tegevuse igapäevne ring. Protsessiooni lähenedes kojale, hüüab politseinik: „Kübarad maha, võõrad!“ Iga mees kuulmispüürkonnas peab paljastama pea, ja selle ajastpühendatud rituaali täitmisel võib mõista mõndagi alamkojas valitsevast ajaloolisest vaimust.

HANS MARKUS
Eesti peakonsul Londonis

VOLDEMAR OJANSON
Eesti saatkonna sekretär Londonis

naistel olid omandusõigused, mis keelati inglise naistele, siis näib imestustäratavana, et see osa 1922. a. omandusseadusest (*Law of Property Act*), mis pärandusasjus annab naistele meestega ühesugused õigused, on nii väga hilineunud. Abieluseadus, mille põhjal naine sai õiguse end mehest lahutada samal alusel, nagu mees võib lasta end lahutada temast, oli juba ammu hilineunud reform, mis on samuti üks naise parlamenti sattumise tulemusi. On olnud mitu teist elulise tähtsusega naiste ja laste kodustesse olukordadesse puutuvat seadust, kuid võib-olla kõige tähtsam neist oli seadus, millega tütarlastele ja poistele alla 18 a. keelati kõrtsi sisse astuda. Ükski õiglaselt mõtleja inimene ei julge kahelda niisuguse määruse tarviduses meie seadustandva kogu poolt. Lõpuks, 1928. a., andis parlament naistele valimisõiguse ühisel alusel meestega, ja ehkki ma arvan, et oleks parem mõlema soo vanuse piiri tõsta 25 aastale, olen siiski veendunud, et nii kaua, kui meestel on valimisõigus alates 21. eluaastast, pole ühtki loogilist põhjust, miks sama õigust ei peaks antama naistele.

Sest naised on harilikult kindlamad meestest. Nad on teokamad ja samal ajal suuremad idealistid. Tulevikus on naised need, kes käivad juhtidena eel, sest mehed järgnevad neile loomulikult. Mul on määratu usk naise idealismi, puhtusse ja julgusse. Ja need on omadused, mida maailm praegu vajab. Rahvas ei tõuse kõrgemale kui tema naised seda määravad. Ma näen suurt tulevikku anglo-saksi rahvastele, kts seda on reaalseima hakanud. Öeldakse, et demokraatia on nurjunud. Mina aga ütlen, et ta pole veel korralikult äragi proovitud. Tõsi, tal tuleb läbi elada raskeid aegu, kuid olen vääramatult veendunud selles, et maailm muutub paremaks, ja et üks tähtsamaid, kui mitte tähtsaim tegur tema edus on naised.

Palju on korda saadetud, kuid palju rohkem veel

teha. On näit. küsimus, abielunaietele kindlustada ühesugused õigused meestega rahvusküsimuse suhtes. Edasi, kõrge naiste ja laste surevus meie moodsa ajastiku täiskiilunud vaestelinna osades on häbiplik tsiviliseeritud maale. On võimatu neid linnaosi ühel hoobil kõrvaldada ja nii parandada elutingimusi, mis on põhjustanud selle surevuse. Meie aga võime vähemalt tulevasele põlvele anda lootust ja väljavaadet, et nende saatus pole samasugune unustus ja õnnetus. Võime seda teha, hoolitsedes vaes- ja rinnalaste eest, asutades igas sellises linnaosas, elanikest täiskiilunud tööstuslinnades ja küla- des vabaõhu-lastekodud ja koolid, luues neile lastele neil praegu puuduv võimalus füüsiliseks ja vaimliseks arenemiseks.

Viimane aasta on näinud naiste silmapaistvaid võite ja saavutisi peaaegu igal kunsti-, teaduse- ja spordialal. Mehed tunnustavad, et aju tugevuselt ja üldiseilt võimeilt naised on nende väärsed ja juhulikult neist paremadki. Kui me aga mõtleme ainult võistelda meestega, siis meie seisund muutub tulevikus halvemaks kui minevikus. Naistel on juba loomult omadusi, mis meestele tundmatud. Iga korraliku naise sügavas südames on midagi, mida ma, parema sõna puudusel, nimetaksin ematundeks. Kogu meie kasvatus ja kogu meie elu johtugu sellest omadusest. Meie peame teda kasutama mitte ainult koduses, vaid ka avalikus elus. See on tunne, mida maailm vajab. Ja et seda tunnet säilitada puhtana ja tugevana, peab puhtad ja helkivad hoidma vaimlised ideaalid. Kogu oma edu võlgnevad naised oma suurele ja domineerivale ideelisele idealismile. Piiblis leidub selleks ohtrasti tõestusi. See on põhjus, miks tänapäeva läänekultuuri naised on edenenud nii palju rohkem oma õdedest idas. See on omadus, mille saavutamist väärrib püüelda ja edendada. Ilma selleta ei või olla õiget edu ei idas ega siin, moodsate läänerahvaste peres.

Lord Dunsany

Hing võllas

RÖÖVEL-TOM oli teinud oma viimse ratsuretkke ja viibis nüüd üksinda öös. Seal, kus ta nüüd oli, võis näha lamavaid valgeid lambaid, üksikute küngaste musta piirjoont ja, kaugel taamal, silmata üksildaisemate ning kaugeimate kõrgustike halli joont. All sügaval nõgudes, kaitsitud süd ametu tuule eest, võis näha mustadest orgudest tõusvat väikeste külade halli suitsu. Ent Tomi silmadele oli kõik ühetaoliselt pime ja iga hää vaikuse ta kõrvus. Ainult ta hing rabeles, et tähelepanematult pääseda raudahelaist ja rännata lõunasse, eedeni poole.

Ja tuul puhus ja puhus.

Täna öösel Tomil polnud ratsutamiseks midagi muud kui vaid tuul. Nad olid võinud talt ta truu musta hobuse; päeval, mil nad võtsid talt rohelised nurmed ja taeva, meeste hääled ja naiste naeru, nad olid jätnud ta ükski, ahelad kaelas, et ta igavesti kõlguks tuules.

Ja tuul puhus ja puhus.

Kuid halastamatud ahelad haarasid röövel-Tomi hinge, ja nii sageli, kui ta katsus pääseda, tuul, mis puhub lõunast, eedenist, surus ta taas tagasi raudahelaisse. Ja kui ta nii kaelapidi kõlkus, kadus vana pilkenaer ta huulilt, mõnitus, mida ta ammuajast oli harrastanud jumala teotamiseks, langes ta keelelt, ta südamest kõdunesid vanad, pahaad himud ja ta sõrmedelt kurjade tegude jäljed. Ja kõik see varises maale maha ja kasvas seal kahvatutes sõõrides ja sompudes. Ja kui kõik need kurjused varisesid, oli Tomi hing jälle puhas nagu kord kevadel, ammu-ammu ta esimene armastus. Ja ta kõlkus seal ülal tuules ühes Tomi kondikuga, ta vana rebenenud kuuega ja roostunud ahelatega.

Ja tuul puhus ja puhus.

Ja maetute hinged, kes tulid pühitsetud mullast, rändlesid tuult üles keerutades oma teed edasi ja tagasi eedeni poole, mööda võllast ja Tomi hingest, hingest, mis ei tohtinud olla vaba.

Tühjade, õnsate silmega valvas Tom ööst öhe lambaid kõrgustikel, kuni kasvasid ta surnud juuksed, katsid ta surnud näo ja varjasid ta häbi lammaste eest.

Ja tuul puhus ja puhus.

Mõnikord tuulepuhangutega tulid kellegi pisarad ja pekslesid vastu raudahelaid, kuid ei suutnud panna neid roostuma.

Ja tuul puhus ja puhus.

Õhtuti siia voolasid kõik mõtted, mis Tom eales väljendanud, voolasid töölt, mida tegid maailmas, töölt, mis kunagi ei tohtinud lõppeda; istusid võlla ristpuule ja vidistasid Tomi hingele, hingele, mis ei tohtinud olla vaba. Kõik mõtted, mis ta eales väljendanud! Ja kurjad mõtted tõrelesid hingega, kes neid oli varjanud, et nad ei tohtinud surra. Ja kõik need, mida ta oli avaldanud salaja, vidistasid võlla ristpuul valjult ja rõkkavalt kogu öö.

Ja kõik mõtted, mis Tom eales oli mõelnud isendast, vihjasid nüüd märjule luiele ja pilkasid ta vana katkist kuube. Need mõtted aga, mis ta oli hellitanud teistele, olid ainumad kaaslased, mis ta hing evis enda rahustamiseks, kõlkudes öös edasi-tagasi. Ja nad vidistasid hingele ja lohutasid väetit ja rumalat, kellel enam ei võinud olla ühtki unelmat. Kuni saabus mõni kohutav mõte ja kihutas nad minema.

Ja tuul puhus ja puhus.

*

Alois ja Vayence'i peapiiskop Paul lamas oma valges marmorkoopas, nagu pöördud kohe lõunast, eedeni poole. Ta hauale oli raiutud Kristuse rist, et leiaks rahu ta hing. Siin ei ulunud tuul, nagu ulus kõrgustikel üksildaste puie ladvus, ta tuli siia kerge õhuna, mis lõhnas

viljapuu-aedadest, ja mängles rohu ja lilliga pühitsetud pinnal, kus õndsad puhkasid ümber Alois ja Vayence'i peapiiskop Pauli haua.

Kerge oli inimhingel tõusta sellisest hauast ja, libisedes kaudu koduseid nurmi, jõuda paradiisiaeda ning leida seal igavest rahu.

Ja tuul puhus ja puhus.

*

Kuski kurikuulsas kõrtsis kolm meest imes end napsi täisi. Need olid Joe ja Willi ja mustlane Puglioni. Neil polnud muud nime, sest oma isadest nad ei teadnud midagi, vaid hellitasid neist vaid tumedaid aimdusi.

Patt oli kallistanud nende nägusid ja silitanud neid sageli oma käppadega. Puglioni nägu aga ta oli suudelnud lõuale ja suule. Nende meeste elutöö oli röövimine ja nende ajaviide tapmine. Kõik kolm tegid muret jumalale ja olid end koormanud inimeste vaenulikkusega. Nad istusid laua juures, käes võltsivate põialde jälgedest määratud mängukaardid. Ja nad sosistasid teineteisega oma napsi juures nii tasa, et kõrtsmik toa teises otsas võis kuulda vaid vande üminat ega teadnud, kelle nimel nad vandusid, veel vähem, mis nad rääkisid.

Need kolm olid ustavamaid sõpru, kelle jumal eales inimestele annud. Ja sellel, kellele kuulus nende sõprus, polnud muud kui paar luud, mis kõlkusid tuules ja tormis, ja vana rebenenud kuub ja raudahelad ja hing, mis ei tohtinud olla vaba.

Agaga kui lähenes öö, kolm sõpra jättis oma napsi ja kadus kõrtsist salaja, hiilis alla kalmistule, kus puhkas oma koopas Alois ja Vayence'i peapiiskop Paul. Kalmistuveerele, siiski väljaspool pühitsetud mulda, nad kaevavad kiiresti haua; kaks kühveldas, ja üks valvas tormis ja vihmas. Ja vaglad, kes roomasid pühitsematust mullas, imestlesid ja ootasid.

Ja hirmus kesköötund oma koledestega saabus ja leidis nad ikka veel kalmistu juures. Ja kolm sõpra värises õudusest sellisel tunnil ja sellises paigas, ja lõdises tuules ja leotavas vihmas, töötas aga üha edasi.

Ja tuul puhus ja puhus.

Peagi nad olid valmis. Ja otsekohe nad jätsid maha apla haua näljaste vakladega ja läksid, salaja, kuid rutates, üle märgade nurmede. Minnes nad lõdisesid, ja lõdisedes kõik nad siunasid valjusti vihma. Ja nii nad jõudsid paika, kuhu olid peitnud redeli ja laterna. Seal nad arutasid pikalt ja laialt, kas süüdata latern, või, kartes kuninga vahte, minna pigem pimeduses. Lõpuks nad eelistasid siiski laternavalgust, isegi hädaohtu, et nad võidakse vangistada ja üles puua kuninga vahtide poolt, kui korraga seista pimedas silm silma vastu sellega, millega siiski tuli seista — võllaga südaöötunnil.

*

Kolm sõpra, liikudes eemal kuninga sõjaväe maanteest, lähenes võllale. Will kandis laternat ja Joe redelit, Puglioni aga oli käes suur mõök, et sellega teostada, mis pidi teostatama. Jõudes lähemale, nad nägid, kui võrt halvad olid lood Tomiga, sest ainult vähe oli jäänud järele mehe ilusast kehast, aga mitte jälgegi kindlameelset vaimust.

Siia ja sinna, siia ja sinna kõlkusid tuules Tomi luud ja hing ta eksimuste pärast kuninga maanteel kuninga seaduste vastu. Saadetuina varjudest ja latern käes, tulid nad läbi pimeduse, pannes oma elu kaalule, tulid need kolm sõpra, kelle oli evinud ta hing siis, kui ta veel ei rippunud ahelais. Võllapuu, võrsunud külvist, mida Tomi hing oli seemendanud kogu eluaja ja mis küh-

Wolsey' monoloog

Shakespeare'i Henry VIII-dast

Nüüd hüvast, hüvast minu suuruselle!
 See ongi mehe tee! Veel täna toidab
 ta õrnu lootuspungi — homme õisi
 ja kannab õitsmissuurst rängalt endal.
 Ent päeval kolmandal saab härm — saab
   tappev härm
 ja, — kui ta mõtleb — hüva mees — su
   suurus
 küll kindlalt küpsmisel — külmub juur,
 ja siis ta langeb, nii kui ma. Ma julgend
 nii ujuda kui väiksed poisid põitel
 need rohked suved ühel hiilgusmerel,
 ent minu all mu haud. Mu ülespuhut au
 siis varises mu all ja nüüd on jätnud
 mu väsinult ja vanalt karmil joomil,
 mis oma armuga peab ikka hoidma mind.
 Au, tühi hiilgus selle ilma — vihkan teid!
 Mu süda vastselt avat. Oo, kui vilets
 see vaene mees, kes ripub prints'i armul.
 On sellen naeratusen, mida taotleme,
 õrn vaade printside ja nende vare;
 piin suurem kui on armastajail, sõdureil,
 ja langeden ta kaob kui Luzifer
 lootust ei iial taas.

Tõlk. I. R.

SHAKESPEARE

Hing võllas

ses eas kandis raudahelaid kobarais, kuna külv, mille ta oli poetanud juhuslikult siia ja sinna — üks heasoovlik nali, paar lõbusat sõna, — oli sirgunud kolmekordseks sõpruseks, mis isegi ei tahtnud jätta maha tema jäänuseid.

Siis need kolm asetasid redeli puu najale, ja Puglion, mõök paremas käes, ronis üles, ajas enda seal sirgu ja hakkas altpoolt raudkraed kaela taguma. Peagi Tomi luud, vana kuub ja hing langesid alla. Viivuke hiljem järgnes neile pea, vabanedes kõlkuvaist ahelaist. Kõik selle Will ja Joe korjasid kokku, Pugliion kiirustus redelilt alla, ja nad kuhjasid oma sõbra jäänused redeli pulkadele ja ruttasid minema, vihmast läbileotatuina, tontidehirm südamas ja koletis redelil. Kella kahe paiku nad jõudsid uuesti alla orgu, välja poole lõikavat tuult. Aga nad möödusid lahtisest hauast sügavale kalmistu südamesse, ühes oma laternaga ja redeliga ja hirmsa kandamiga, millele ikka veel kuulus nende sõprus. Siis need kolm patustasid veelgi edasi armastusest sellele, kes oli veel ikka nende sõber; nad tõstsid üles marmortahvlid

Alois ja Vayence'i peapiiskop Pauli haualt. Ja koopast nad võtsid peapiiskopi jäänused, kandsid need apla haua juure, panid need sinna sisse ja kühveldasid mulla peale. Kõik selle aga, mis lebas redelil, nad asetasid paari pisara saatel suurde, valgesse koopasse Kristuse risti alla ja katsid ta marmortahvlitega.

Sellest ajast Tomi hing, tõustes pühitsetuna õnnistatud mullast, rändas, rändas koidikul alla orgu ja, peatudes väheks oma ema majja ja vanade lapsepõlve asupaikade kohal, lendas edasi ja jõudis laia maailma, välja poole tihedalt kokkusurutud maju. Seal aga kohtasid Tomi hinge kõik head mõtted, mis tal kunagi olnud, ja nad lendlesid ja laulsid ta kõrval kogu tee, saates teda lõuna poole, ning ümbritsetud laulust, ta jõudis paradiisi.

Will ja Joe ja mustlane Pugliion aga läksid tagasi halva kuulsusega kõrtsi oma napsi juure, röövisid ja petsid edasi ega teadnud, et nad oma patuses elus olid kaatnud ühe patu, mille üle inglid naeratasid.

Tõlk. L. R.

Mr. HUGHE KNATCHBULL-HUGESSEN, C. M. G.
 Briti saadik Balti riikides

Mr. ARTHUR J. H. HILL
 Briti Chargé d'Affaires Tallinnas

„Tõsise heameelega“

kirjutab meile Briti saadik Balti riikides, „saadan *Olionile* lühikese tervituse oma parimate soovidega inglise numbri kordaminekuks. Näen Eestis kasvavat huvi inglise kunsti, kirjanduse ja üldse inglise kultuuri vastu. Selle huvi levimisele aitab kaasa akadeemilise anglo-eesti ühingu äsjane asutamine.

Omalt poolt on mul rõõm märkida Eestit külastavate inglaste arvu kasvamist iga aastaga. Käesoleval aastal on nende arv — mitu sada; sel teel võivad minu kaasmaalased kõige paremini täiendada oma teadmisi ja rahuldada huvi Eesti suhtes. Olen kindel, et ükski külastaja ei või väheseidki tunde veeta Teie kaunis pealinnas kaasa viimata arusaamist tema võlust, mis kunagi ei või kaduda tema mälestustest.

Loodan, et ka Teie poolt eestlased ajakestel järjest kasvaval arvul külastavad Suur-Britanniat.

Veel kord kõige paremat edu soovides.“

Inglane ja Moosese käsulauad

Omadus, mida inglane üle kõige hindab, ja mis on inglase kodu- ning koolikasvatuse sihiiks, on enesevalitsemine, self control.

Sellest väike näide:

Reisides mööda Inglismaad peatusin kord paar päeva Yorkshire's, Hull'i lähedal, perekonnas, kus mees vabrikuisener ja naine tegelik arst, — nii siis iseloomulik inglise keskkihi kodu. Lapsi oli ainult üks, kuueaastane, igatpidi hästi arenenud, terve ja terane poiss.

Emal oli kombeks iga õhtu poisile mõnda piibli lugu jutustada, kui poiss juba voodis.

Ühel õhtul ütles ta lõunalauas:

„Mõtlege, mis juhtus praegu! Jutustasin täna poisile, kuidas Mooses tuli käsulauadega mäe tipult alla ja rahva tõrkust nähes, sai vihaseks ja purustas käsulauad. Poiss aga ütles:

„Aga ema, kuidas Mooses tohtis sedaviisi oma vihale voli anda?“

Kassari, 19. VII 1931

AINO KALLAS

BERNARD SHAW
 Inglismaa kuulsamaid kirjanikke, käis hiljuti lady Astoriga Venemaal. Pildistus on tehtud Berliini tänaval Unter den Linden

Romney: Õpetaja tütar

Romney: Lady Emilia Kerr

Irma Truupõld

Rahvasteliidule

Te olete inimesed sellest mustavast mullast,
olete oma rahva emade lihasest ihust,
kantud siia maailma, et kaitseda õigusi,
hoida me kodusid ja viljakandvaid nurmi,
meredel laevu ja tuuleslendlevaid purji,
teid mina tahangi südamest täna paluda
oma suikumatu südame valuga.
Mina tulen oma vaikse ja rõõmutu rahva seast,
olen tulija üks nende piinade pikast reast,
kus käivad mu miljonid kahvatud, surevad õed,
sest nälgides vaevab meid igapäeva-leiva püüd,
meil endil pole selles vähematki süüd,
et oleme sattunud sündides siia maailma
ja peame edasi kandma oma rahva vilja.

Teid kui vendi, kui inimesi tahangi paluda,
kas olen ma pruuni, valge ehk kollase nahaga,
olen oma õdede naiseliku ihuga.
Kõik nende kannatused minugi südames,
nende valud sündides minugi veredes.
Kui sfinksid te istute ümber rahulaua,
mille all suigub me ühine verine haud,
on tulistet silmad ja põletav terasraud.

Õös ringlemas, huilgamas sõda kui koletu hüdra,
kas teie ei kuule, ei tunne ta mürgilist hingust,
mis kuulutab meie maade ja linnade langust?
Mu suu on valgunud täis mu vendade verest,
olen südame valuga üks nende perest.
Kui varjud te vaikides istute ümber laua
ja ütlete mulle, rahu kestab kaua.
Näen teie pilke, mis tungivad läbi mu riide,
iharalt möötvad läbi rindade valge siide,
te meeledid tahaks, et jätaksin selle jutu
ja keerleksin tantsides poolalasti ruttu,
helistes tambureid, lenneldes vaibal kui nümf,
kas olles hiinlane, neeger ehk jaava hindulanna,
vahest isegi egiptuse võlujumalanna.

Kui oleksin põhjamaa valgete ööde tantsjanna,
oma naiselikku kirge teile täna ei anna.
Ei, täna ma ei ole teie lõbustusteks siin,
täna ei tröösti mind naer ega pakutav viin,
mu hingel koormana lasub me kõikide süü,
täna heidet mu moodide edev kokoti rüü.
Teie arvate, naine ei tunnegi midagi muud,
kui ainult teie mehelikku himurast suud...

Täna mu veredes vallale pääsnud teine kirk,
küllalt kaua on suikunud õigluse leegitsev pird.
Palun oma poegade elu eest nagu tema,
me kõikide rahvaste lunastaja ema.
Ma ei taha veel mõõga all surres hukkuda,
teie ahes ja kergemeelses südameetus mängus,
meid hävitab, hukkab sõdade karmus.
Ma ei taha veel suiku, surra sõdurite tapvas käes,
neid kui süütute oma vendade mõrtsukaid näen,
meid, inimesi, tappes röövivad meie vara,
viige sõdurid raudsete trellide taha.
Kas selleks peab suikuma mulda me rahvas,
et verejanu elab me inimeste lihades,
me olla ristiisku — vampiirid aga südames.

Kas selleks oletegi loonud hiilgava kultuuri,
kas selleks ehitate vägevad ja suured linnad,
olete lennukite terasest raudsed rinnad
saatnud võitma päikselist-kuldset õhkude merd?
Ma tunnen, te seljad varjavad mõökade päid,
tahate tappa, meid — inimesi, kurje ja häid;
kas selleks olengi inimese, et tappa teist,
veristes, surmates kui laudas kaitsetut veist?

Olen naine, kantud oma rahva sülest maailma,
häbenen, et inimesena vaatan teile silma.
Olen valust hell, et oman inimese nime,
kes näljases kires on nagu metsloom pime.
Mul häbi, et omame mõistuse ja vaimu,
ja tahame tappa me mängiva lapseaimu;
kas selleks kanname rahvast südame all,
et sündides ootab neid kaeviku mullane vall?
Kellele toome ohvriteks oma töötavat isa ja meest,
kelle pärast peame leidma neid enda vere seest?
Milleks põletate viletsa, ainsa maja,
ja tahate kuulda me laste nutukaja?
Me alles leiname kadunud poegi ja vendi,
me alles ehitame oma väikesi maju.

Meid alles hukati, tapeti möödunud sõdades,
me varad võetud, me kodude varemed võsades.
Emade, leskede silmad pole kuivanud veel.
Kas teate, kui raskelt rändavad elusse need,
kellede toitjaid on katnud kinni mulla pind,
isatuid lapsi ei tröösti ühegi raha hind!
Maakäsn on täis inimeste mahlasest verest,
kuhu valate verd, uute sõdade perest?

Gustav Suits

Sulekutseliselt teekonnalt Hollandisse

LEIDUB kahtlemata innukamaid seltsimishimulisi kui nende ridade kirjutaja. Sellegipärast ei pakkinud ta, jaanipäeva eel, oma matkakohvrit mitte maaüksindusse, puhkepakku, mõne rannakülakese kurusse, Soome lahe äärde. Ei, vaid võttis sõidusihi eemale lõunaläände. Sõitis vana ja uue maailma sulerahva hulgalisele kohtamisele.

Üldse üht südamesopis kanda, teist teha ja kaasa teha — eluaegsena on see veelgi inimlikum.

Aga kui on töövaheaja õigus, kihuta siis, kiirrong, targast Tartust. Kao kähku silmapiiri taha! Muidu ei soiku suisa suvisemestritahklikud soovid. Piisab ju ikka neid pikkamisi targenevaid tudengeid, kes kevadiste tähtpäevade lõppedes leiavad, et alles suvipäike võimaldaks ka küpsmatute soorituste valmimist.

Silmapiiri taha kadumine tähendas kohapeal kammitsevast vaevu vabanejale nüüd teistkordset tiiru *Penklubide* kongressile. Oli esmakordseks õgujoone küsimiseks Haagi ja Amsterdami sellele minale. Küllap oleks seekord ikkagi koju jäänud. Aga Hollandi Penklubilt oli saabunud nii külalislahke kutse. Hakkasid äkki mõttes terendama Madalmaa meelispiltidelt tuttavad tuulikud. Kas nende vanamoeliste tiibade leegion ikka veel paika peab nõuka ja tööka elusoontena joonduvate kanalite keskel? Või on seal Heijermansi *Lootus õnnistuselegi* ammu ületatud uuematvõitu puhangute pealetungis?

Paljuke me siis oma põhjapoolses kolgas muud teame tollest Euroopa madalamast äärest kui et see on tammitatud, kraavitatud ja viljeldatud möllikmaa ja et lahtiseid merituuli haaravai veskitiibadelgi seal on suuremamõdulised ülesanded lahendada.

*

Vähekaalukate motiividega matkaja, eemal tiivutatav kutse, ei lühenenud see vahemaa siiski lennates. Kuidagi veel lepatriinuline õhuühenduste vehikel meie kirjanduslikus elus. Ei sobinud kaugema suvilennu arvestamiseks multiplitseeritud inimese linnuteele vehkivaist vaimuvintidest hoolimata. Kui meie moodsaimagi värssi ja proosa masinistidele maailm tegelikult veel ei ole lahtistunud õhupropelleri põrinas, miks siis lugejale salata oma mahajäämist raudteel rappumisse.

Aga ka veereva vaguni tõttamistaktis mõistad taas headtegevat lahtiraputust samas kohas sibelevate kodarate käigust. Pärast päeva pakki ja palavat vuhise rahvusvahelise avatud aknasse, kodumaa juuniöö jahedus! Puhu, liikumise tõmbetuul! Ei ole piinlik vaikida võõra kaubamatkaja seltsis, keda soovid koikusse. Mööda

rutates riivatud vilksatud eri jaamade tuledest mõõdavad kaugust lähema riigipiiri poole. See seljataga, sulguvad laud nagu teistsugu olemasolu ootuses.

Kui avad silmad, oled alles Riias. Hetkeks nagu teises ja suuremas kodulinnas, erikeelses, sumedamas.

Küllap ka umbkeelne lätlane meil midagi tunneb poolomaks Mikumärdiks. Ümberpanekutagi mõistame nende naiskarakterite kallakut, kelle huuled on juba varahommikul nii revüüpunased, kulnud nagu õhtuse jazzbandi jaoks mükitud. Kahtlemata ei vaja naabri Eeva — ja Abrahami — tütreid mitte vähem loomuliku ehtsuse moraalisuuna kui meie omad.

Muidugi otseühendus Berliini sihhib mööda Latviasse sisenemisest. Aga küllalt tuttav ja kodune välismaa veel Sengalegi vaguniakna tolmuvas peegliklaasis.

*

Võõramasse vahekaugusse kuulub see ihmja igavusega ümbritsev lauskuu, mille piiril kellaosut tuleb tahtmatult lükata tagasi. Kui palju isadeaegseid taluosmikke, viltu vajunud õlgkatuseid, rāpaseid õuesid, teeäärtele püstitatud jumalaemakesi siin veel peab mahtuma Kesk-Euroopa aega! Lietuva keskpäeva!

Õeldakse: „Leedus on küllalt kõike seda, mis meilgi.“ Ei sa siis imestu nende legendikkude jaamaesistelgi jälle nähes priskeid metsavahitaolisi mehi. Rohkest mundrimütsist tuttatud kokardiharjased näisid neid siin lisaks pääjao kõrgemale kergitavat muist surelikest. Oli see Radziwiliskises või Kaunases, kui ühe säherduse tuttimehe silma hakkas korruga midagi võõrastavat, korravastast. Ahaa, su enese pisut punasehtu kaelaside.

Vaevalt oli keegi kodus märganud tolle tagasihoidliku värvilaigu üleemelikust. Nüüd, vagunist paar sammu astunud vaba Lietuva pinnale, juba taipasid: roimavärvingus kahtlane, mõrvamõttes küsimärk! Ei tea, millest rõhkem löbu tundsid: kas naiivse sandarmimühaka vahitaimist teritavast tähelepanust või selle asjatusest rongi edasi nõksatades.

Tulgu, tulgu siia mõni meie kah-tautinink. Oma paraadide pasunaga kiitku Kaunast sinugipärast kas või Põhjamaade Budapestiks. Oleme head sõbrad Lietuva maamehe katkiste veskitiibade tuttavliku keerlemisega. Inimestusaldavale ja lapsikarjatavale Lietuva toonekurele lehvitate: elagu! Hiiuame seda sulgedeta leedulase birutepudelilt inspiratsiooni korki löömatagi. Mühakad kordnikud ja taltsad toonekured — neile mõlemaile võivad selle maanurga peremehed uhked olla.

Mis ma veel tahtsin öelda — :

*Mulda väheseks jäänud, et varjata surnute luid,
põld kündide ajal adrale annab kirstude puid,
maa hukkunud ihudest kisendab, oigab me all,
kas kord ei taha lõppe sõja verine trall?!
Rahvas on piinadest väsinud ja hukkuv,
oleme iseendi sõdade mürki uppuv.
Miks tähtis on teile me verest laste sünd,
kui elus neid ootab vaid mürgiste sõdade rüüd?
Parem surmame ise neid eneste ihudes,
kui et võõraste kuulid me poegade südames.
Ärge tapke meid, uut sõda me kanda ei või,
valu ja häda me südamed punased söi,
sest oleme vaesed, leib kasvab me verisest mullast,
võõraste ihud toidavad end me viljast ja kullast.*

*Ma tulen kui ema, kes oma lapsed teile annab,
oma üskades teile rahvaid maailma kannab.
Täna nõuan, käsin ja palun, et kuulate mind,
kauem vaiki ei või, liiga suur on me elu hind.
Küllalt tuhandeid poegi ja mehi meilt võetud,*

*miljonite laipu, kui loomi mullasse aetud.
Ärge tapke meid, kord lõpule viib kannatus, jõud,
me lapsi ootamas tuleviku tühjuse õud.*

*Täna veres mul valu ja viha nii tuliselt hell.
häärab nutta süda, kui häda ja viletsuse kell.
Miks tapate vaenus, vihas ja alatus riis,
võtke meilt kaelaraha koerade priius.
Miks just sureme meie tuhanded, miljonid,
parem me hukkame surmagaaside leidurid.
Me rahvaste veresid maa joonud kaua,
me kodusid lunastanud tuhanded ühishauad.
Palun mu miljonite õdede õigusi,
sõdade kadu ja meie elude õigusi.
Ma nõuan, et kuulate, mõistate täna mind,
liig valusalt mõõnamas nälgiva rahva rind.
Kodus meil sihitud päevad ja küsitlev laste silm,
kuhu viivad verised teed, kuhu loojeneb ükskord maailm?*

Tallinnas, 3. XI 30

Irma Truupõld

Pahvatas kupeesse soravat žargooni ja küüslaugu lõhna. Näod kohalikkude toekamate tulumaksusooritajate omad. Ega see hääles pesakond ometi saanud kaua leppida oma idamaiste kurguhäälikute toitmatu kugistamisega. Na laabusamaks jutujatkuks asusid porisevad suuvoorid su kõrvale, ette ja najale rahuldama oma läbi poole Leedumaa küllastumatut isu. Teeskle täielikku ükskõiksust kõigi nende praetud kanapoegade, hanemak-sade, tortide, aiamaasikate ja apelsinide suuläheduse kohta, Eestimaa mees! Vajuta silmnägu võimalikult sügavale oma hollandi keele õpetusnatukesesse, oma veel eemaltki paistmatu töötatud maa ootustesse! Ja su pea hakkab viimati nagu iseenesest jatku noogutama ja kõngutama ühe tähelepandava nähise ees Lietuva elus. Olid valmis kujutlema, et see võrratu juudi-isu juba suurt mõju on avaldanud isegi matkatava maa rahvustund-musse ja ratsaväkke, Vitautase vaimu laagrisse, Volde-marase langusse, poksi ja muisse säherdustesse jõukatsu-mistesse.

Siis hõõrusid silmi. Ühest arusaadavas keeles ilmu-vast lehest sattusid pilgu ette Lietuva kogukondlikud valimised — tulumaksu mõistete järele kamandatud vali-mised. Nii lõustakas on siis see kaitsekord, et kehvalt töödtegevalt massilt võib võtta viimase, hääleõigusegi! Saadusi sagigu kristlik ja mittekristlik plutokraatia üks-teise võidu oma häälekõvenduseks.

Ühtede janu sarnaneb juba teiste isule.

Oh, Solom Aš, ise üsna lihava lõuaga idajuut, kust oled sa saanud oma silmade välgatuse mustade kulmude alt? Meenub seda küsides ta frakist vihastumine Madal-maa piduluaas, rikkalikus ja hiilgavas. Metslasteks söi-mas ta sealgi neid kehariituses rõõmsaid, kes ta prohveti-hoogu paisuvat kõnet ei jaksanud kuulata.

Aga kuhu jäi silmapaistmatu leedu vaimuväelane? Kus Balyš Sruoga, kus Faustas Kirša? Tahaks ometi avameeli kõnelelda mõne leedu kirjanikuga.

Ei olnud teda näha ka sel *Pen-klubide* kongressil, kus Eesti lähemaist naabritest ei Soomel ega Lätil ei puudunud esindus.

*

Poliitikast tagasihoidlikku *Pen-klubide liitu* on aus-tatud „kirjandusliku rahvasteliidu“ nimetusega. Oleme õnnelikud, et see esinduskujutelm ei ole raskendatud sellaste võimupidamise ja väevähenduse küsimustega nagu Genfis. Nagu oma eri keskustes nii ka nende kes-kuste iga-aastastel kooskäimistel annab Pen-ühendus mahti üsna lahtiste huvide rahuldamisele. Vaevalt tagu-sid nüüd vagunirattadki kellegi huviosalise pähe otse kongressi kavasse võetud küsimusi.

Need aastakoosolekud tõukavad enne kõike koha-vahetustele. Soodustavad võõrsil kokkupuutuvate vaa-dete ja dikteerimatute otsustuste võimalusi. Asendab ja

väärrib eeskava juba nende aastakoosolekute läbi liikvele-pandud võrdkohtade värskendus.

Seda mõistsid paremini Eydtkuhneniski. Iseenesest huvitu peatus, aga selge õhtupooliku helgid murdusid muust Saksamaast lahutatud Ida-Preisi eelvahipostile.

Ikka häilatab see läbisõitja pilgu objektiivsi kahtle-matut Kesk-Euroopasse jõudmist. Ikka tõmbab see oma rivistuvate puisteedega otsekuu näitliku rajajoone maha-jääva ja etteavaneva vahele. Mitte midagi muud kui kaine ja korralik piirijaam, tagapõhjaks raudteepajad, rühmkond keni elamuid helevalgete seinte ja pruun-punaste katustega, protestantlik kellatorn kahurkaitse asemel. Preisi päramisi legendikualevikke hoolitsetud aedade keskel. Hoiab olustikulist kontrasti ülaida vastu oma speditsooniäride ilmselt tuhmunud reklaamsiltidest hoolimata.

Mis! Ons üleaedse kaitserohelise värskus siin juba luitunud lihtsaks töökuueks kõhna mehe selga? Jajah, pakikandja. Saab kanda kolmandasse klassi.

Hämmastumata paned imeks Preisi ametmeest. Tee-nib vappuva vahariigi vurrivärki, oma vurrude üleskee-ramise on unustanud. Selle asemel oleks nagu omaks võtnud Thomas Manni üleskutse viisakusele. Vähemalt kirjanduslikul matkajal oli antud ühenduses põhjust mõt-tes mõlgutada: *Wiedergeburt der Anständigkeit!* Iga-tahes on vabariikliste kohustuste ja hädade kombeõpetus praegust preislust kasvatanud kõigiti vastutulelikuks saksaks.

Eks plehkunudki too suurelistest suurelisem saks, nimega Wilhelm, juba 1918. a. sügisel alevikuelanikuks. Hollandisse, jah — kah Hollandisse! Sootuks sandima ilmaga ja lõssilööduma kübaraga kui ühelgi sama kunin-ganna riiki, Binnenhofi kiirustaval suleruütlil nüüd või kunagi.

Tallatud teid kulgevad võrdlusmuljed! Ikka veel uuenevad mujalt matkaja meeles Saksamaale saabudes. Rusikasrahvusliku diktatuuri alla ohjendamata, näe, ei ole väiksemgi korraldaja siin maal unustanud kategoorilist täpsuse austust. Teadagi on iga kohale seotud jaama-ülema eksemplar selleks kohustunud. Muidugi rongis-tub inimvool kõikjal kellaraa siirdudes oodatavale minu-tile. Siin lihkub sedamaid tõstetud käeliigutusega nagu paugu pealt minema.

Teeäärsest heinasõjast, tõsi küll, tuhisevas D-tuuris mööda. Niidumasinade kärstid hakkasid neilgi lahingu-väljadel juba vaibuma päeva lõpule kuludes. Üle õgu-nurgeti jookslevate põldude ja karjakasvatavate lagen-dikkude löid õhetama õhtutaeva kumad.

Ja nagu leegitsevaile vaekaussidele heidetud vää-r-tuste ümberhinnangut ehama jäid hälbivate puistukkade taha Ida-Preisi mõisad ja talud ja linnad.

Järgneb

Elevandiluu kunstis

Elmar Aader

Märkmeid töövõljakuse probleemist

MIDA haritum rahvas, kõrgem ta kultuur, parem ta majanduslik olukord, seda rohkem tuleb tal igapäevases elus kokku puutuda teadusega. Rahva majanduslik seisukord oleneb peamiselt just sellest, millisel määral ta oskab teaduste saavutisi tegelikus elus kasutada. Teisiti see ei võigi olla, sest peale vaimlise naudingi, mis teadus uurijaile pakub, leiame igast teadusest midagi niisugust, mis on heade tagajärgedega rakendatav tegelikus elus. Viimast asjaolu tuleb hinnata väga kõrgelt, sest üheks teaduslike leitud tähtsamaks tagajärjeks on just see, et inimeste töövõljakus on nüüdisajal hiigla määral kasvanud. Palju vähema jõu ja aja kulutusega võib inimene praegusel ajal saada elutarbeid kui ta sai neid minevikus. Nõnda jääb üle aega ja energiat, mida võib pühendada vaimlisile ettevõttele. See on suur heategu inimkonnale, sest lõpuks huvitab meid kõige sügavamalt ikkagi asjade vaimline külg, kuna kõik muu saab alles selle läbi oma väärtuse.

Töövõljakuse probleem on kogu maailma teadlaste ja töötajate keskel leidnud väärilise tunnustuse. Ka meil Eestis on viimasel ajal hakatud sellele küsimusele pühendama rohkem tähelepanu, sest on aru saadud, millist kasu võib tuua teaduslike näpunäidete järele otstarbekohaselt sisse seatud töökorraldus.

Meie majanduslik olukord on praegu niisugune, et õige paljud peavad liigse töökoorma all enneaegu vananema ja töövõimetus jääma. Söögi ja kehakatte muretsemine nõuab nii palju tööd, et ei jää enam aega üle laiendada oma vaimlist silmaringi, üles seada kaugemaleulatavaid ideaale ega järele mõelda isegi oma töö organiseerimise üle.

Siin tekib tahtmatult küsimus: kas on võimalik niisugust ebasoovitavat olukorda muuta ja kas teaduslikul alusel tugenevad töömeetodid tõesti suudavad igapäevases elus anda nimetamisväärilisi tulemusi? Võib vastata jaatavalt, sest praktika on näidanud, et vabrikutöös ja ka paljudel muudel aladel otstarbekohase korralduse puhul on olnud võimalik töövõljakust tõsta 3—5-kordselt. See asjaolu lubab meie olude parandamise suhtes kaunis optimistlikke väljavaateid, tuleb vaid töövõljakuse tõstmise probleem tegelikus elus veel rohkem teostada ning laiemaid hulki selle tähtsa küsimusega igakülgselt tutvustada.

Teadusliku tööorganisatsiooni esimene nõue on vastavate tööliste valimine, et iga töö juure satuks inimene, kes selle töö jaoks kõige kohasem. On loodud mitmesugused meetodid, mille abil võib, eksperimenteerides psühholoogilises laboratooriumes, enam-vähem kindlasti öelda, millise töö jaoks teatud isik kõlbab. Need katsed on iseenesest õige huvitavad, ent jätame nad praegu kõrvale ja katsume saada väikese ülevaate sellest, millistes suunades moodne teadus otsib töövõljakuse tõstmist, miks meil on tarvilik töövõljakuse eksperimentaalne uurimine ja töömeetodite rajamine teaduslikule alusele, kas võiksid laiemad rahvahulgad ka ilma eriteadlaste poolt antud juhatuseta töövõljakuse tõstmise alal saavutada tunduval tagajärgi, ja milliseid samme sel alal tuleks esijoones astuda.

Füüsilise töö juures tähtsam nõue töövõljakuse tõstmiseks on ülearuste liigutuste ära kaotamine. Peab n. n. „tööfronti“ võimalikult lühendada ning tööriistade ja materjali asupaigad hoolsasti läbimõeldud kava järele korraldama, et saaks võimalikult palju liigutusi teha paralleelselt. Selle nõude teostamine on võimalik igatüüpi ilma eriteadlaste kaasabitä ning see annab lihtsamalgi kujul tarvitatuna tunduval tagajärgi. Kõige selgemini näeme selle printsiibi mõju raudteeliikumise korraldamise juures suurtes jaamades. Mäletan ühest tehnilisest ajakirjast aruandeid, millest oli näha, et tarvisminevate manöövervedurite arv selle printsiibi tarvituselevõtu järele suuresti alanen. Ka vedurite ja vagunite kasutaja seisuga vähendamine ning üldine töökorraldus igasuguseis tehaseis ja tööstusettevõtteis põhjeneb sellel põhimõttel.

Isegi detailsema tööorganiseerimise juures on selle printsiibi mõju õige tunduv, ent siin tuleb siiski juba arvestada ka mõningaid enam varjatud psüühilisi ja füsioloogilisi tegureid, tuleb arvesse võtta, et mitte iga liigutus pole teostatav ühesuguse kergusega, et mitte iga seisang pole jõu kokkuhoiu mõttes kõige otstarbekohasem. Soovitavamad on just niisugused liigutused ja seisangud, kus võimalikult palju leiab kasutamist kehaosade liikumine raskustungi mõjul ja kus kehaosade tasakaalus hoidmine võib toimuda eriliste pingutusteta. Ühtlasi tuleb arvestada ka kõikide liigutuste ülevaatlikkuse tarvidust.

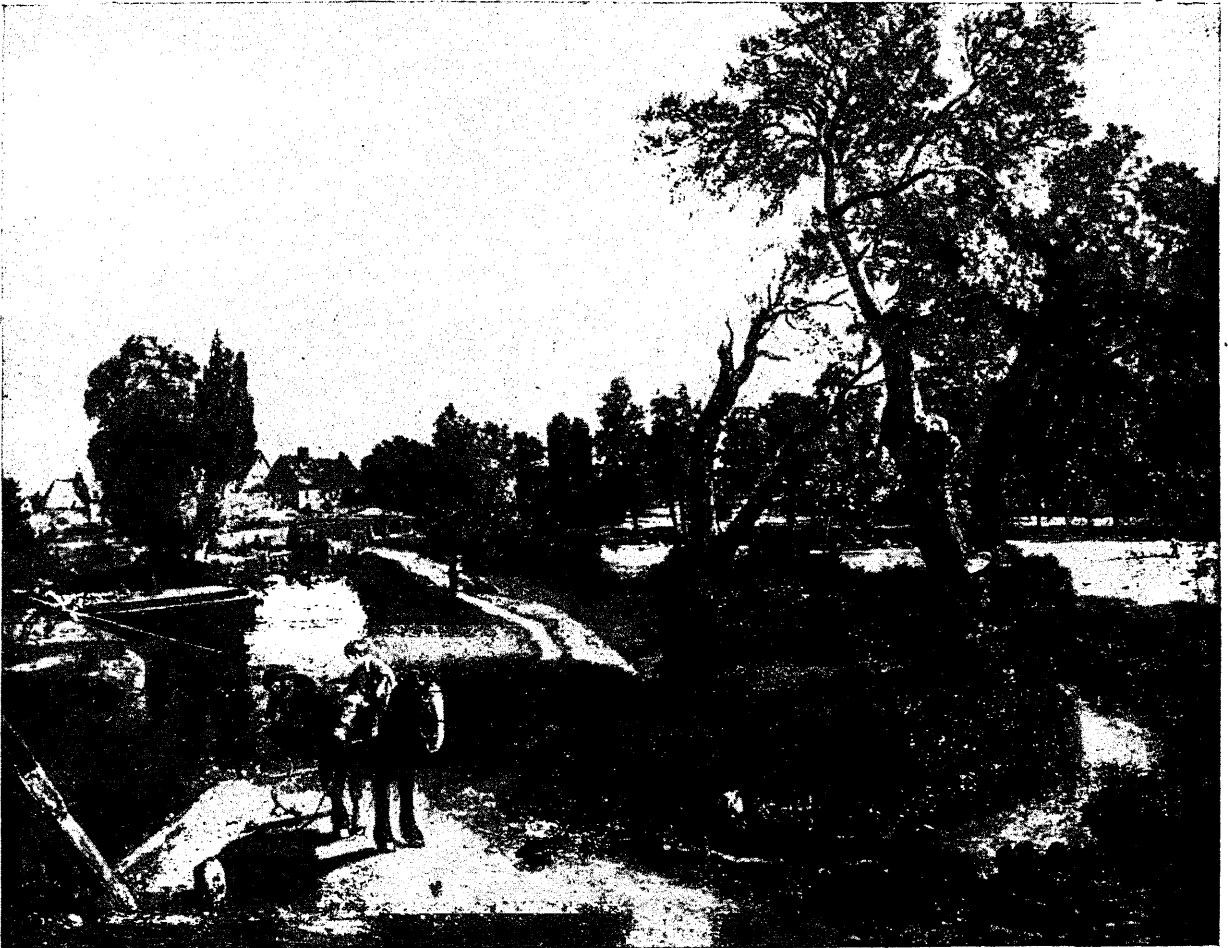
Peale selle on olemas veel mõningaid tegureid, mis mõjutavad nii vaimlise kui ka füüsilise töö tagajärgi. Nii näiteks on osutunud, et töövõljakus oleneb temperatuurist, kusjuures vaimliseks tööks kõige soodsam temperatuur on madalam füüsiliseks tööks kõige soodsamast temperatuurist. Tähtsa tegurina töövõljakuse tõstmise juures esinevad ka otstarbekohaselt korraldatud töö- ja puhkeajad; ent siin tuleb jällegi arvestada üksikute inimeste individuaalseid erivusi. On tunduv vahe hommikuse ja õhtuse töötamise vahel. Samuti mõjuvad ka töö ajal ilmsiktulevad helid nii, et alul töövõljakus tõuseb, ent hiljem muutub väsimus sügavamaks kui vaikus töötades.

Kõige paremaid tagajärgi töövõljakuse probleemi uurimisel annavad sellekohased katsed, kuna subjektiivsed tunded ja näilikkusele põhjenevad arvamised on tihti täiesti ekslikud. Alkoholi tarvitanud inimene arvab, et ta kiiremini töötab, ent töövõljakust täpsemalt mõttes selgub, et see on märgatavalt alanenud. Tööline arvab, et jutuaamine kaastöölisele või mõni muu sarnane asjaolu töötamist ei sega, ent neid mõjusid kõrvaldades võib märgata töövõljakuse tõusu. Mõnikord arvavad töölistes, et eriteadlaste poolt soovitatud tööriistade ja keha seisangu muutmine raskendab tööd, kuid seda muutust teostades selgub, et töövõljakus on tublisti kasvanud.

Eelviimane näide hoiatab meid, et kui tahame tõsiselt kaasa mõjuda töövõljakuse tõusule, siis ei peaks mitte ilma erilise tarviduseta töötaja kaaskodaniku silmapiiris liikuma. Ent ka siin on suured individuaalsed erivused võimalikud; tuleb üldse õige ettevaatlikult kalkuleerida, sest mõnedel edeneb töö paremini siis, kui nad töötavad ühistes ruumides teistega, kuna teistel aga edeneb töö paremini üksinduses.

Töövõljakuse probleemi uurimise juures peab olema ettevaatlik autosugestioonide loomise suhtes ühe või teise teguri mõju otsustamise puhul. Nii näiteks on osutunud, et väikesed portsjonid alkoholi, võetud nii, et ei oleks võimalik teada, kas see on vesi või muu vedelik, ei avalda töövõljakusele mingit mõju, kuna pärast sama alkoholi hulga ärajoomist harilikul viisil, eriti kui sealjuures töölistel on teada, et alkohol üldse vähendab töövõljakust, see ka tõepoolest väheneb.

On loomulik, et kõiki toiminguid pole elus alati võimalik eriteadlaste poolt antud näpunäidete järele teostada, sest igapäevane elu on ju nii väga muutlik ja mitmekesine. Ent siiski võib palju ära teha ka siin, näiteks ühes otstarbekohaselt — töövõljakuse tõstmist silmas pidades — konstrueeritud mööbli, köögi- ja muude tarbeasjade muretsemisega, võib ka üles seada ja teostada üldised juhtnõuad töö korraldamise, liigutuste, üksikute töö detailide jne. kohta. Siin on väga tähtis evida üldist vilumust, leida kiiresti igaks hetkeks kõige otstarbekohasem liigutuste kombinatsioon. Et see võimalik, näeme järgmisest näitest. Kellelegi töövõljakuse tõstmise probleemi eriteadlasele näidati üht imetöölist, kes 40 sekundiga kleepis 24 karbikesele reklaamsedelid. Näib, nagu poleks siin töö kiiruse suhtes loota enam mingisugust edu, kuid siiski, kui eriteadlane mõni aeg seda tööd oli vaadelnud, leidis ta seal üleliigseid liigutusi, mille kõr-

JOHN CONSTABLE (1776—1837)

„FLATFORDI VESKI“

SIR JOSHUA REYNOLDS (1723—1792)

„ILMSÜÜTUS“

THOMAS GAINSBOROUGH (1727—1788)

„MRS SIDDONS“

L. LAGORIO

JALTA VAADE

Narva linna muuseum

Prof. JUL. KLEVER (vanem)

MARIENBURG

Narva linna muuseum

Tervitus Hõimuvendadele

IV Soome-Ugri kultuurikongressi avamisepeoks kirjutanud Otto Manninen

Kohtab velje veli,
kätte liitub käsi,
vaates rõõmu heli,
särab, hiilgab säsi.
Noorduv igavesti
lausub hõikus vere:
„Tere, Madjar, Eesti,
Takka maa ja mere!“

Elu koidu aegu
olime hõim sama,
südames veel praegu
põksub veri sama.
Vägi loomuvõimu
veab veel kokku nõule
meie hele hõimu,
ühistööle, — jõule.

Saatuse küll käsi
jaotas meid, sai löhe,
ühtimast ei väsi
veljed, Lõuna, Põhi.
Meie tee ja rada
tallermail on ilma,
olu — halestada,
kui üksteisest ilma.

Viiksid võikad õued
võõra küladesse,
kuid ei vennaspõued
sülle, südamesse.
Kinni lääksid teljed
umbtee koledusse,

ei kätt lööks ka veljed
kätte sooja, truisse.

Püsib läbi aja
suur ja armas vara,
anne esimaja:
sünnijuur seesama.
Saatus meil on sama,
sama tahe, püüe,
jäägu kinnitama
vere vennashüüe!

Samal olid ohud,
vaen ja kius ja sõda,
tuhataasta rõhud,
oot, käes vahioda,
sama hukku kaitstes
uputuse uhas,
truuna, vaeva maitstes,
langedes, kuid kohas.

Samad hoobid valjud
aege kaleduse
meie tuntud, paljud,
saak vaid mehisuse.
Samad takka lõivad
nendelt pilkusnooled,
kelle kaitse tõivad
meie hurmed, hooled.

Ülemini tasub
Päev kõikvõiv, ta kaalud,
töö, kust vili kasub,

hoiab ohu vaalud,
rõõm, et kinni suleb
uputuse tõke,
kõlbus maal aus kuleb,
vilja ei vii lõke.

Muu ei kaalu palju,
sest me, veljed, olgu
et tööd teinud valju,
saanud osaks põlgu,
jääme muistist viisi,
vahipaika üha,
kunni inimisi
seob veel, mis on püha.

Kuigi võitlus kole
löpe ei maailmas,
lootkem: otsa pole
hõimu koostööl ilmas,
õnnetugi, — tooja,
side kolmekeelne,
Põhja vaim vahv, looja,
Lõuna — tulimeelne.

Vestetagu aja
tulevase tähti:
Vahivalvul raja
kolme ikka nähti
valmis, vägimeelist,
sama hõimu, sugu,
kolm, kes ohvrimeelist,
kellel muust ei lugu.

Tõlk. Villem Ridala

Märkmeid tööviljakuse probleemist

valdamisega läks korda sama hulk karbikesi varustada sedelitega 20 sekundi jooksul.

Et koduste vahenditega ilma eriteadlaste abita on võimalik tööviljakust tunduval määral tõsta, selgub juba nende abinõude lihtsusest, millega sellele asjaolule võib mõjuda. Ja katsed, mis sel alal on teinud ettevõtete juhatajad, kellel tööviljakuse probleemi kohta puudus eriline ettevalmistus, on annud üllatavaid tulemusi — tööviljakuse tõstmist 3—5 korda.

Selleks, et liigutusi ja seisanguid võimalikult vähesel energiaga esile tuua, on kasulik süveneda anatoomiasse, sest seal leiaksime andmeid selle kohta, milliseid muskuleid teatud juhtudel kõige soodsam on tarvitada. Soovitav on uurida ka raidkujude seisanguid ning omandada plastiliste liigutuste tehnikat, sest nende ilu ja graatsia põhjened ju osalt asjaolul, et nad on esile toodud minimaalse jõukulutusega.

Tuleb arvestada veel tööviljakuse olenemist neist peenemaist psüühilistest tegureist, mis kogusummas mõjuvad samapalju kui ülalmainitud asjaoludki. Eriti vaimlise töö kohta võib seda öelda. Kui on kindel, et mõtet ja meeleolud võivad avaldada mõju füüsilisele tervisele, kui on arstiteadlaste poolt üles seatud väited, et psüühilisel põhjuseil tekib samapalju haigusi kui füsioloogilisel, kui on teisest küljest väidetud, et perekonna-liikmete ja üldse sümpatiseerivate inimeste vahel tegutseb õrn telepaatiline side, siis tekib tahtmatult küsimus,

kas ei olene näiteks mehe tööviljakus ka sellest, millises olukorras viibib tema perekond, tekib küsimus, kuidas nimelt mõjuvad vaimlilisele ja kehalisele tööle üksikud peened psühholoogilised tegurid. Sel alal võiks teostada palju huvitavaid uurimusi, sest siin on selgitamata veel paljugi üksikasju. Oleks väga tähtis koguda fakte mitmesuguste psüühiliste mõjude kohta tööviljakusele. Hiljem võiks need andmed mõnele asjastuhvitatule eriteadlasele sellekohase üleskutse peale ärakasutamiseks saata, sest nad moodustaksid laboratoorsete eksperimentide kõrval tundmata mõjude uurimisel väga väärtusliku materjali.

Tööviljakuse probleem väärub täiesti, et temaga tehtaks põhjalikumalt tegemist, sest ta pakub häid välja-vaateid meie majanduselu ja tööstuse arendamiseks. Kõige selle eeltingimuseks on aga püsiv tööarmastus, mis viimasel ajal kahjuks ühe osa meie inimeste juures kipub hävima. On saanud tavaliseks nähteks, et inimesed, kes mõne aasta on käinud keskkoolis või elanud linnas, hakkavad füüsilist tööd põlgama. Et seda pahelist nähet, mis on tööviljakuse suuremaks vaenlaseks, kõrvaldada, selleks on tarvilik, et kodudes ja koolides noorile inimesele juba varakult selgitataks töö tähtsust ja et neid arendataks püsivamat armastust töö vastu. — Tööviljakuse suurejoonelisemat tõusu võib aga loota alles siis, kui kõik inimesed on veendunud selles ülitähtsas tõsiasjas, et vaid töö on see, mis õigustab puhta südamega nautima elu rõõmu.

Elmar Aader

Reisitarkust

Kogunud ja teiste jaoks siia tallele pannud

Eduard Wilde

I

Bolzano-Gries, tänavu.

Kui tellisid endale Eesti Reisibüroos Tallinnas magadisaseme Berliinist Müncheni, siis ära ole naiivne oletama, et leiad selle eest. Ei. Berliinis seletavad sulle rongijuht ja magadisevagini šaffner, et sinu tellitud ja makstud ase kuulub sakslasele. Võõraste muulaste tellimisi pandavat alles tähele, kui juhtub mõni ase jääma sakslasist jõude. Kuid ära hakka seepärast nutma. Poeta šaffnerile mõned riigimargad pihku, ja ta muretsseb sulle magadiseaseme kõige hiljem tund või paar enne sihtjaama. See ase on küll veel soe kuhugi vahejaama lahkunud reisi-jast, aga eks teel juhtu eestlasele mõndagi. Ja ära hakka süüdistama oma rahvuslikku reisibürood! Seal teatakse mõndagi, aga mitte kõike. Nagu inimlikult mõistetav ja vabandatav.

EDUARD WILDE

teatakse mõndagi, aga mitte kõike. Nagu inimlikult mõistetav ja vabandatav.

*

Eesti ametikohis nõutakse, sul olgu isa, itaalia ametikohis, sul olgu ema. Ja korralik ema, ilusti seadusepäraselt laulatatud, mida tunnistagu, et ta evib naisenime kõrval ka veel neunime. Eestis olen alati kahtsenud, et mul kord oli isa, kelle õnnist nime kuulda tahtmast meie ametikohad ei väsi; siin Itaalias aga olen üpris õnnelik, et mul kord oli fašistlikele moraalinõuetele vastav ema. Neile, kel sellist mitte ei ole, annaksin nõu, siia pigem tulemata jääda, et vältida häbi. Ja ehk ka veel karistust.

*

Personaaliate ülesandmisel pead siin muidugi ka laskma kirja panna oma usundi. Seda nõuab politsei. Aga ühes Tallinna haiglas nõudis minult sedasama haigla juhatus.

„Mis usku?“ küsis noteeriv naisametnik.

„Ateist.“

„Ateist?“ venitas preili laienevaid silmi. „Kas see usk on registreeritud?“ — — —

Olen murdunud siiani asjatult pead, et mäherduses kausaalses ühenduses peaks seisma mu silmahaigus ühe või teise konfessiooniga.

*

Mis on sanatoorium? Elan esimest korda sihukeses. Ja võin teda soovitada kõigile, kel on hea tervis ja eriti tugevad närvid. Ning leplik nina. Ja veel leplikumad kõrvad.

Sanatoorium on hospitaliks täiendatud hotell. Või ka hotelliks täiendatud hospital. Järelkult elab seal terveid kui ka põduraid. Esimesed naudivad Viini kööki ja kõiki jooke, mida Ernits ei salli; teisi ravitakse kõigi mürkidega, mida sisaldab korrapärane apteek. Ja kolmandaid lõigatakse. Siis täitub hiiglahoone teine tiib lehkadega, mis ajab südame pöörutama. Seda teeb vahel ka raadioasutis „halles“.

Aga idüllikas asend on mu sanatooriumil: kahe talu vahel, mille lautades röigavad sead ja kust imbub meie aeda sealautadele omast parfüümi. See tundub nii eestipärasena. Elad kui Tallinna Sibulakülas. Kohe vaikib mu koduigatsus mõneks heaks tunniks.

Magada mu sanatooriumis palju ei saa, eriti mitte kolmel kevadkuul. Liiga palju serenaadmuusikat. Iga-öine korduv eeskava on järgnev:

Kell 1/2 — kontsert kõigilt kohalikest kukkedelt.

Kell 1/3 — kontsert kõigilt armunud kassidelt.

Kell 1/4 — kontsert kõigilt klostrikiriku kelladelt — neid on vähemalt kaksteist.

Kell 1/5 — kontsert mitme aia lindudelt flöödi- ja saksofonisoolodega.

Siis järgnevad taas kused ja taas kellad. Ning naabriaiaid ärkab hüsteeriline vau ja kiljub sul üdi selgroost jaaju pealust.

Selle kõrval on klostrikellade naiivne pörin, mis jätkub väheste vahedega ka kogu päeva, ikka veel muusika. Seda isegi fašistliku nooruse alatine märkilaskmine lasketiirul, mis asetseb meie haigla lähimas ligiduses.

*

Sanatooriumi elegantses söögisaalis avastad taoti sööjaid, kes kuuluvad kahte huvitavas moettüüpi: hugenberg-hitlerlik sakslane ja fašistlik itaallane. Mõlemad söövad kahe kahvliga. Esimesel siputab ühe kahvli otsas prantslane, teise otsas poolake; teisel ühe otsas prantslane, teise otsas jugoslaavlane. Dessääriks pistab sakslane veel ära ühe juudi ja paar kommunisti.

Attenti! Vastuvaidlemine neile sööjatele on riskantne!

*

Fašism harrastab kõlblust. Reisivate võõraste koorimine keelati juba ammu. Aga vist ei teostunud keelud soovitud täpsusel, sest duce võttis meid tänavu kevadel enda isikliku kaitse alla. Meie allume nüüd tema ressoorile. Mis tähendab: koorijad võtku näpud meie kaukast! Sest duce ei mõista nalja. Tal on kasutada Lipari saared, s. o. itaalia Solovetski.

Kui kahju! Kaob ju sellega taas pikk peatiikk Itaalia romantikat, tugev joon tema ajaloolist omapära. Nagu on vajunud kaduviikku brigantlus, nagu on hinge vaakumas maffia ja camorra, nii peab nüüd ka hävima see naiivselt naeratav ja viisakalt kummarduv sulisus, millega pisteti käsi meie kukrusse, et sealt võtta, mis pühitsetud traditsiooni järgi kuulus itaalia voorimehele, kelnerile, hotelli- ja pansionipidajale. Sest ega nad sind vaeseks teinud. Sooritasid ilusti oma reisi ja said koju tagasigi. Jäi oleti miskit mäletada. Taoti otse armast ja luulelist.

Nagu see, mis juhtus mulle kord Naapoli reidil paadimehega, kes pidi minu ja mu sumadani sõidutama randa. Kaup oli mul tehtud laeva pardalt. Mina ja sumadan paadis, algab sõit ja puhkeb Santa Lucia. Ent iga stroof takka tõmmatakse aerud sisse ja suu devootsele naerutusele: sõlmitud lepe, laostav sõudjale, tulevat uuendada. — Ei noh, miks mitte, kui lugu nii, — kes siis tahab saada kõriloikajaks! — Aerud jälle vees, Santa Lucia jätkub. Ja märksa hoogsamalt. Kuid salmike lõpeb ja — meie lepe nõuab taas revideeringut! Kus nüüd selle hinnaga! Naeruväärt! Ei nihku veneke paigast, enne kui *signore* on määranud kristlikuma töötasu... Ja nõnda veel kolmaski kord. Kolm hinnakõrgendust veerandtunnisel teel! Rannas tuleb mehele veel meelega, nõnda honorari ka laulu eest. — „No ei, sihukest lepet, vennas, meil es ole!“ Sest jalad olid mul juba mandril ning sumadan näpus. Niipalju sain mina teada pügada. —

Capri saarel juhtus mu Tallinna tuttavale mõne aasta eest sama liiki lõbus looke. Väljuvad kuulsast

sinisest koopast. Läheneb härradele voorimees, et kas nad ei tahaks ka näha saada veelgi kuulsamat v a l g e t koobast? Nõus. Sõit algab. Sõit vältab. Sõit venib pikale. Ühe kõrtsi väravas seletab vend voorimees: lõuna olevat käes, kõht tühi endal, vististi ka kõrgeaulistel härrastel. Peale sööki, teadagi, kohe valge koopa manu! — Süiakse. Juuakse. Makstakse. Vend voorimees enda lauast: Ega härrased vist seda häbi endile hakka tegema, et lasevad vaest voorimeest ta söögi ja joogi eest ise maksa! — Muidugi mitte! Ja sõit selle imerikka valge koopa poole jätkub. Jätkub veel hea tüki mägist teed. Viimaks, kui sõiduvõoraste nurin läheb juba kõvaks, peatub tubli tõllajuht rannas ühe tavalise väikese kaljulõhe juures ning seletab juupiterliku rahuga, see olevatki too maailmakuulus valge koobas.

*

Ei sõanda kahelda, et Mussolinil viimati korda läheb reisivaid võõraid ilma jätta sellistest rahvuspärastest erilõbudest. Duce võib kõik, öeldakse Itaalias. Kui ta suutis kuivaks lasta Pontini sood ja elatavaks teha maalaariataudise *Campagna di Roma*, siis ta võib ka sulid võluda džentlmenideks. Mäherdust respekti naudib see mees enda alamatelt, sellest annab keegi sakslane, kes on kirjutanud „Rooma sepast“ mahuka brošüüri, paljude teiste seas järgneva näite.

Talle tuuakse ühes itaalia pansionis arve, millesse on pandud üks päevake rohkem. Palub arvet õiendada. Ei õiendata. Näitab padroonale dokumentlikult, et arve vigane. Ei ühtigi, kõneleb nagu seinale. Viimaks sütib vihas ja karjub: „Ei õienda te silmapilk arvet, siis kaeban ducele! Olen Saksamaa ülemfašist!“ — Ükskaks-kolm on arve õiendatud, kahvatanud padroona palub vabandada ja kummardub maani. —

Minu enda näide on lihtsam, ent mitte vähem iseloomustav. Ühes postkontoris anti mulle kaks liiri vähem tagasi. Loetlen raha võrelaual üks kord, kaks korda — puudu, mis puudu. Alates demonstratiivselt kolmandat loetelu, ümisen seejuures ametnikule kuuldavalt: „*Il Duce!*“

Ei pannud õieti täheleegi, kuidas need puuduvad kaks liirikest siginesid teistele juure!

*

Üks noor mustsärk küsis mult: „Aga miks siis teil ei ole fašismi; kas me ei anna kogu maailmale küllalt haaravat eeskujut!“

„Meil ei leidu pead,“ vastasin, „teilgi leidis 42 miljoni hulgas üksainus.“

*

Aleksander Peel

Paar ajaloolist dokumenti ajaloolisest silmapilgust

Viljandi kooliõpilaste vandeselts

See oli 1918. aasta 15. märtsil, kui toleaege Viljandi maavalitsuse poolt, mis koosnes kohalikkudest mõisnikkudest, Viljandisse kokku kutsuti maakonna vallavanemad. Kokkutuleku kohaks oli määratud Viljandi vallamaja, linnas. Nimetatud kokkutuleku sihiks oli — vallavanematelt võtta allkiri selles, et nemad annavad meie maa jäädavalt saksa keisri kaitse alla.

Dokument, mis pidi Viljandimaa osas Eesti saatust määrama, käib ise järgmiselt:

„Saksa Keisri Majesteedile.

Meie, eestlased, Viljandi kreisi peremehed, Liivimaal, pöörame kõige alandlikuma palvega Keiserliku Majesteedi poole, meie enamlaste polkudest äratallatud kodumaad jäädavalt Teie Majesteedi vägeva kaitsmise alla võtta, lootes, et võidurikas saksa

Saksa elanik Itaalia külge liidetud Lõuna-Tirolis imestab igal hommikul uuesti, et itaallane tal ikka veel ülemuseks. See tundub talle narri kometina. Nad ju ei mõistvat midagi. Keegi eesti daam Meraanos kiitis oma saksa korteriperenaisele itaalia sõjaväemuusikat, mida ta promenaadil praegu kuulnud.

„Seda nad on meilt õppinud,“ seletas perenaine.

Kui eesti daam seepeale tähendas, et on rohkesti inimesi, kes käivad itaallastelt muusikat õppimas, siis naeratas saksa perenaine haletsevalt:

„Möglich, die Dummen werden ja nicht alle.“

*

Sooja soojamaalased ei salli. Hakkab põhjamaalasil nende orus suvel parajasti hea olema, siis on neil juba kabuhirmuline pagemine üles mägedele. Kel see võimatu, ägab hommikust õhtuni, et hale kuulda. Mind peetakse napakaks, et jäin orgu kuumust nautima, mis siiani, juuli lõpul, 35 kraadist pole veel ülegi ulatunud.

*

Asiaadiks peetakse mind ka. Sest et söön hapupiima. Minu arstil, kes seda kord nägi, käis ilguse judin läbi keha. Ning piimapoes, kus vahel käin jogurti maitsemas, piidlevad mind kaupmees, tema naine ja tütreke leti varjust, kõigil ilme näos, nagu sööksin seepi või hülgervasva. Nad ei imetseks, kui telliksin neilt pärast jogurti veel portsjoni rohutirtse, pääsukesepesi või mädamune.

Jogurti nad pidavat müügil aiva võõrastele — tähendab minusugustele barbaritele. Rikkilainud piima — tähendab, hapupiima — söövat neil vahel harva ainult väga kõrgel elavad kõige vaesemad talupojad.

*

Eestlased on siin tuntud. Neil on hea faama, eriti pansionide ja hotellide teenijaskonnas. Sest kuna sakslane maksab ainult need 10 protsenti, mis teeningu eest arvel, maksab eestlane teenijaile peale selle veel joot- raha tsaariaegse Peterburi mõõdu järgi.

Aga eestlasil ei olevat püsivust, kurdetakse. Neid haaravat orus varsti igavus. Siis kahetsetavat, et neil pole nii pikka kaela, mis lubaks kaeda ka üle mägede. Mäestik olevat ju ilus küll, kui ei oleks neid vaadetsulgevaid rumalaid mägesid!

Ja peale igavuse haaravat neid suur igatsus kolme „k“ järgi. Need olevat: kilu, kama ja kaerakile. Ja siis muudkui kaovad.

Kaon varsti minagi.

Pole mõtet kauemini jääda. Arstisid mu silmi siingi jälle pool aastat, aga ikka näen veel natuke...

EDUARD WILDE

I. Aivazovski Maru Mustal merel
Narva linna muuseum

Edasi enam allkirju ei järgnenud, sest hakati avaldama arvamisi, et vallavanematel selleks õigust pole jnc.

Igatahes lõppes koosolek ainult nende nimedega, kes pimedast peast olid nõus oma kodumaad müüma. Samal koosolekul tehti otsuseks, et igas vallas kokku kutsutaks valla peremeeste üldkoosolekud, kus siis vallavanematele see õigus pidi antama.

Seda oli tarvis iga hinna eest ära hoida, sest asi oleks sel moel võtnud küllalt kaaluva ilme. Valla peremeeste koosolekud pidid järgnema kohe. Sellespärast ei tohtinud kaotada aega, et valla koosolekuid nurja ajada, ehk vähemalt ära hoida vastavate volituste andmist vallavanematele. Et siin kiirelt tegutseda tuli, oli selge. Varsti jõudiski Tallinnast Viljandi praegune „Vaba Maa“ toimetaja Vellner ja tõi kaasa vastulöögiks järgmise teksti, kuhu pidid eelmise dokumendi asemele allkirju andma valla peremehed:

„Saksa riigipäevale.

Ajutist saksa sõjavägede Eesti Vabariigi piirides viibimist kasutades, püüavad siinsed, päriselanikkudele võõrad saksa soost suurmaapidajad maal jälle feodaal korda maksmata panna: — on hävitatud igasugu omavalitsuse asutused, mis demokraatlike valitsuse õiguse põhjal asusid, selle asemel on maa valitsemise salkkond suurele rahvanamusele võõrad mõisnikud oma kätte võtnud. Selsamal ajal sõjaajalist korda tarvitades, püüavad nad kõigi abinõudega rahva tahtmist võltsida. Nii olid 15. märtsil s. a. Viljandi maakonna vallavanemad kokku kutsunud kohaliku maakonna valitsuse poolt, milles ainustki kohalikkude eesti talupoegade esitajat ei ole, ja nendelt nõuti, et nad alla kirjutaks palvele, milles palutakse saksa keiser Wilhelmit ühendada Eestimaa Saksamaaga.

Meie, Viljandi maakonna taluperemehed ja vallavanemad, kindlalt ustavaks jäädes eesti rahva alalisele soovile, Eesti iseseisvusele ja rahvaste vaba enesemääramise õiguse peale põhjendades, protesteerime sarnase rahva tahtmise vägistamise vastu ja tõendame kindlalt, et meie vankumata soov ja püüe on — iseseisev Eesti vabariik.

Meie ei ole soovinud ega soovi ühegi teise riigi külge liituda, vaid tahame vabalt enda riiklist elu elada 24. veebruaril 1918. a. rahva asemike poolt väljakuulutatud Eesti vabariigis ja loodame, et Saksa riigipäev meie riiklikkude ning rahvuslike õiguste kaitseks oma toetust keelama ei saa.“

*

Nüüd seisib küsimus selles, kuidas pääseda maal peremeeste juure, eriti koosolekute ajal, et ära hoida üllatusi. Kuna koosolekud pidid olema lühikese aja kestel ja seega üle maakonna peaaegu ühel ajal, ei jätkunud inimesi, kes agitatsiooni enda peale oleksid võtnud. Pealegi ei tohtinud end liigutada need, kes millegagi tähele-

panu juba endile olid tõmmanud. Tuldi mõttele — ära kasutada vanemaid õpilasi. Tol ajal oli juba noorsooliikumine jalad alla saanud ja sellespärast tundsid noored üksteist hästi. Saadigi kontakt mõne noorega, ja nende kaudu kutsuti toleaege A. A. Kamseni kaubanduskooli ruumidesse, Tartu tänavale, kokku ligi paarkümme vanemat ja ustavamat õpilast. Oli pühapäev. Kooli ukseid olid suletud. Kuid koolimaja võtmed toodi salaja kooliteenri korterist ära ja salajane koosolek võis alata. Koosolekut peeti lahtiste uste taga, kuna hädahoju korral oleks saanud öelda, et koolis pühapäeval järeleaitamise tunde peetakse. Ka oli koosolekul toleaege kaubanduskooli õpetaja Öpik (praegu Pikalaenu Panga direktor). Enne kui Vellner ja Öpik midagi konkreetset ütlesid, vandusid kõik koosolijad saladuse truudust. Iga mehe käsi, kelle kaudu peetava koosoleku teade ehk seal tehtud otsused välja läheks, pidi käima kõige halvemini. Öeldi, kes arvavad, et nad saavad pidada vannet, ja endid tööle rakendavad, jäägu kohale, kuna teisiti mõtlejad mingi ära. Sisemise püha töötustundega jäid kõik kohale.

Nüüd võidi juba kõnelda kui vandeseltslastega ja avalikult. Vellner selgitas ajaloolist silmapilku ja kavatsitavaid samme. Konkreetseks ülesandeks pidi jääma: Otsekohe paljundada kaks ülaltoodud dokumenti. Esimene neist selgitusmaterjalina kaasa võtta, et näidata, kui alatu on ära anda oma kodumaad, ja teisele pidi korjatama allkirju peremeestelt ja vallavanematelt valdade järele. Peale nende tuli paljundada veel üks üleskutse, mis oli määratud silmapilgu selgituseks ja kus igavest äraneedimist vannuti neile, kes töötavad iseseisva Eesti vastu ehk passiivseks pealtvaatajaks jäävad. Neljandaks dokumendiks oli trükitud Eesti iseseisvuse manifest. Nende dokumentidega varustatult pidid koosolijad minema valdadesse, sinna, kuhu kellelgi võimalus sugulaste ehk tuttavate kaudu kõige paremini juure pääseda.

Suurema osa valdadesse olid minejad leitud. Mõned võtsid enda peale paar valda jne. Valdadesse sõit pidi sündima esmaspäeval. Kuid selleks ajaks pidid paljundatud olema eelpoolnimetatud dokumendid, sest Vellneri ja Öpiku käes oli neid ainult ühes eksemplaris.

Mehed olid käes, ülesanded samuti, kuid paljundusküsimus tegi muret. Esiteks ei olnud paberit, teiseks puudus paljundusaparaat. Paber saadi pühapäeva õhtu-poolikul kaupluse tagaukse kaudu. Tööle asus 5—6 inimest sulega. Oli küll raske mõelda, neid käsitsi kirjutades paljundada, eriti üleskutset, mille tekst võttis ligi kaks poogna lehekülge, kuid asuti tööle. Kuna politsei vahiposti tõttu võimatuks sai allkirjutatu ja praeguse lennuväe kapt. Kalve ühiskorteris „kirjatöö“ tegemine, — seal oli tundide kestel juba palju rahvast käinud ja see äratas tähelepanu, — siis tuldi omapärasele, kuigi nõrgalt põhjendatud otsusele: asuda võõrastemajja ühte numbrituppa, sest ega avalikus kohas keegi ikkagi kahtlustada ei tea ja see ei tõmba tähelepanu endale. Asuti 5—6 mehega Kommertshotelli numbrituppa, kusjuures toa ajutise tarvituse eest raha ette maksime. Kirjutamise ühise laua juures vahest tunni ümber, kui korraga uksele koputati. Rutuga löödi valmiskirjutatud ja puhtad paberid diivani ja toolide alla nurka, kuid osa jäi siiski veel laua peale, sest üks tuli avada kiirelt. Vist ei olnud ühegi toasolija näos enam veretilkagi, kui ukse taga nägime seisvat saksa ohvitseri ja võõrastemaja teenijat. Ohvitser liginas lauale ja vaatas täiskirjutatud poognaid. Küsis, mis need on. Ainuke vastus, mis anda suutsime: kooli ajakiri. Ohvitseri ka küsimus rohkem ei huvitanud, ja meie õnneks lahkus ta meie toa taga olevasse teise tuppa. (Seda me polnud varem märganud, et meie toa taga asus veel teine tuba, s. t. olime vahetoaga võõrastemaja korteris, mida ohvitser endale soovis.) Peagi oli ta oma korteri üle vaadnud ja avaldas nõusolekut selle üürimiseks. Meie esimene ja ainuke tee oli — kaduda. Kuid tööd pooleli jätta ei võinud. Mõlgutasime mõtteid uue pesapaiga leidmiseks. Peagi olime ühisel arvamisel, et kolime tööle miega kaasas oleva J. Kitse korterisse, kelle isa

ERIKA (ENKA) MICHELSON
Koidula tütar, elab Florentsis

oli veel miilitsamees. Küllap miilitsat ikkagi silmas ei peeta. Sinna asudes oli muretsenud J. Taklaja (praegu „Päevalehe“ toimetaja) šapirograafi ja pudeli tinti. Nüüd võisime juba paljundusbüroo lahti lüüa, ja asi edenes takistamata, kuni soovitud arv eksemplare käes oli. Viimased äratõmbed sündisid aovalgel, ja kokkukõneldud ajal ning kohal sai iga valdamineja igast ühe

ÕIENDUS. Esmaspäeviti avaldab *Päevaleht* „kunsti ja kirjanduse uudiseid“. Mingil põhjusel on keegi lehe selle osakonna reportereist hakanud kirjutama *Olioni* kohta kontrollimatuid teateid ja kuulujutte.

Kevadel, kui *Olioni* väljaandja pidas õigemaks *Olioni* toimetamist võtta täies ulatuses enda kätte, ruttas *Päevalehe* reporter „kunsti ja kirjanduse uudiste“ hulgas avaldama teadet, nagu otsiks *Olion* toimetajat!

Nüüd jätkab lehe reporter ikka oma vana juttu *Olioni* toimetaja küsimusest. Pealkirja all „*Olion* kolib Tallinna“ (*Päevaleht* nr. 208, 3. aug. s. a.) kirjutab ta: „Tartus ilmuvat kirjanduse ja kunstiajakirja „*Olion*“i“ kavatsetakse eelolevast sügisest peale üle tuua Tallinna. „*Olion*“i“ väljaandjaks teatavasti on Georg Naelapea. Kuna „*Olion*“i“ senine kauaaegne toimetaja noor kirjandusteadlane Karopun käesoleval kevadel-toimetaja kohalt lahkus, siis kuuldavasti Tallinnas „*Olion*“i“ asuks toimetama Naelapea sõber Bernhard Linde.“

Ses sõnumis on vaid üks rida tõtt: *Olioni* väljaandja on Georg Naelapea. Kõik muu on kuulujutt — kui mitte osav provokatsioon, sihiga *Olioni* nimele kahju teha.

Olioni ei kavatseta „üle tuua“ Tallinna. Küll võib-olla avatakse Tallinnas *Olioni* abikontor.

Kunagi ei ole pakutud *Olioni* toimetaja kohta Bernhard Lindele. Ei ole ka Bernhard Linde ennast *Olioni* toimetajaks pakkunud.

Ei saa mina ka kunagi leppida reporteri julgusega, mulle sõpru või vaenlasi määrata. Kui sellest järeldusi teha, et *Olioni* toimetaja seal, kus see temale on paistnud õiglane, on kedagi erapoolelt kaitsnud, siis ühel päeval võib keegi mulle sõbraks määrata ka selle mehe, kes *Olioni* veergel on kaitses leidnud kõnesoleva „sõbra“ vastu.

Ei ole *Olion* õieti vaid „kunsti ja kirjanduse“ ajakiri. Et *Olion* on endale seadnud palju laialdasemad sihid kui piirdumine kunsti ja kirjandusega, ses võib veenduda igauks *Olioni* lugeja: *Olion* püüab haarata kõike, mis tõsiselt puudutab elu arengut.

Katse ikka kiskuda asja sekka *Olioni* endist toimetajat — olgu ses või teises valguses — jääb ka arvata-vasti „kunstireporter“ väärilt hindamatuks teeneks.

G. N.

eksemplari. Need peideti tikutoosidesse, sokkidesse, õmmeldi kuue voodri vahele jne. Veel hoiatussõnad, ja poisid läksid laiali mööda maakonda.

Tegutseda tuli suure ettevaatusega, sest igal tulbal oli väljas silt: „Saksa riigi vastu tootajale on kuul kal-lis, nõör paras.“

*

Isiklikult oli võimalus ühes eelpoolnimetatud kor-terikaaslasega sõita meie koduvalda — Tarvastusse, kelle vallavanem esimesena alla kirjutas Eesti äraandmise aktile.

Kuigi tundsid iga meest vallas, ei olnud julgust ühegi poole pöörduda, sest teadmata oli, mida ta mõtleb ja kas ta ei ole antud juhul meie mõtte vastu. Koosole-kuks oli rahvast juba hulgana kokku tulnud, kuid koos-olek ei alanud veel, sest vallamaja saal jäi kitsaks ja tuli üle kolida Põllumeeste Seltsi maija. Kõrvalseisjana jutte kuulata sai selgeks, et üks põllumeestest ei ol-nud oma vallavanema sammuga peri. Kohe tema juure ja seletama, et nüüd on tarvis kõik selleks teha, et koos-olijad vallavanemale volitust ei anna. Palusime leida ka teisi, kes katsuks vastu kõnelda, sest meil seal hääle-õigust polnud, pealegi poisiklutid. Koosoleku kestel selgus, et nii mõnedki ei olnud maa äraandmise asjaga peri. Püüti kahtleval toonil kõnelda ja Saksamaa vastu end vaenulikult mitte ülal pidada. Kuid juba need kõne-lused ajasid koosoleku juhataja, vallavanema T. Kleini niivõrd keema, et ta koosoleku katkestas kuni pärishärra tulekuni.

Ka pärastpoole erilisi otsusi ei tehtud, kuigi vastu-vaidlemata alistuti mõisahärra ettepanekutele: Saksamaa on see ainus maa, kes võib meid oma rüppe võtta!

Kuid meeled olid siiski segamini viidud ja Saksa riigipäevale saadetavale kirjale sai mõni allkiri.

*

Üldiselt olid konkreetsed tagajärjed allkirjade kogu-misel, sest keegi ei sõandanud oma nime kirjutada, kartes sekeldusi. Kuid meeleolu oli loodud ja paljudes kohtades oli õige arvustavalt üles astunud vallavanemate 15. märtsi sammu vastu.

Kui eriti palju kasu sellest kooliõpilaste väljasaat-misest polnud, siis niipalju ikkagi, et rahvas sai nagu julgust, et tegutsevad ka need ringkonnad, kes poolda-vad Eesti iseseisvust. Nagu teada, ei tulnud vallavane-mate teistkordsest kokkutulekust enam midagi välja, ja Riia koosolek nurjus samuti.

A. Peel

EUGEN JANNSEN (†) vene tšensorina

Konrad Voores

Lappvaip

Järg

Ärkas sopasel kõrtsipõrandal Siidivana. Hõõrus silmi, tundis ninas kipitavat valu, ja talle tuli midagi eilsest meele, aga õige uduselt. Hakkas siis võõraste-maja poole komberdama. Jõudis sinna, läks kohe talli juure, kuurialusele.

Tallipoiss tegi imestunud näo. Kuidas nii? Hobune? Aga eile öösel ju...

Siidivanale selgus korraga kõik. Tema must, ainus vana sõber! Tema hobune, peaaegu nagu vend!

Ja ta hakkas võõrastemaja õuel käsi ringutama ja hädaldama kiledal, piiksuval häälel. Ta suust voolas jällegi sama häälikuterõdu nagu purjus olles kõrtsileti ees. Ei ainustki sõna suutnud keegi eraldada tollest kiunuvast kaagutusest. Ja ometi oli ta nüüd täitsa kaine.

— Mis on, mis on, Siidivana? küsisid inimesed.

Ja siis seletas juut Taaniel neile kõik. Kuidas ta hobune ööl umbes neli kilomeetrit alevist maanteepervelt langes alla sügavasse lumevarnasse... kõige koor-maga. Kuidas ta ise siis tulnud otsima abi, jah, kas või labidatki ja...

Eilsed kõrtsilised sülitasid:

— Kuradi juut! Kes siis teab, kunas ta kõneleb tõtt või kunas teeb vigurit!

Arutasid ka pikalt ja laialt, et kui nemad ainult oleksid teadnud, küllap nad siis kohe...!

Sõideti alevist vaatama. Siidivana, lõdisev ja vaikne, teejuhiks. Postmaanteel oli juba veejälgi küllalt, aga viis kilomeetrit sõideti ära ega leitud juudi hobusest märkigi. Siidivana ise kordas, kui talt nõu küsiti, vaid ikka: — Ei-ei, siin see ei olnud. Ma ei mäleta.

Ütles seda kiunuvalt ja hädiselt.

Arvati siis, et hobune on öösel omal jõul välja rabelnud ja ära läinud või kellegi poolt kaasa võetud. Otsustati alevisse tagasi minna, teatada politseile.

Siidivana vaidles küll vastu ja tahtis ikka veel otsida. Aga kust sa otsid! Ja mehed hakkasid juba juudi jutu juures üldse kahtlema. Mine sa tea, kuhu ta ööl purjuspäi oma hobuse oli pannud!

Aga kui oli vaevalt pool kilomeetrit alevi poole tagasi sõidetud, märgati tükk maad maanteelt pahemal, all metsa ääres miskit musta kogu. See oli väike, kahe kikis kõrvaga, nagu mõni koer või susi. Vastu päikest oli näha, kuidas temast vaiksesse külma õhku väike aurujoake kerkis.

Mindi vaatama, jõuti ligi. Ja siis nähti, et lumest oli väljas Siidivana suure musta pea ja osa kaela. Kogu hobuse kere ja ka koorem oli täitsa lumme tuisanud. Juut oli ööl maanteelt nähtavasti kõrvale sattunud ja ajanud hobuse just sinna, kus lumihang kõige sügavam. Sinna mäeveeru alla metsaservale oli lund kokku kuhjunud terve kungas. Üksildane koht oli seal. Paremat kätt oli alles paari-kolme kilomeetri taga mõni üksik talu, aga nendeni ei viinud maanteelt haraka jälgegi. Vasemal jälle oli riigimets ja selle taga suur järv, mille kallast kaudu talvel käis maantee, — kilomeetrite kaupa läbi tühjade luhtade ja tagamaade.

Mehed kompasid hobust.

— Elus küll veel... Hingab, aga silmad nagu tardunud.

Hakati kaevama. Ja kui viimaks lumme juba lai, sügav koobas oli tuhnutud ja loomal kogu kere välja kaevetud, leiti, et — hobune on külmanud! Ei võta jalgu alla, ei liigatugi. Ainult silmi pilgutab aegajalt ja hingab kähinal.

Hõõruti, jännati, mässati tund aega, kuid tagajärjetalt.

Kukkus Siidivana oma mustale kaela, silus pihkudega ta mõtlikke, tardunud silmi; vandus, vehkis kätega, tampis jalgadega, kärkis jälle sama muliseval ja arusaamatul keelel nagu tavaliselt purjuspäi.

— Müü aga nahk ära, nõudis üks alevimees. — Palju tahad?

Sülitas Siidivana, sõimas, ei müünud. Võttis pussi, lõikas mustal kõri maha, ajas helevalget, säravat lund hoolikalt hobuselaibale jälle peale.

Koorma aitasid mehed alevisse tagasi viia, ja küllap vist tulid pärast hobusenahkagi otsima.

Siidivana jäi alevisse. Võõrastemajja. Oli haiglane, nukker. Pomises alatasa omaette.

Ja siis hakkas kaebama rinnus valu. Ütles, et olevat otsekuu tulise kerisekivi omale südame alla neelanud. Rõheldas, lõdises, lamas voodis ega söönud juba kolm-neli päeva peaaegu midagi.

Oli enamasti üksi. Ainult võõrastemaja teenijatüdruk käis paar korda päevas ta toas ja samuti tuli vahel ka võõrastemajapidaja väike, viie-kuue-aastane tütar.

Viimane keksis, trallitas tuba mööda alati ja kõneles ja päris Siidivanalt kõike. Ja siis ilmus haige juudi näole pehme muie ja ta vastas...

Väike tüdruk ja tema said sõpradeks.

Aga ikkagi jäi pikki tunde, pikki öid, mil ta oli üksi. Otsekuu kusagil kõrves, ehk küll inimesi oli ümberringi paljugi. Need inimesed... Mõned ei teadnud üldse, kas ta veel elas, teised jälle hoolitsesid ta ülalpeo ja toakongi eest seevõrd, kuivõrd said raha...

Sellistel üksildustundidel Siidivana mõtiskles; kobas oma valusat rinda, ähkis, hingeldas ja mõtles möödunud päevadele, oma elule. Ta vana pealuu õõnsuses oli haiguse ajal kõik nagu elevaks ja erksaks läinud. Ja hobusekaotusega tundis ta oma ellu otsekuu miski suure muutuse tulnud. Ta oleks ju võinud küll osta uuegi hobuse, aga see oleks olnud siiski võõras — võõra lõhnagagi, nii tundus talle. Ja sellega vist ei oleks saanudki enam endiselt matkata ja elada. Ei, elu oli nüüd muutunud!

Loidus ja apaatia tõusis vanas juudis kogu edasielamise ja tuleviku vastu üldse. Ainult minevik oli veel heledam.

Ja vana juut võttis teenijatüdruku imestuseks ja naeruaineks esile oma lappvaiba; laotas voodis lamades selle endale lõua alla, üle rinna; silmitses seda.

Maailm, keeruline oli maailm! Kui palju musti lappe oli pidanud Siidivana oma vaipa õmblema, ehk küll oli ringi rännanud vaid paaris-kolmes maakonnas. Musti lappe — tunnismärke inimeste tulitöist, isatapmisist, pojatapmisist, mälestusi ta endagi õnnetusist ja kuritöist.

Kuritöist? Noh, ta polnud küll tapnud ega varastanud, aga petta ja valetada oli püüdnud temagi, sest muidu oleksid petnud teda teised. Ja ka muidu oli olnud õel.

Nüüd viimati: oma mõnu tagaajamine oli tapnud hobuse, külmetanud haigeks ta enda... See must lapp oli veel õmblemata.

Ja siis — kui palju kollaseid lappe, sitsnärusid: hoo-
ratöid inimeste seas. Ja rohelisi: teateid sellest, et inimesed ikka jälle olid tahtnud teineteisele teha kurja teadematult, arvates, et neil endil, ainult neil endil on õigus, — teistel mitte!

Siis veel sopsaselt halle, koduvillaseid: igapäevseid alatuid jalatahapanemisi sääraсте poolt, kes pidasid end teistest nii väga palju paremaiks ja targemaiks...

See punane siidriba seal vaibas?

Juut tõstis ta oma silmele lähemale. Aga ta silmad vajusid varsti kinni. Kas Siidivana magas? Ei, ta unistas; oma vanadusest puise ja kohmaka ajuga. Oli kaugel kogu sellest siinsest võõrastemaja kõledast toakongist.

Ta noorus! Kunagi seal kaugel all. Vilno, Polotsk, Kiiev... Päiksepaistet, lärmi, jooksu. Ja nälga, sest isa oli vaene kardsepp, ja lapsi palju. Kolimised, alati-
sed rännakud ühest linnast teise.

Aga ilus ja kerge oli tookord. Õhki lõhnas sellal ja löi lootusi, tõi tulevikuplaane.

Ta hakkaks karusnahakaupmeheks, koguks palju raha; või rändaks välja Ameerikasse.

Võis olla juba neljateistkümnene, aga ikka veel elas muretult. Siis — järsku tulid rahutused, rüüstamised. Tapeti juute, kus juhtus. Tapeti samuti ta isa... Vaene kardsepp, kes juhtus olema tänaval. Lahkusuline, keda teisedki juudid ei hoiatanud. Muud lapsed põgenesid laiali ja rändasid vist üle mere, kuna neist pärast enam midagi polnud kuulda.

Tema, Taaniel, ei otsinudki neid taga. Ta oli alul nagu uimane, hulkus üksinda ringi. Imelised mõtted ja juurdlused tulid. Seegi oli imelik, et kus olid need mõtted ja juurdlused olnud siamaani. Läks aasta ja paar, aga neid tuli ikka veel juure...

Taanielil, sel nüüdsel Siidivanal, oli sellal — Kiievis — vaid üksainus sõber, otsekui oma inimene. See oli vana, pika halli habemega juut, kõhetu kui surm, puruvaene, aga oma eluga rahul. See seletas Taanielile maailma elust mõndagi. Oli lahkusuline, Talmudi austaja, erak. Õpetas Taanieli leidma rahu, mida see nii väga vajab ja otsis.

Ja siis kaduski Taanielil himu rahakogumiseks ja sahkerdamiseks. Taanielist sai hulkur, rändkaupmees. Suri varsti ta vana sõber ja ta ise sattus kaugele põhja poole, hakkas seal oma koormaga ringi käima. Teenis oma vaevalist ülalpidu, vaatles inimesi ja elu.

Ja talle tuli kummaline harjumus õmmelda nähtu-
kuuldu kirevaks vaibaks, õmmelda oma endagi elu väikesed sündmused sinna teiste lappide juure.

Narr harjumus, mille üle inimesed naersid ja mida nad ei mõistnud.

Aga Taanielil oli sellest vaibast üksildustundidel rõõmu. See oli tõesti ta seitungileht, seitungileht — nagu ta inimestele ütles. Ja rehnungiraamat...

Ja veelgi oli tal üks harjumus: heita vahel kõrvale kõik, unustada iseennast, maailm, inimesed. Juua end meeletuseni täis, kõnelda õhku ükskõik, mis aga meele tuli, vehkida enda ümber rusikatega, heita uperkuuti. Sirutada kõigest tollest elamisest ja olemisest otsekui kangeksjäänud liigendeid ja aju, — vabalt nagu taeva tuul. Ja õmmelda see sirutaminegi pärast jälle vaipa. Nii tähendasid näiteks tumelillad lapid neid kordi, mil teda oli lastud segamatult juua, häälitseta ja vehkida. Rusked lapid jälle kordi, kus teda oli tõugatud, söimatud, takistatud.

Hm? Mis need inimesed tast ometi tahtsid! Oma joomingute ajal ta ju ei oelnud neile ainustki sõna, ei näinudki neid. Röökis vaid niisama taeva poole, liigendes kihelev mõnu ja elulõbu. Aga ometi need inimesed tõukasid teda, ja nüüd viimane kord...

— Häh, ääh!

Siidivana ärkas oma mõtiskelust. Must peab, must peab! kähistas ta. Tahtis tähendada sellega, et vaipa tuleb õmmelda must lapp.

Must? Aga...? Jah, vahest olid ka säärased joomised ja käeringutamised kurjast?! Tapsid tal nüüd hobuse, vana hea sõbra, ja saatsid talle endale haiguse? Vahest oli ikkagi kõige parem, ise mitte kunagi elada, vaid vaadelda alati teisi. Istuda ise kui karjaga tee ääres ja vaadelda ainult teisi. Ei tea. Aga ometi ütles see tark juut seal Kiievis — targa ja üleva ilmega oli kui mõni vana-maailma prohvet, — jah, see vana juut ütles: maitse kõike, sest kõik on jumalast. Ja ära tee kurja ligimesele ja ära oma jumalat teota! Pea elule jumala andidega rõõmupidu.

Nii kõneles see. Kas oli tal õigus? — Ei tea, ei tea...

Järgneb

Narva kosk

Arnold Meri

Kas lahti Berni konventsioonist?

Avaldame juuresoleva kirjutise vaba sõna põhimõttel poleemika korras, ilma et toimetus täiesti jagaks autori kõiki väiteid.

Toim.

1

JUUNIKUU keskpaigas oli kirjastajate ja raamatukauplejate ühing kokku kutsunud koosoleku, kuhu oli ilmunud ka ajalehtede, kirjanike, *Estoonia* ja *Draama*-studüo, Õpetajate Liidu, välis- ning haridus-sotsiaal-ministeeriumi esindajaid. Arutati Berni konventsiooni küsimusi, mille vastasele seisukohale asus suur enamik koosolijaid. Nimetatud konventsioon eraldavat meid kultuuriliselt muust maailmast, mõjuvat demoraliseerivalt ja halvavalt. Eriti ägedalt esines Kirjanike Liidu esimees Ed. Hubel. Ta peab Berni konventsiooni kabineti ja kivinenud bürokraatia sünnitiseks, kes konventsiooniga ühinedes väljasaapol on tahtnud näidata, et ka eestlased on kultuurirahvas. — Taheti igasuguste andmete varal tõestada, kuivõrd kahjulikuks on konventsioon osutunud me kultuurielu arengule. Uuema kirjanduse tõlkimist ta üldse ei võimaldavat. Nii kannatavat selle all me kirjanikkond, kes pealegi suuremalt osalt end elatavat tõlgetest. Teatritele tegevust raskusi repertuaari hankimine, mis muutuvat ülemääraselt kalliks. — Eeskujudeks seati me lähemad naabrid Läti, Leedu ja Vene, kes pole B. konventsiooniga ühinenud, ning kes olevat seeläbi asetatud märksa soodsamasse tingimusse. Suure enamiku koosolijate heakskiitmisel otsustati: tuleks jääda ootama parajast silmapilku, mil konventsiooni ülesütlemine võtta päevakorda; seni aga alata üldist kihutustööd B. konventsiooni vastu.

Vaatleme küsimust pisut mitmekülgsemalt.

2

Millised tagajärjed on olnud Berni konventsiooni puudumisel Lätis? Väliskirjanduse autoreile pole olnud tarvis maksa tasu, seetõttu on tõlkimine eriti soodustatud. Kirjastajad ja raamatukauplejad, kes peaaegu ikka ja alati on käinud mitte kunstiväärtuse, vaid laiaade masside maitse ja nõudmise järele (kas nad meil on palju teissugusemad?!), on ujutanud kogu turu odava ajaviitekirjandusega üle; odava, tõlgitud kriminaal- ja muu kõmukirjandusega. Läti paremadki kirjanikud on nii asetatud äärmiselt raskesse seisukorda, nad on oma paremaidki teoseid sunnitud kirjastama latilises seerias (iga raamat 1 latt). Ometi, räägita mis tahes, kirjanike küllalt rahuldav majanduslik tase on eeltingimuseks nende loominguks, aga see alus on läti kirjanikelt võetud. Läti kirjanduse areng on pidurdatud. Seepärast lätlased nüüd sõdivad kõvasti Berni konventsiooniga ühinemise poolt, et oma seisukorda parandada ja läti kirjanduskultuuri tõsta. Et ometi vabaneks raamatuturg massi maitse diktatuurist ning et kirjastajad ja raamatukauplejad ei puistaks enam kõmuromaane ja ebakunstilist kirjandust nagu küllusesarvest.

Kas Leedus on seisukord parem! Leedu kirjanduse asetame läti omast veel tublid astmed madalamale. Sealgi on kirjastajad sammunud äritegemise lipu all, aga leedu oma kirjandus pole seetõttu saanud õieti hingegi võtma hakata.

Vene peaksime jätma ta erilise seisukoha tõttu otsekohesemast võrdlusest välja, ent me kuuleme küll, kuidas seal kirjanikud kaebavad, et nende teoseid trükitakse välismaal ilma luba küsimata ja honorari maksmata.

Mujal maailmas kohtame veel huvitavamalt. Daanlased, kes on ühinenud B. konventsiooniga, saatsid inglastele protesti, et miks teie müüte meile oma näidendeid liiga odavalt, teie teete meie oma kultuurile ja kirjandusele dumpingut! Ainuke mees, kes osanud õiget honorari võtta, olnud George B. Shaw...

Aga kaugemalt pole tarvis näiteid otsida; jätkub sel-

lestki, kui suudame objektiivselt hinnata seisukorda Lätis ja Leedus.

3

Selliseks on kujunenud seisukord seal, kus on puudunud B. konventsioon, aga meil tahetakse temast öelda lahti. Kas meil tahetakse sammuda seda teed, mida meie naabrid on läinud, kes valitud suuna ise hiljem on tunustanud eksituseks?!

Ja kõik sünnib ikka selle tähe all, et kultuurielu arengut ja kirjanike olukorda soodustada. — Me ju näeme, kuidas Lätis ja Leedus seda on tehtud! Me võime ometi loetella terve rea inimesi, kes kirjanduse ja kunsti on võtnud endale elukutseks, ning kes siis tõsiselt suudavad me kultuurile anda midagi juure. Aga lätlased võivad nimetada vaid üht elukutselist kirjanikku, — Andrejs Upit, — seegi pooleldi ajakirjanik!..

Meie kirjanikel ei tarvitse oma teoseid kirjastada mõnes odavahinnalises seerias, aga läti paremadki kirjanikud on sunnitud tegema teisiti.

Võib-olla Berni konventsioon ongi see, mis meid on asetanud teissugusesse olukorda; igatahes on tal siin eriti suuri mõjuvõimalusi.

Ja siis see teatrite repertuaari küsimus. Draamastuudiolased ütlesid, neil olevat ühe näidendi manguõigus maksnud 900 krooni; see näidend oli *Iiri roos*. — Halvasti valitud näide! Kas *Iiri roos* andis küll palju me teatrikultuurile? Kas oli ta tõsiselt kunstipärane ja väärtuslik näidend? — Ei, siin taheti temaga teha kõmu ja kassat.

Samuti on kirjandusteoste tõkelubadega. Siingi maksab eritiselt vaid see, millega käib kaasas kõmu ja mis vastab laiaade masside maitsele. Kunstiväärtuslikkuse eest ei nõutagi nii „kohutavalt“. Või kas sai küll väga palju maksetud Hamsunile ta *Hulkurite* tõkeloa või Remarque'ile tema *Läänerindel muutuseta* eest?! Aga Berni konventsioon kaotada selleks, et võiks vabalt tõlkida igasugust kõmukirjandust, — noh, seda oleks meie kultuurielu arengu nimel küll vaja!

4

Teine tung, millega koosolekul tuldi välja: populaarteaduslike ja uuemate õpperaamatute kirjastamine muutuvat Berni konventsiooni tõttu peaaegu võimatuks.

Ühe kirjastuse esindaja teatas, et kui asi nii edasi peaks kestma, nad on otsustanud loobuda tõlgetest. — Küll oleks kahju! Küll on meie kultuurile palju annud näiteks ühe teise kirjastuse elulooliste esseede seeria! Aleksis Kiviga tutvume prof. V. Tarkaise kirjutise kaudu, Louis Pasteuri õpime tundma Henri Drouini koostatud esseest, Aleksander Suurt prof. S. A. Žebelevi kaudu, Edisoni — S. Fodori kaudu, Victor Hugo'd — J. V. Lehtose kaudu... Ikka välismaalaste kaudu.

Imelik, igal aastal lõpetab meil ülikooli hulk mehi igasugustelt aladelt, aga kas pole neist ükski võimeline kirjutama mõnda populaarteaduslikku raamatut?! Ei tahaks nagu hästi uskuda!.. Aga tõlgete trükkimine on äriliselt tulutoovam. See on põhjus, miks meil see ala on jäänud sööti! Muidugi, tõlgivad enamikult ikka „nimed“ isikud. Ja tõlkelt saavad nemadki sageli suurema tasu kui oma algupärandi eest... Luuletiskogude eest ei maksvat ka näit. kultuurkapitali rahadega töötav Kirjanikkude Liit mitte üle paarisaja krooni, kuna samal ajal mõne esseetõlkimine võimaldab vahest mitukorda suurema summa...

Näidaku kirjastajad kultuuri eest võitlemist sellega, et organiseeriks ja soodustaksid me oma populaarteaduslikku kirjandust. Meie oma kirjanduse, meie oma kultuuri arenemine on meile ometi võrratult tähtsam, kui et püüda saavutada „euroopalikkust“ igasuguse turukirjanduse tõlkimisega! Kui meil siis ilmukski populaarteaduslikke raamatuid veel vähem praegusest, oleksime ikkagi võitnud, sest need

AUGUST MÄLK

Nüüdisaegne

— „MU laps nuttis üksi toas ja oli kusagilt saanud revolvi pihku — lutuks!“ kaebas üks sõber.

— „Sinu revolver on siis nii — piimapudelite osakonnas!“ torkasin ma.

— „Mitte minu, vaid naise! Ta on lota... ja ma ei tohi sellest rääkida, et mitte olla suure isamaalise liikumise vaenlane!“ ohkas sõber.

— „Lota? Revolvriaga? Vaenlase vastu? Aga põgeneb hiire eest, eks?“ naersid kõik.

Meid oli koos mitu meest. Poissmehed rahulikud, naisemehed kellavaatavad, pöörlevad, kui istuksid nad siilinahal. Ja meie kõnelus oli pöördunud naistele.

Emantsipatsioon! Mehestumine! Laja joone võtmine väljaspool kodu! Hädaorg on nüüdne abielu, kui mees ei oska olla — naine, sest naine tahab olla mees!

Nii nad arutasid. Ja ma sirutasin sõrad vastu, sest hindan naist.

— „Mul oli ema. Muld päris selle!“ kõnelesin neile. „Ma olen ennegi kirjutanud, et targad mehed ei jaksa iialgi leiutada masinat, mis kummarduks üle hälliserva suudlema last; ei niisugust, kelle olemus on ainus valve, hool, mure ja ohverdumine. Ei midagi, mis võrduks emale! Ja naiselegi!...“

— „Naine pole ema! Ja nüüdne naine ei saagi

emaks — südame poolest. Ja ihu poolestki igatsevad nad enam arstide torkenõelu kui sünnitamisvalusid!“ vaidlesid nad.

— „Ka naine on hea!“ püüdsin tõestada. „Sest mis on maailm? Inimeste tallermaa! Aga mis on naise hea ja hell süda? See on kingitus jumalalt, sest ainult tema võib seda teha. Kuis salgate seda annet?“

Ent nad naersid.

— „Vanapoiss, sa elad erakuna! Kus on su silmad? Su kuulmine, haistmine, nägemine, su kompamismeel? Ja, kuradipäralt, su kogemused? Sest su kõne on unistamine, mineviku-utoopia, eilse päikese lakkumine.“

Vaata enne ja siis otsusta: naised ei ole enam. Vaata neid dekoratiivseid moeplakateid, kel värv pälgel, vähe aastaid, aga palju armukogemusi ja eluvabadust seljataga. Kuidas loodad aheldada sellise oma kõõgi ja voodi külge?“

— „Ei, vaid iseenda külge!“ olin kangekaelne.

— „Iseenda? Nii kitsas ei ole tänapäevse naise tee, nii tühi ta eluring. Vaata: ta on kaitseliidus, riigikogus, spordiväljal, pangas, poes...“

— „Ja see on hea!“

— „...Ta tahab olla nagu mees. Milline ebapraktilisus. Meil on kole palju juba selliseid olendeid. Nimelt — mehed. Ja kui naised saavad ka veel selle-sarnaseiks — kes on siis naised? Mispärast püüavad nad olla need, kes nad ei ole? Meie aeg vajab enam naiselikkust, enam perekondlikkust kui kunagi enne. Meie aeg vajab enam emasid ja mehihooldavaid naisi kui vana rahulik eluvool. Ja ses kärestikus nad unustavad, et nende kutsevalik on otsustatud loojalt, olla naine ja saavutada sel alal suuri, väarikaid, õilsaid tagajärgi. Olgu suured naisina, meie toetajaina, lohutajaina, elukärestikus tasakaalushoidjaina. Tõstku kõrgele kodukohused, sest nende süled on tuleviku loojad. Aga nemad... nad ei taha olla naised, vaid meeste-sarnased. Ja kartes havi suud, kärbest säärel, jooksevad nad siiski ka püsse uudistama, ning nende sõnad kaaretavad laialt suurest teoloost, mida nende looja neilt ei nõua. Vanapoiss, kas see pole nii? Kas nad pole jooksikud... oma postilt? —“

Vaikisin. Usun — see pole nii. Kuidas pole enam naised?.. Ma näen ju neid tänavail, ehkki nad on teel lokaali, paberossid suunurgis. Aga ma ei vaielnud enam. Mida saan mina üksi hulga vastu? Hulga kogeenute vastu. Ja nad ütlevad: näita mulle üks naine, kes on naine! Täiesti naine...

Ma näitaksin. Aga need, kelledele mõtlen, on surnud. Ja nad kõnelevad elust, nõudes näiteid sealt.

Ma vaikin siis. Aga mu mõistus riisub kõikjalt tähelepanuhebemeid, et neile öelda: ma hindan naist, hoolitsevat, ohverduvat, kodusõnime ja elukasvatajat. Ma kavatsen nii öelda, aga ma ei ole veel leidnud — näiteid tänasest elust. Mu silmaring on vist nii väike.

Tsüklist *Tapetud unelmad*

August Mälk

vähesed raamatud oleksid liha meie lihast ja veri meie verest. Miks peaksime näit. Victor Hugo'ga tutvuma Joel Lehtose, soomlase prilli läbi! Kas meil siis polegi oma prille, oma seisukohti!

Üks kirjastus, samanimelise rühmituse järglane, näib arvavat teisiti. Ta usub Eesti Euroopasse viimiseks kõige lihtsama tee olevat: ujutada meie turg üle välismaa tõlkekirjandusega. Kas tabab ta sellega oma eelkäija liikumise sihte ja soove? On juba öeldud, seda „euroopalikkust“, mida sealt Euroopast ikka enam siia immitseb (Berni konventsioonilegi vaatamata), pole meile tarvis!

5

Et nüüd kirjastajad ja raamatukauplejad kutsusid kokku koosoleku Berni konventsiooni mahategemiseks, on meile loomulik ja arusaadav; äri on äri. Aga et ka vana auväert Ed. Hubel asus konventsiooni vastaste leeri...?

Teissuguseid otsusi oleks tahtnud näha peetud koos-

olekul. Oleks pidanud ütleva: Berni konventsiooniga on meil küll raske, aga ilma temata oleks me kultuuri arengul tulevikus veel raskem!

Väliskirjanduse impordist on küll räägitud palju, aga meil peaks rohkem tähelepanu pööratama ka oma kirjanduse ekspordile. Väga vähesed on meil püüdnud pääseda välismaa kirjandusturule ja, välja arvatud mõni üksik juhus, on see seni jäänud vähe kaaluvaks. Aga kui me saaksime kusagil suurriigis aastas ühegi teosega välja, saaksime sealt heal juhul vahest rohkemgi, kui kulus meil Berni konventsiooni kaudu omandatud tõlgeteks kogu aasta jooksul!

Nii: rohkem tähelepanu ja pingutusi kirjanduse ekspordile, siis hakkaksime Berni konventsioonist saama silmnähtavat kasu! Aidaku siin kirjastajad ja raamatukauplejad kaasa!

Arnold Meri

Jaan Vahtra

RÄNNAKUID VÕRUMAAL

Autobiograafilisi pilte aastailt 1902—1909

Järg

Neiuke tuli, istus minu lähedale peenrale, käes sinine rukkilill, vaatas häbelikult maha, pöördus minu poole ja kõneles siis pooleldi läbi naeru:

„No öelge, härra Vahtra, mis teie minust õieti arvate? Kas olen hulluks läinud, või midagi muud?“

„Oh ei, mitte seda ega teist. Usun, et teil on mulle jutustada mingi tähtis asi, mis võib-olla puutub nimelt minusse...“

„Ei, lugu on just vastuoksa: asi puutub minusse, ja ma arvasin oma rumalas peas, et võib-olla võiksite mulle nõu anda miskis asjas, kus kogu mu mõistus on otsas ja pole muud, kui katsuda, kuidas ilmast välja saada...“ Sellejuures muutus neiu keese toon, ta lasi pea hoopis madalale põlvedele ja nuuksus.

Kõik see tuli nii ootamata ruttu, et mul mahti ei jäänud kogu olukorda hinnata.

„Mis? Teie nutate? On teil midagi rasket südameel?“

„Jah, on. Ma arvasin, et teie olete tark inimene ja et on teil tarku sõpru, saaksite mulle vahest abiks olla. Olen teist alati kuulnud head, usun, et teie ei mõista mind hukka... Vanemad või teised kodused — neile ma ei või midagi kõnelda, nad löövad mind kas või maha... Olen saatnud mööda viimasel nädalal kõik ööd uneta, olen mõelnud kõik mõtted, kuid kõik näisid kokku jooksvat ühte punkti: olen kadunud inimene ja mitte rohkem... Nägin teid, ja mul turgatas pähe viimane lootus, võtsin kokku oma jõu ja hüüdsin teid...“

Neiu nuttis luksudes ja mina ehmusin seda kõike nähes, nii et ei osanud vaest hinge isegi kuidagi trööstita. Sest lugu kuuldus koguni salapärane ja keeruline.

Läks mööda mõni minut, kui neiu end rahustas, pühkis puhtaks oma õhetavad põsed, ja, pöördudes pooleldi minu poole, jutustas mulle kummalise saladuse: ta olevat jäänud rasedaks — paar nädalat juba, kui ta seda aimab. Süüdlane olevat üks poiss Põlva villavabrikust, kes teda meelitanud, talle visiite teinud. Niipea kui tema, neiu, oma seisukorras kahtlust tunnud, läinud ta Põlvasse sellest poisile teatama. Aga oh häda! Poiss juba Põlvast lahkunud ja keegi ei tea, kuhu ta läinud. Saavad vanemad teada, siis on häbi ja hädaldamist kõik kohad täis. Ja ise? Satud põlguse ja naeru alla — elu on ühesõnaga läbi, — pealekauba eluaegne kannatus. Olevat mõelnud, et parem on juba endal elu võtta... Siis tulnud tal meele, et kas ei saaks rasedust kõrvaldada, mõnesuguste rohtude abil seda tehtavat. Aga kust saada nõu või selliseid rohte? Nähes mind mööda minevat, tulnud tal hulljulge mõte: kas ei saaks mina temale vaesele halastada ja paluda Põlva apteeker Bergmanni käest nõu, olevat kuulda, et nimetatud isik mõnede sarnast rohtu annud. Teades, et mina olen Bergmanniga hea tuttav, arvanud ta, et kui ma tahan tema hinge päästa, siis ma tulen talle sel moel appi, et kuulan Bergmannilt neid asju järele, — ehk saab mingit rohtu...

Jutt oli küllalt rabav ja säärane, et liigutas mind hingepõhjani, ning ma olin valmis tegema kõik, et kuidagi päästa vaest, kimbatusse sattunud neiu, kellest kujutelsin, et ta seisund on sarnases olukorras tõesti välja-pääsmatu ja otse äärmiselt traagiline.

Lahkusime nagu head sõbrad, kes teavad suurt saladust, mis mõlemale ähvardav. Jäi nii, et ma katsun teha, mis minu võimuses, ja varjan hoolega minule usaldatud saladust. Niipea kui olen leidnud mingi aitava nõu, tulen ööpimeduse varjus neiu külastama, milleks neiu mulle kätte juhatas, kus ta magab ja kuidas koputada.

Kadus väike, punapõskne õnnetu neiu kergel sammul oma kodu suunas, kuna mina jätkasin käiku oma koolimaja poole, pea kuuldust uimane ja mitmesuguseid mõtteid täis.

Kuldne kevadsuvipäike aga laskus tulipunase hiigelrattana siniroheliste metsasalude taha, värske põllumuld hingas tunduvalt, noor odraoras sirutas latva, mille otsas säras juba langeva kaste tilku kui imevärvilisi pärleid.

Tol ööl ei saanud ma põrmugi magada: seisid silme ees kaks kaunist neiu silma, kaks nutvat silma ja inime, kes oli suures kimbatuses, kust tal endal pole mingit väljapääsu.

Olin teinud otsuseks minna Põlvasse, usutlema oma head tuttavat apteeker Bergmanni, ehk teab ta neist asjust midagi.

Põlvas mul ei vedanud siiski: apteeker Bergmann, muidu igas asjas valmis nõu andma, tegi tookord nii, et mulle õieti mitte midagi neist asjust ei seletanud. Ka mingit vastavat rohtu ei teadvat ta juhatada...

Mis teha?

Tulin koju ja kõndisin viibimata Noorsoe poole Tännasilma, jutustasin talle suure saladuse kinnitusele kogu loo otsast otsani ära ja jäin kuulama, mis arvab sarnasest kummalisest asjast Susi?

„Või nii on lood! See on tõesti keeruline, ja me peame tegema kõik, et vaest neiukest aidata — muidu see külarahvas sööb ta oma rumalate vaadetegega otse elavalt ära...“ kõneles Susi kaastundlikult. „Siin pole muud, kui tuleb jälle oma enese tarkus välja võtta, teiste peale on raske loota,“ lisas ta paljutähendavalt juure.

„Kuidas? Tead sa mingit abi?“

„Miks ei tea! Meie pool arstiti sellega rängasti, ja kui asi pole iseenesest vananenud, aitab kindlasti. Ja — see polegi midagi muud, kui teatav segu, mida ise võib keeta, ainult üks osa on vaja apteegist tuua...“

„Oskad sa seda keeta?“

„Nojaa, — egas ma muidu räägiks. Keedan rohu kohe, muretse mulle aga materjal...“

Järgmisel päeval sõitsime Noorsoega meie hobusel kiiresti Võru poole. Olime otsustanud nii, et toome tarviliku materjali otsekohe Võrust, sest Põlvast ostes võidaks meid kuidagi kahtlustada. Ostiski Susi Võrust apteegist mingisugust asja, mis pidi teataval viisil läbi

Homo primigenius

Lullaby

1

Vaikselt toob õhtulaul
Väsimust unejõul,
Hämara raudev tuul
Veel suudleb vaibund suul,
Kähardab väikest pääd,
Luilutab juttu hääd.
Lõppend on lapse mäng,
Puhkel kuuhõbe säng.
Patjade valge öö
Vaigistas päevatöö.

2

Usi on teid nüüd ees,
Võimul on liivamees.
Unede helged joad,
Imede kuldsed toad,
Tornide kõrged laste.
Lillede kirjud käed.
Tihniku laisas voos
Valendab vesiroos.
Õitsel sääl sõnajalg,
Vaikne sääl tormiulg.

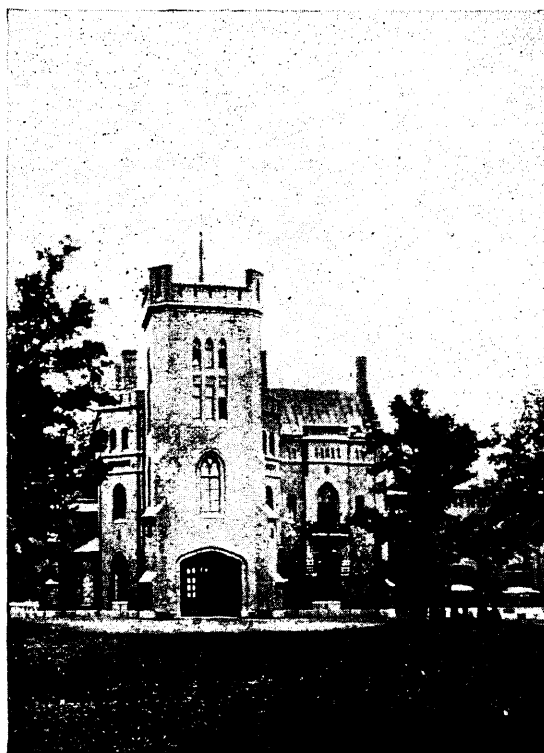
Point Pleasant, New Jersey

3

Ahetab koiduvalg,
Jumestub uinuv palg.
Lõppel on muinasretk,
Algab uus päevahetk.
Lilletet sammalteilt,
Jaanussidemailt
Raske on pöörduda,
Võludest võõrduda.
Kärsikult patjades
Väherdub väike mees.

4

Lahtise akna all
Hälbind on öine hall.
Naeratav tuuleil,
Helisev päiksekiir
Kuivatand lastele
Muru on kastese.
Hommik, vii ära und!
Harras on virguv tund,
Õrn oli unejoom, —
Suur olgu päevarõõm.

SANGASTE LOSS

Gooti stiilis. Valmis lõplikul kujul
septembris 1881

keedetama. Keetmist toimisime meil, kusjuures Susi oma keetmissaladust hoolega varjas.

Niipea kui rohi valmis, otsustasime kohe mõlemad minna õnnetat neiukest hädast välja aitama.

Meie õnneks hakkas õhtul sadama, taevas oli üleni pilves ja vihma tuli rängasti.

Rohupudel kaenas, vadisime paljajalu nobedalt otse üle viljapõldude Laaneküla poole, olles julged, et meid keegi ei näe, sest külapoisid ei tule sarnase ilmaga välja.

Hiilisime talu kambriakna alla, nagu neiu oli õpetanud, ja koputasime kokkuräägitud järjekorras.

Majas jäi kõik vait, ainult vihm pladises vastu aknaid. Koputasime teine ja kolmas kord, — ikka ainult vaikus. Teravasti kuulates ei püüdnud meie kõrv neiu kambri ainultki häält.

„No kas pole nali!“ sosistasin mina.

„Oled mulle valetanud puha,“ noomis Susi, „või valetas plika sulle, ei tea, mis mõtted tal võisid olla.“

„Ehk on kuhugi juba läinud või koguni elu lõpetanud,“ tuli mul üle huulte.

„Ka võib olla,“ urises Noorsusi üsna pahaselt. „Ja kurat võtku! Keeda rohtu, hiili selle koerailmaga siia — ning ole hea, sind ei võeta vastugi... Pole muud kui laseme jalga, eks pärast näe, ehk tuleb rohule ise järele...“

Nii imelik kui see meile — eriti minule — ka paistis, ei jäänudki meil muud üle, kui koju tagasi kõndida, sest neiu kamber näis kindlasti tühi.

Jäi nii, et ma lähemal päivil katsun asjas selgusele jõuda. —

Mõne päeva pärast hiilisin ööpimeduses uuesti tähenadatud tallu, et neiuiga veel kord kokkusaamiseks katsed teha.

Ja — ennäe! Aken avati sedamaid, ning minu arvamine — neiu murtud meeoleolus eest leida — oli hoopis vale: plika näis olevat äärmiselt rõõmus, nagu ei oleks tal viga midagi, ning kui ma veelgi kohmetuses olles pärsin, kuidas temaga lood ja miks ta meie kloppimise peale akent ei avanud, sõnas plika häbelikul naerul:

„Kukkusin sisse! Kartsin ilmaaegu. Parajasti tol õhtul, kui tulite, tundsin, et kõik asjad käivad jälle omaraada ja mul pole viga midagi. Ja mõeldes, et ma teile oma saladuse olin avaldanud, hakkas mul hirmsasti häbi — ei julgenud häbi pärast häältki teha...“

Pärast lühikest, lõbusat jutulõginat ning pärast seda, kui olin kindla lubaduse annud saladuse hoidmiseks, kõndisin koolimaja poole tagasi, endalgi süda kerge, et kogu see kummaline lugu sama ootamatult lõppes nagu ta algaski.

„Usu veel naiste lori,“ parastas hiljem Noorsusi.

Järgneb

M. Maksolly

Tartu vabastamine

Maximilian Maksolly oma sõjamaalinguga „Paju lahing“, vasakul tema portreemaaling „Leitnant Julius Kuperjanov“

Hendrik Adamson

Pastaldega pikne

HABE peatus teehaarel: kas keerata kõrtsi või ei? Ajunatuke hääletas vastu, keel ja suulagi poolt. Oli töötanud mitte minna, hirmsa vandega, — vandega, mille murdmise puhul miski pidi mädanema, nii mitugi ära kuivama, üldse igasugu ebaloomulikku juhtuma, ent asi ei seisnud vandes. Asi seisis ses, et taskus oli niiõelda püha raha, mille oli võtnud lapse korjanduskarbi pühaks otstarbeks — osta surmani haigele lapsele rohtu. Vähe eest Habe poleks tagasi kokkunud. Ent nüüd arvutas nii: seda raha sa ei puutu, niivõrd pead enesest jagu saama, kuid kõrtsi lähed ometi, s. o. mitte sina ei lähe, seda keelab su vandetootus, vaid lased omapead hobuse, kes pole vannet annud, ja tema juba harjumuse tõttu sõidab lasila juure. Selle loogilise mõtteahela iga lüli oli nii ehtne ja hästi taotud, et ilma igasuguse etteheiteta sisetundelt võis laskuda kõrtsipingile. Lahutas ära võõrastest oma sendid — mittepühad, igapäivsed mündid, vahetas viinakoja vihaleemeks, ent ei piisanud kuival kõrile sellest piskust, nurisema hakkas, kisendama, nõudma lisa. Kõneles kõrtsimehele.

„Võlgu sulle? Millega maksad? Täidega tasud, kaltsudega kulud katad.“

Nii siis ei. Langetas pea, kobas värisevi käsi taskuis. Higitilgad tõusid otsmikule, kas tõesti ei jõua vastu panna neetud himule, kas tõesti häbistavalt alistub, autumalt viimsele astmele langeb?

Ei, ei. Veel ei alistu, veel võitleb, veel...

„Tasku tühi, mis? Ja kurk kõrbeb?“

Mis see oli? Pilge? Osavõtt? Või kummatki veidi? Rändas pikkamisi silmaga läikivalt lakksaapailt peen-kalevistele pükstele, sametiselt kuuelt üle valge rinnasesse naeratavasse näkku. Silme laugesinisesse mähitud suhkurjääitise kuulikesed kuidagi olid vastolus selle heasüdamelise ilmega, mis muidu päikesepaistena valatud ümarasse purpurpunasesse näkku. Nippis hästihoolitsetud sõrmiga rinnale kuhjatud brelokkides ja taas küsis:

„Tahad viina?“

Tusaselt vastu torsahtas:

„Kas sina annad?“

Seitsamast ürgas sündima imesid. Hobune aeti rehe-alla ja kõrtsimees ise viis kaerad ette. Mees kutsuti saksakambri, ja ei seal enam kallatud puskari ega põluviina kaelaräti alla, aina kristall ja köömen, veinid ja peened napsid pitsidesse kallati. Neist suu sulas, õlitatud keel pääsis libedamini liikuma, ja enne kui mees sai järele mõelda, ta teisele oligi juba kõik hinge tagant välja puistanud. Ei see ulp olnud ega naeratanudki, aina osavõtlikult kuulas ja üha elavamalt üksikasju päris. Vaid luurav ilme silmes pisut häiris ja nagu ettevaatusele manitses, ent pohmeluse udus kes sai õieti kaeda, see nagu sompus ilm meeli hämmeldas.

Üha raskemaks läks pea, üha liimisemaiks laugude ääred. Võõras, üht silma joobnuul hoides, teisega aknasse piilus ja nagu kogemata pillas:

„Tumeneb ilm.“

Teeskles siis kuulavat ja lisis:

„Müristab.“

Kallutades teise kõrva lähedale, hakkas tasa sosis-tama. Nagu pumbast jääkülma joa pähe saanud, ehmus kuulaja kaineks ja kargas püsti, käsi tõrjuvalt ette sirutades.

„Ei, ei. Ära kõnele enam!“

Ent teine kõneles, kõneles, kõneles. Muutus purpur-punasest mustjassiniseks, valgutas vihase silmi, tõmbas taskust krabiseva kirju paberi ja hõõritas seda ägedasti silme ees, tõmbas teise ja kägrutas esimesega kokku, kiskus kuskilt kolmanda, kuhu mässis eelmised kaks, ja sirutas kõik koos nõutumale mehele.

See vajus äkki kõssi kui tühjunud õhupall, auto-maatselt pigistas pihku paberid ja, nagu põrand põlenuks, kiirustus minekule.

„Enne liigud,“ peatas võõras, ja klaase kokku lüües:

„Hea õnne peale.“

Ei maitsenud enam viin, jõi nagu kohustuse sunnil ja vaarus siis uksele.

„Rahad poetasid maha,“ hõikas võõras ja, teise üks-kõikne olles, toppis poolvägisi taskusse.

„Nii. Ja nüüd mine! Pole kartust, kui peremees ise käsib. Tasu on aus ja töö pole raske.“

Läbi kottipimeda öö ja vihmaplädina ta läks, vaevalt liikus, rataste solisedes ja kapjade lortsides, nagu surnu-vankri juht, sünge ja morn. Isegi ehmunuks, näinuks, kui vastik ta nägu.

Siin algaski alevik. Ja siin see oli. Pood, kus kau-pade asemel vaid koored, pood, mille täna pidi süütama pikne. Ei mallanud oodata, kuni apteegis käidud, läks vaatama. Õigus, siin takud, siin paber, siin laastud, siin petrooleumipudel. Üks-kaks-kolm on see tehtud ja siis haidaa!

Kõlistas apteeki. Uniste silmega noorsand, lõgista-des klaasidega ja trehritega, küsis jutujatkuks:

„Sajab?“

Ja kajana teine vastas:

„Sajab.“

Äkki ta silmad hirmust suurdusid: aknast helkis tule-kuma, mis iga hetkega tugevnes. Hämmastus valdas ta. Tema ju seda polnud. Aga kes?

Apteeker seiras ehmunud pilku.

„Tulekahi,“ seletas lakooniliselt ja ruttas telefonile. „Ootasime ammu,“ kõneles naasides, „viimane aeg mehel oli. Nüüd kisub ilusasti kaela silmusest, teeb ehk hea otsa puhastki. Osav mees, peab ütlemä.“

Ja veel kord rõhutas:

„Osav, osav mees.“

„Aga kuidas see juhtus,“ uuris klient, „vahest ehk pikse läbi?“

„Jah, pikse aegu on suvel kõige parem. Ent ega's päris pikne nii soovi järele süüta, enamasti tal abiks mõni pastaldega pikne.“

Heitus mees valgeks kui lubiipiip, jaladki põlvest nõksahtasid, ent ei apteekril olnud aega seda seirata. Ta kaalus, kallas, hõõrus, tampis, puhus, puistas, kleepis, korkis, pakkis, võttis raha, andis tagasi, saatis võõra, lukutas ukse ja tõttas välja osa võtma kõigest sellest, mis tänavail liikus ja lärmitse pasunate puhudes, kap-jade plagisedes, vankrite kolisedes, meeste vandudes, naiste kiljudes, laste nuttes, kõrgele, mustasse öötaevasse pürskuva leekidefontaani kohisedes ja pragisedes.

H. Blaubrűck

Mõtteid kalmistukultuurist

MEIE surnuaiad on aastate kestel püsinud samas vormis ega peegelda ka praegu erilist kalduvust teiseks, mis lubaks ennustada vanade harjumuste, põhimõtete ja sihtide revideerimist. Aeg on üle elanud endised sihid, on õpetanud selgesti nägema ummikut, kuhu on sattunud Tartu-Maarja ja teisedki, kas ükskõiksusest või teadmatusest.

Liiga metsikuks on muutunud roheluse-kate kalmistu kohal. Puu on kaotanud oma iseloomu täiesti, oma hingelise mõju, oma jõu. Nõrk tugevama alla surutud, madal kõrgema najal, ritv ridva kõrval häbeneb ennast ja oma kahtlast tõsidust. Ei näe siin alustaimestik sinise taeva laikude, ei pilve mänglevat lendu, ei valguse ega varju elustav rütm kajastu siin kärbaste sadapalgelisel kehastusel. Ei mingit vormi ega orgaanilist ühtlust, kõnelemata pühalikust rahust, veel vähem pidulikust kooskõlast, mida surnuaiast nii väga otsime ja leida loodame.

Ei eita, et sellel hämarusel puudub võlu, omapära; puuduvad just mõtted ja piüüded, mis selle omapära sulataksid tarvilikku vormi, puudub looduse kohane loomulik juhtimine, mis ei tee üht elu teisest rippuvaks, mis ei sepi teie lämbumist ega surma.

Mida vanemaks muutub surnuaegade loomulik noorendamine, üldsusele kahjuliku üleliigse kõrvaldamine ja korraliku lahenduse kavade edasilükkamine, seda enam peame teritama kirvest, seda tõsisemat valu kannatavad need, kelle kärbaste praegust elu laastab päikese, õhu ja paranemise lootuste puudumine.

Uute juuretulevate aladega Tartu-Maarja kalmistul võiks ka laiendada surnuaia mõiste. võiks alata kultuurtöö. võiks tulla ilu, kohane vaim ja pidulik rahu. Kindlasti ta tuleb, kui surnuaeda luua ei tähenda enam ainult pinda jagada, aset leida põrmule, vaid ka ruumi jagada arhitektooniliselt, ette nähes tema kuju kuni viimase kääpani, tema tulevikuilmet, teda kui tervikut, nagu linna raiooni, kus iga krunt peab kujunema üldise palge järele, kus iga omanik oma osaga peab aitama luua suurt orgaanilist ühtlust.

See orgaaniline ühtlus aga ei tule, kui kontrast astub kehvalt kontrasti kõrvale, kui raud asub elusale lillele toeks, kui irvitab lihvitud graniit tsemendi üle, kui marmor seltsib tahumata põldkivi naabruse, kui rikas ja vaene siingi lahutatud, samuti tore ja lihtne. Surnuaial aga on igasugune luksuse paradoks. Mitte teravaid piirjooni. surmas ühtib kõik. Surm ühevääristab, on suur oma lihtsuses.

Selle orgaanilise ühtluse võime saada, kui koopteerime kalmistuvälitsusse teadlasi, kutselisi inimesi; botaanikuid kui ka kunstnikke vormi ja ruumi alalt, kes tehniliselt ja esteetiliselt ainet valdavad; kui hangime ideid laiematelt hulkadelt, kui jätame ukse lahti kõigile neile, kellel on öelda midagi ehitavat, sest niisuguse seltskondliku mälestusmärgi loomisel ei tohiks üldse olla asjatundjaid pealtvaatajaid.

See tehniline-kunstiline, asjakohane ja loomisvõimeline komisjon määraks kindlaks ruumi avaruse, maastikuomaduste ja muude mõjuvate põhjuste kaudu kalmistu tüübi, kas maastikulise, park- või koguni metssurnuaia. Eks ütle ka mulla koosseis ja muud looduse tingimused, mida ta oma rüpes suudab kõige rikkalikumalt toita; leht-, okaspuid, või mõlemaid koos. Seda tunneb ainult kutseline inimene. Ega sarnane ka üks puu teisele nii vormilt kui meeleolult, lühidalt, ei rõhuta seda rahu ja kooskõla, mida surnuaiast nii ahnelt otsime. Seda ei märka tavaline inimene, kellel praegu võimalus istutada seda, mida ta ise peab kõige uhkemaks, sümbolsemaks. Kunagi ei oska ta arvutada istutatava tihedust. Ta ei näe ette midagi, mis taimestikule omane, ta lahendab ainult oma südame loomingu. Ja kujuneb nii, nagu ikka on kujunenud: värvitu, elavusetu, tabamatu tõsine, õigemini süinge. Ainult teadlik komisjon suudab viia taimestiku orgaanilisse

vahekorda, ja kindel plaan toob tulevikule väärtuse. Ei tarvitse kõik olla tõsine, vaid tükati veetlev ja helegi. Eriti aga seal, kus surnuaed suur ja töötab järjest kujuneda suuremaks. Iga uus ala ei nõua sarnasust eelmisega, vaid tahab olla omaette eritselt rõhutatud üksus. Seda suudab luua ainult kunstihingega komisjon ja seda täiuslikumalt, jõulisemalt, mida vähem ta kardab sirgelt nähtud lihtsust. Lihtsus aga ei tähenda vaesust, ühekülgust ega igavust.

Veel vähem aga tunneb kodanik lille, üldse seda dekoreerivat taimestikku, millest kujuneb matuspaikade terviklik ja üldsus. Selles asjas valitseb kõikjal täielik arusaamatus ja muutub seda jämedamaks, mida kauem on lahendamata organeeriva jõu küsimus, mida kauem suigub kunstilise ja kutselise vaimu rakendamatus. Ainult niisugune tuiksoon surnuaegade valitsustes on võimeline leidma surnuaia määratud tüübile kohast ja ainuõiget taimestikku, mis kõikjal laseb end esteetiliselt ja orgaaniliselt tarvitada, annab kalmistule tema adagio ja kodune meie looduslikkudesse tingimustesse loomulikult. Niikaua kui see lehekülg surnuaia-valitsustes on kirjutamata, kannavad hoolitsejad kodanikud suveti tasakaaluta kulusid oma hauaküngaste ajutiseks ehtimiseks.

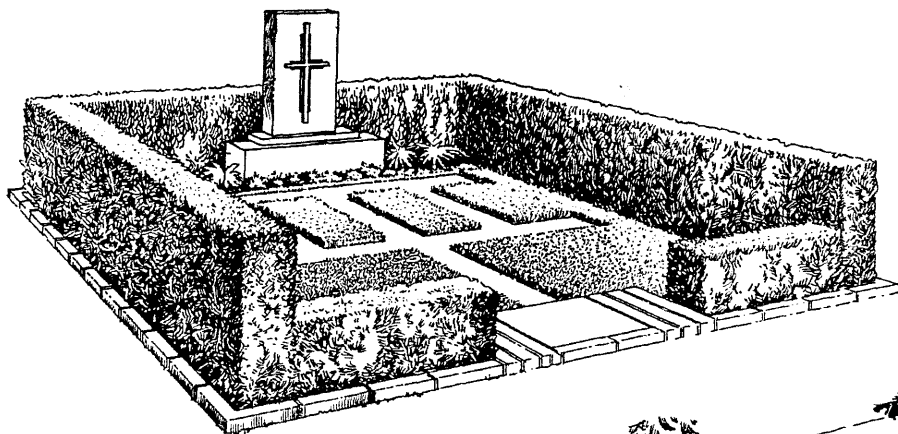
Ka siin valitsegu suurejooneline lihtsus, sest kokkuvõtteid ja piirdumise on olnud alati piramid kasvatajad. Väheste tarvitamises avaldub alati meisterlikkus; lilledel kõrvutamises aga eriti. See on juba nende juures niisugune kord, et nad kooskõlalist muljet ei anna, — olgu nad nii kallid ja ehtsad kui tahes, — kui materjal on valitud ülepeakaela, kui neid tahetakse siduda nende elule ja kujule vastupidiselt. Ainult asjaomased ringkonnad võivad siia tuua paranemise.

Ühtlust ja selle läbiviimist soodustaks ja hoiaks ära haudadelt bioloogiliselt ja esteetiliselt kõlbmatu taimestiku eestkäit kalmistu-valitsuste oma aiandused, kus kultiveeritakse tähelepaneliku ja teadliku juhi hingestatud käel seda, mida soodsaks ning süüdsaks peab surnuaia üldine ilme ja projekt. Tarvitajaskond koonduks, mõistaks, alistuks, sest kes ei tahaks olla kaasteguriks suure ühiskondlikus loomingu, ja seda enam kui asutus on seotud vahenditult surnuaiaiga. Käepärased kalmistukaunistused on kõigile teretunud, eriti siis, kui siin valitseb ilu ning süsteem, ja kui see ei jää ainult äriks, vaid muutub ka kalmistukultuuri kasvamise avalikuks areeniks.

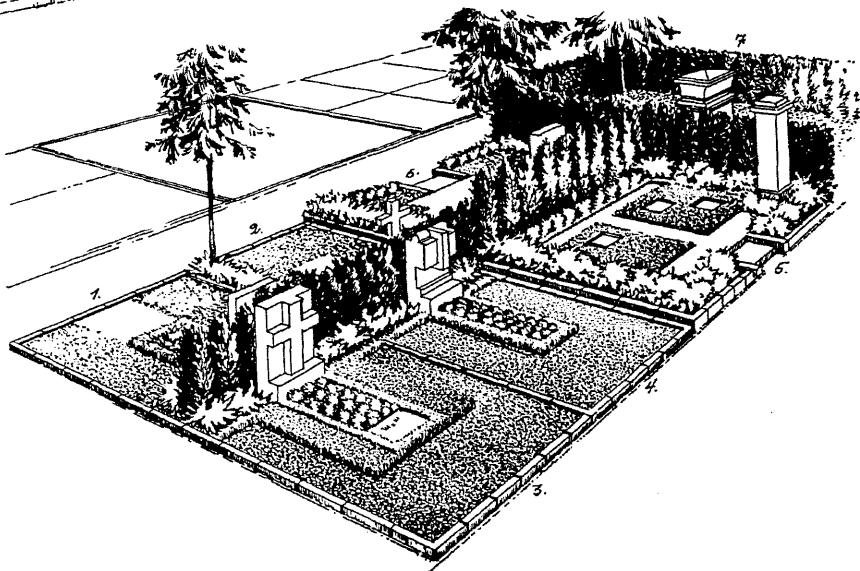
Olgu kuidas on surnuaia puukaunistustega, kääpa-taimestikule tuleks pöörata tõsist tähelepanu ja tema loomuliku ja õige mooduse kujunemisele kaasa aidata kogu jõuga. Loodus ise on sellel alal kõige suurem ja nobedam tegur, kui aga teda eeskujulikult juhime ja rakendame. Just need head rakendused peavadki tulema kalmistu-aianduselt, ja saavadki tulla, sest siin teatakse, mis on ainus ja õige. Siin ei loodaks kunstlikult eeskujusid, vaid matuspaikade tüübid võrsuksid teadusliku töö tulemusena. Siin oleks nende tüüpide alatine näitus, suurtest ja väikestest, võimaluse korral suurematest seotud rühmadest, rahva ostujõu ja muu kohaselt, lühidalt — omaksime selle pildi ja lihtsa mitmekesisuse, mida surnuaia kava ja ilme tahab ning anda suudab kooskõlas selle materjaliga, mida temale süüdsaks peetakse. Jääks ära igasugune sundus. Kodaniku maitse leiaks oma peegli, jõud oleks koos kivikeste kandmiseks ühiseks püramiidiks. Esteetiliselt hingestatud juht lüüks orgaanilise kitiga iga kalmu kõrvale uue.

Plussina tundub ka kõikide koguduste koondumine ühiseks aiandusjõuks. Kuigi selle tõttu muutub mõni lüü, siht ja lahendused jäävad samadeks. Kui aga kogudused jäävad selles küsimuses täiesti passiivseks, mildest oleks tõsiselt kahju, ümbruse kasvatavat ja kultuuri-töö pikemat raadiust eitavad, siis peaks nad siiski kontakti looma vastavate eraettevõtete kava ja nõuete

Lihne lahendus piiratud perekonnaplatsile (6×6 m). Materjaliks: madal elav leht- ehk okashekk, lilleline muru kevadel, suvel hauamärgi ümber kohased lilled

Näide matuspaikade orgaanilisest ja harmoonilisest liitmisest Tartu-Maarja kalmistu uue ala mõtude kohaselt. (Nr. 1—4 à 3×3 m; 5 ja 6 à 3×6 m; 7 — 6×6 m). Materjaliks: põõsastaimestik, vabad või lõigatud vormid, õieti valitud lilled ja muru

kohase artikli arendamiseks, saamiseks ja populariseerimiseks.

See aga nõrgendaks keskendust. Nii mõnigi organ kaotaks väärilise jõu laiadiasetatud peres.

Ka tõmbaks kalmistu-aiandus monumendi küsimuse lähemale üldisele rahule. See omaette toimetamine, kaugete aegade segaste mõistete kopeerimine, vale materjaliga ehtsama järeleaimamine, vale ja mõttetu kaunistusega surnute austamine, tahtmine odavalt luua hiilgavat, pinna ja masside tasakaalustamatus jne. ei suuda kunagi anda tervikule tema tõsidust. Ilu ei olene ainult teoreetilistest mõtudest ja tehniliselt heast käsitööst, vaid just suurel määral kontaktist loojate vahel, koostööst ja juhtiva organi tundliku hinge leiutistest.

Surnuaedade korraldatud rohelus ongi tema monument, üksiku matuspaiga monument. Igasugune eriline hauamärk on ainult selle kahekorrastamine. Jääb rist, või astub selle asemele perekonna nime jäädvustamiseks mõni muu tähis, on iseküsimus, ja selle lahendab samuti kunagi aeg, kui põhimõtted, voolud ja usulised tunded on läbi immutatud õiglaselt juhitud koostööst. Üks kahest peab kaduma, sest nii neil puudub mõte. Ka kõrge hauaküngas tulgu revideerimisele; juba üksi väikese ühehauaplatsi ruumi napuse pärast, veel enam aga lillede pärast, sest neil on loomulik kasvada ainult tasasel pinnal. Kõik künkale viidud on kunstlik ja tasakaalustamata, kõnelemata hoollest, mida selliselt hoitav taim oma eluks ja iluks vajab. Hauakivi vorm on igivana ja ta on tulnudki juba tagasi. Väikesele pinnale oleks ta tervitatav. Ka suurele platsile on ta kasuks, — lubab häid ja loogilisi lahendusi igasugusel kujul ja taimestikuga sidumiseks, — oma puhtalt lihtsuselt orgaaniline vahend.

Nii nagu kalmistu looming, uute vormide, paremate ideede kujundamine pole mõeldav kutselise keskuseta,

ei saa ka olla selle töörihm vastava koolita. Laitmata täidetud ülesanded rahuldavad kõiki, kuludega tasakaalustatud väärtused on kõikide igatsus.

Julgen loota, et siis, kui kõik senised ja uued tegurid liituvad ühiseks, kindlaimeliseks organisatsiooniks peatub ka surnuaedadesse rauavool, kaob kastide, latrite rohkus, üldiselt sadapalgeline piiramine ja pinnast ülestõstmine. On loomuvastane, kui metsas midagi piiratud üles kerkib, vähendades ruumi, nõudes liigseid summe ilu häbistamiseks.

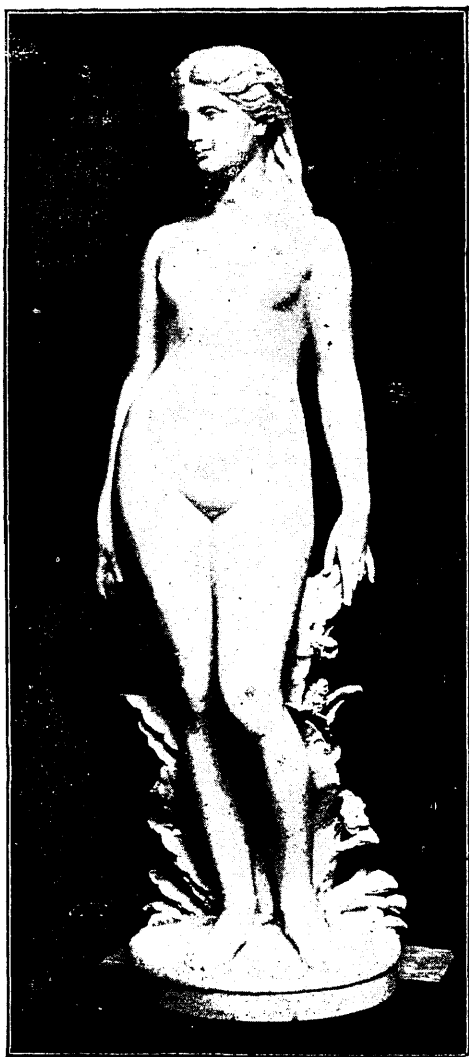
Kuritarvitusele piiri panna aga suudaks kalmistu oma aiandus. Ainult ühisest kohast kõikide kombeksaanud saaduste levimine nii suvel kui talvel võtaks võimaluse ja põhjuse varastada. Samuti platside hooldamine ning varustamine ja muud sellesarnased funktsioonid, kui nad ainuõiguslikult ülesandeks tehakse kalmistu aiandusele, paneks piiri kõigele juhuslikule ja soovimatule ja teeniks üldsuse heaolu niisugusel määral, nagu tarvidus ja kava seda nõuab ning kanda suudab.

Aeg liukib siia kõrvale kindlasti palju uusi ja teisi mõtteid ja kapital teeb veel rikka ja vaese. Haridus aga tasakaalustub, ilu ja hingelised nõuded ühtivad enam. Seda suurem ja väärtuslikum töö jääks teha nimetatud organisatsioonil, nimelt lepitada loominguga mõlemad pooled, leida niisugune lahendus kalmistu ühtlasele ilule, et ta oleks kõigile kättesaadav. Ja kui tuleb algus orgaanilise lihtsuse poole just jõukamalt kihilt, siis võime olla kindlad, et terviku sünd on teostatav vähese vaevaga.

Unustame, millist halba eeskuju on surnuaedades annud kukkur, ja loodame, et niisugused tehniliselt ja kunstiliselt hingestatud surnuaiad kujunevad ka rahva heaolu kohtadeks, kuhu keset elu mehaniseeritud tempot võiks täituma viia tühja südame, kust kaasa saaks mõnegi kasuliku mõtte, võib-olla isegi oma olemasolu põhjuse ja elule nii vajalise ja.

H. Blaubrük

Tantsiv Pariis hooajal 1930/31

August Weizenberg: *Eva*

Hendrik Adamson

Kiri surnu päaluul

*Ma Tseesar, kes jäi taade Rubikoni,
ma Annibal, kes üle Alpe's roni,
ma Alleksander jättäi raimad' sõlme,
ma paradoks käenaja põlve.*

*Tii Punapardi Kiptus — Pühä Leena,
lüüd maha kik, kes mihe tõisi lüüma,
ei Ruusalemma uhkita torne pas'ta,
past ikumüür jäet rahva kasta.*

*Lõpp kigile sic transit gloria mundi,
kõrd šaakal puhastep lõukoera kondi',
üits valitsep, kik engelin ta ori,
üits manitsus: memento mori.*

OLEKS nimetada vahest esijärjes Pariisi oma tantsijaist Dalcroze'i voolu esindajaid ja kooli juhatajaid Lilly Léonie ning Jeanne Braune. Nende päevane etendus *Comédie des Champs-Élysées'* intiimses saalis kujunes kunsti elamuslikumaks tavalisest, tänu nende kolme õe haruldaselt kontaktihedale ja imepuhtalt sooritatud, tugevalt rütmiväljendusele baseeruvale ettekandele, kuu- lugugi nende kunstiteenimine mineviku nõudeile.

Duncan'i nime elava mälestisena kogub rikkalikult loorbereid Lisa Duncan, kes Isadora Duncani õpilasena esineb maestro nime protektsioonil, mis tema õieti vähe- artistlikele võimeile soodustabki rõkkava triumfi ring- otse jumaldavaid hümnene mõne ilusale ja ovatsiooni kül- laltki hinnata mõistvale Lisale südame kaotanud arvustaja sulest. Lisa Duncan esines tänavu kahel korral, esimesel õhtul oma õpilaste, teisel — Pariisi laval viimasel ajal tähenduslikumaks saanud noore Georges Pomiès' kaastegevusel. Õpilasile seadeldud rütmitantses ilmnis vähearenenud komponeerimisandi, ainevaesust ja tihti- peale naiivsustki, Lisa Duncan, kes näib armastavat üle kõige välist sädelust, rõhutab vastavalt oma loomin- gutki. Ta tantsib näiteks soolotantsuks Beethoveni süm- fooniat kiiskavas kuldmantlis, puistates sellega kuldprügi juubeldavale saalitäiele ja otsekui üle kullates kogu sisu- lise haletsemisväärse õõnsuse ja hingetuse.

Georges Pomiès' lähemaks iseloomustuseks on tema hoopis iselaadne tehnika ja ainekäsitus. Tehni- liselt tuleb omistada talle moodsama kehakultuuri taot- lust, kusjuures otse meisterlikuks on arenenud ta lõdves- tuslik kehavalitsemine. Tema väljendise ainevalda kuu- lub paroodia, mis osutub küll sageli andekalt tabavaks ja naerulaginaid vallandavaks, kuid ometi mõtlema paneb selle isendast sümpaatse noore tantsija võimalikust kad- dust puhtale kunstile.

Jääks üle veel paar rütmilist kooli — Mulkovski tantsustuudio, mis on Pariisi populaarseimaid, ja Irène Popard'i oma, viimane küll rohkem rütmilise võimlemise põhimõttele töötav. Nii esimese tantsude etendus kui teise *Gaité-Lyrique'*is antud kooli aastatöö demonstratsioon ei suutnud kuigi lohutavalt rikastada sesooni kestel kogutud tantsuelamusi, milledest väärtus- likem osa jäi siiski külastuskosti arvele. Viimases ei tohiks jätta mainimata ka šoti tantsitari Alanova tänapäeva kajastavamad, õige huvitavad ja maitsekad eten- dust Strarami suure orkestri saatel, nagu ei tohi unu- tada märkimast tantsiva Pariisi ülevaatesse maailma- kuulsa hispaanlanna Argentiina nime, kelle paljukii- detud kunstiga polnud isiklikult kahjuks juhust tutvuda.

Ka väärrib teatud tähelepanu *Montparnasse'* uussuu- nalisema teatri ettevõtte, võimaldada seal korraldatavate *Montparnasse'* teisipäevadega esinemisi mitmet liiki tantsijaile, paljudele ettevalmistuseks hiljem mõnes suu- remas teatris esinemiseks, teistele üldse rambivalgusse pääsu kergendamiseks. Mõistagi sellel teatud määril katselaval võib kohata kõrvu nii mõnegi tuleviku-tõo- tavamaga meie tantsulise käsitelu arengu kohaselt vahest lihtsalt kurioosumina võetavat. Ometi mälestus neist *Montparnasse'* teisipäevadest kuulub huvitavamate hulka, olgu kas või tänu sealsel, paljuti just *Montparnasse'* kirevast noorsoost koosnevale, vaheldusrikkaid tähelepa- nekuid võimaldavale publikule.

Tantsiva Pariisina peaks haarama küll ka Pariisi tihedama külje — revüü, kuid leides selle mitteliidetav- vust absoluutse kunstiga, pirdun ainult *Casino de Paris* peenemaitselise divertismendiohtra lavastuse märkimi- sega, milles Josephine Baker valitseb eksootilise kuningannana. Olgugi temas juba tunduv aklimatiseeru- mine talle vist väga armsaks saanud Pariisi kultuurile, mis võtab pikapeale ta tähetõusu originaalsuse, ta on suutnud püsida ikka veel Pariisi veetlevama atraktsioo- nina, eriti muidugi teda seninägematuile väljasttulnuile.

Edit Oltorp

„Vanemuine“ 25 aastat uues majas

LÖIKUSKUU 12. päeval 1906. aastal pühitseti pidulikult *Vanemuise* uus maja, mille ehituskavad ja plaanid oli valmistanud Helsingi arhitekt A. Lindgren. Tartu eesti seltskonna, uue rahvusliku sugupõlve võimsa eneseavaldisena see teatrihoone kerkib Aia tänava nõlvakul ning paistab Tartu suurhoonena eriti Räpina teel linnale lähenejatele silma.

Tillukesest üirikorierist suure teatrihooneni jõudnud *Vanemuise* selts võis uhkusetundega vaadata tulevikku. Suur monumentaalne ehitis sai märgiks kahe ajastu vahеле. See avaldas eesti tärkava seltskonna ainelist jõudu ja selle seltskonna tärkanud kunsti apetiite. Suur teatrihoone näis ütlevat: oleme juba niikaugel, tulge ja vaadake! Siit peale lähme meie tulevikku!

Kahe ajastu vahel seismise märke kannab ka *Vanemuise* hoone sisearhitektuur. *Vanemuine* pidi rahuldama eesti seltskonna kultuuri ja kunsti tarbeid. See pidi olema teater, rahvamaja ja haridustempel. Sellest tingituna oleme püüdnud monumentaalse välimusega hoone, mis ületas võimalolevate sakslaste ja venelaste üritused ses suhtes ning sai domineerivaks hooneks Tartus, peale ülikooli.

Oli õige instinkt, mis majaplaanide saamisel pöördus Soome poole. Hoone pidi väliselt andma tunnistust meist. Ja see saavutati. Vaimustuseks ja kadetuseks see hoone kerkis. Eesti seltskond kasvas koos hoonega oma iseteadvuses. Sakslased ruttasid otsekohe varjutama eesti seltskonna jõu demonstreerimist kõrvalehitisega, mis nüüd inetult surub *Vanemuise* hoone paremat tiiba. Ehitamisel on kahtlemata viga tehtud, kui ei arvestatud hoone paigutamise krundi servalt kaugemale. *Vanemuise* suur hoone nõuaks platsi, nüüd aga kannatab maja õhupuuduse all paremalt küljelt. Nii imposantsena kui *Vanemuise* hoone kerkib aia poolsest küljelt, nii kokkumuljutuna see näib paremalt poolt. Kõrvalehitisega aga oleks pidanud arvestama kindlasti.

Kõigele vaatamata *Vanemuise* hoone demonstreerib väliselt uhkelt eesti seltskonna jõupingutusi ja saavutisi. Suurepärase iseteadvuse demonstratsioon välispoole.

Kui demonstratsioon väljapoole lõi monumentaalse ehitise, siis eesti kultuuri arenemisaste määras sisearhitektuuri. Nagu eelpool öeldud, Tartu eesti seltskonna kultuurinõuded olid alles pisikesed ja eristumatud. Neid eristumatuid nõudeid taheti rahuldada ühe katuse all. Ja nõnda siis *Vanemuise* teatri sisearhitektuur on mälestusmärk nendele oludele, mis valitsesid Tartus 1905. a. paigu. Neist vähenõudlikest ja vähevõimaldavaist oludest omamegi nüüd teatrimaja ilma teatrisaalita ja ilma rahuldava näitelavata. Sisearhitektuurilt *Vanemuine* on seltsimaja, kontsertsaal, mitte teatrisaal.

Selle õnnetu püüdnud oleme nüüd hädas. Kitsas ainelis oludes on võimatu unistada korralikust näitelavast ja teatrisaalist *Vanemuises*. Praegune saal ja lava on suureks takistuseks Tartu teatrielule, sest on võimatu näitlejaskonnal kasvada selles saalis kunstikõrguses.

Kahtlemata üheks aluspõhjuseks teatrielu kiratsemisel Tartus on vastava lava ja saali puudumine. Tuleviku jõupingutusi tuleb juhtida vastava teatrisaali ja lava hankimise suunas. Ei ole kaugelki veel lahendatud draamateatri küsimus väliselt saali ja lava mõttes. Aasta 25 eest ehitatud hoone ei vasta enam ajanõuetele.

Uue *Vanemuise* teatrihoone ja uue teatri 25 aasta juubeli eel seistes, mis peetakse septembrikuu 11., 12. ja 13. päeval, tuleb tõsise lugupidamisega vaadata tagasi Lõuna-Eesti esimesele elukutselisele kunstiteatrile. Mis see teater on tähendanud eesti kultuurielus, see on eripeatükk ega kuulu sesse eelkirjutisse. 25 aasta jooksul on selle teatri varjus kasvanud üles uus sugupõlv, kes oma lähemad teatrielamused on saanud selles teatris. *Vanemuise* teater kui kunstiteater on kõigil ajal taotlenud kunstisihte. Kuigi nende sihtide taotlemises on tulnud ette kõikumisi ja lahkarvamisi, siis ühes asjas võib ometi olla ühel arvamisel: *Vanemuise* teater on

A. VOMM: RUDOLF RATASSEPP

R. R. on sündinud a. 1891. Praegu „*Vanemuise*“ näitleja. Modelleeritud 40. sünnipäeva ja 20 a. lavategevuse puhul.

Üldiselt tuntud karakterosade looja.

„Armastan publiku silmi ette manada seda, mis inimese hinges on deemonlikku, naeruväärset ja alatut. Häid külgi näidata on nagu häbi ja seda on ka nii vähe.“

R. tähtsamad ja ka armsamad kujud on: *Šeilor*, piiskop *Nicolas* (Ibseni „*Võitlus trooni pärast*“), kuningas *Lear* ja *Richard III*. Viimane veel mängimata, kuid mida kavatab mängida oma 25 a. lavajuubeli puhul, „kui juhtun elama seni“.

kasvavale, õppivale noorsoole olnud tutvumisallik suurte draamameistritega oma- ja välismaa kirjandusest.

Nüüd, juubeli päevade eel, võib vaid soovida üht, et *Vanemuise* teater asuks prettsiisimate nõuetega teatrikunsti taotlemisele, hoidudes kõrvale kõigist kõrvaleloomadest, mida võivad tekitada erakondlikud kui ka laudkondlikud huvid.

Vanemuise teater kui kunstiteater baseerub seltskonna kunstihuvide ning näitlejate ning näitejuhtide andekusel. Kunstihuviseid tuleb hoida ja kasvatada, näitlejate ja näitejuhtide andekuse väljaarenemiseks tuleb luua võimalusi. Need teed viivad tulevikku.

Erilist märkimist pälvivad ka *Vanemuise* aedkontserdid, mis pika aja jooksul on olnud ainukeseks kohaks Tartus, kus on harrastatud tõsisest muusikast. *Vanemuise* aed on suurepärase nurk, mitte ükski Tartus, vaid kogu Eestimaal.

*

Vanemuise juubelpäevad algavad 11. sept. A. Kitsergi *Tuulte pöörise*ga, millega avati *Vanemuise* uus näitelava. Näidendit juhib A. Simm, kes ise ka kaasa mängib. Seega avaneb võimalus näha üle hulga aja seda head näitlejat. 12. sept. õhtul on kontsert-ball. 13. sept. keskpäeval on pidulik aktus J. Tõnissoni kõnega ja õhtul avatakse *Vanemuise* käesolev hooaeg A. Adsoni *Lauluisa* ja *kirjaneitsiga*, peaosades Reiman — Koidula, Vaino — Jannsen, Sunne — Kreutzwald. *Tuulte pöörise* proloogi on kirjutanud H. Visnapuu, *Lauluisa* ja *kirjaneitsi* proloogi Fr. Karlson. Henr. V.

O L I O N

Mõned soovivad erinevused ametlikust keelest

Järg

7) Mitte *juurde, keelde, meelde*, nagu ametlik keel eelistab, vaid (läks) *juure*, (tõlkis sellesse) *keele*, (tuli) *meele*; samuti (usaldas minu) *hoole*, (ajas asja) *joone*, (jooksis mere) *ääre*. Neis vormes on d („juur[d]e“) täiesti asjata ja keeleajalooliselt väär, sest niisuguste sõnade tüves ei ole kunagi seda d-d olnud. See d on saadud s-lõpulistele sõnade analoogial nagu *vars, kõrs, tõrs* jne, kus sisseütlevas esinev d on tüve enda osa ja seega õigustet: *varde, kõrte, tõrde*; samuti kaas — *kaande*, laas — *laande*, lääs — *läände*, küüs — *küünde*. l-, n-, r-lõpulisel sõnul („meel, joon, juur“) sisseütlevas seda d-d olla ei või. Tähendetagu, et de-lised analoogia-vormid esinevad lõuna-eesi murdeis, kuna kogu põhja-eesi keelealal, mis on lõuna-eesi omast palju suurem, on õigesti *juure, meele, keele*.

Vorme „juurde, meelde“ tahetakse arvatavasti sellepärast eelistada, et need kirjas paremini erinevad geneetiivest „juure, meele“. Kuid see põhjendus on käesolevas juhtumisel halb: ei tohi mingi vormi saatust sõltuvaks teha õigekirjutuse juhuslikust puudulikkusest. Pealegi lauseühendusest selgub harilikult kohe, kas näit. *meele* on omastav või sisseütlev. Ja peale nende tosin juh-

tumi on meil sajuti sõnu, kus geneetiiv ja illatiiv (sisseütlev) ortograafiliselt ei erine: *linna* (lähedal) ja (sõitis) *linna, metsa* (tee) ja (läks) *metsa, saani* (aisad) ja (astus) *saani* jne., ja ometi saadakse aru ja läbi. Ja tarbe korral võib ju tarvitada rõhumärki: „usaldeti tema *hoole*“ — „*süure* seltsimaja saali astudes“ jne.

8) Mitte *ehtis, lihtis, moodis, täppis*, nagu eelistab ametlik keel, vaid pigem *ehtne, lihtne, moodne, täpne*, nagu ongi üldine, spontaanselt kujunend tegelik tarvitusviis. Ainult siiski mitte *soodne*, vaid *soodsa* (geneetiiv *soodsa*), sest nii on ka algkeeles (soome keeles).

9) Mitte „võrdub *sellega*“ (ametlik keel), vaid „võrdub *sellele*“. Viimane tundub loomulikumana ja paremana.

10) Mitte „suhtub *sellesse, temasse, sellesse küsimusse*“, vaid „suhtub *sellele, temale, sellele küsimusele*“. See on eestipärasem, loogilisem ja loomulikum. „Suhtub *sellesse*“ on halb soomepärasus. Seepärast ka mateemaatikas: „kolm suhtub viiele nagu kuus kümmele“.

Ütelda „suhtub küsimusse“ on samasugune halb ja tarbetu soomepärasus kui „vastab küsimusse“, nagu mõni kirjanik omal ajal tarvitas soome keele mõjul.

JOH. AAVIK

Tähtis uuendus — ekstsessiivne agentadverbiaal

Agentadverbiaal (*nomen agenta*, tehtaviku tegija) väljendab passiivse verbi tegevuse autorit, töö tegijat. Agentadverbiaal võib eesti keeles olla: elatiivne (Hunt kõigist põlat, kõigist mahajäet — Jaik), ablatiivne (Kas meie talumees tahab, et tema kodupõllul lehvib võõra valitseja vaimuvari temalt sageli sõimaks antud nime näol? — Nimede eestistamise toimkonna üleskutsest), illatiivne (See on hanel ära söödud — Wiedemann), geneetiivne (Tõsine demokraatism jääb nähtavasti tulevate põlvete teostada — Loorits), postpositiivne (Painduva laine poolt laev kantud kallastelt kaugele merre — Adams). — Kahjuks on aga kõigil neil konstruktsioonidel puudusi ja õige suurigi. Nii ei sobi geneetiivne konstruktsioon igas lauses (Minu tuppa toodud asjad). Kahemõttelisest pole vabad teisedki konstruktsioonid (Toit valmistati kokast. Meest tunti hobusest. Maaõnn on vaenlastelt kavalasti maalt ära viidud — Tassa. Kuul lasti patrulli poolt. Kelle poolt räägiti?).

J. Aavik soovib väljendada *nomen agentist* lõuna-eesilise -n-sesseütleva abil. Et aga -n-nessiiv juba luulekeeles kodaniku õiguse saanud, võib -n-agensi tarvitusele võtu tulemuseks olla mõnegi praegu arusaadava lause väärmõistmine (Võlut hõbedasen ringin — Visna-

puu. Laevur unenäon nõiut saarile reisis — Visnapuu. Sest valus tuulte lehin puremine — M. Raud).

Täiesti vaba igasugusest kahemõttelisvist oleks aga -nt lõpuline kaasus, surnud ekstsessiiv (ainult sõnus: kodunt, tagant), mis elustatuna agentadverbiaali funktsiooni kandmiseks võiks saada nimeks nentütlev või tegev. Luulekeeles oleks mõeldav -nta-linegi vorm.

Pikemalt on ettepanekut põhjendatud *Eesti Keeles* (1930. a.). Akadeemilise Emakeele Seltsi koosolekul 1929. a. kevadel on küsimust arutatud. Lõplikku otsust pole tehtud, on aga soovitatud proovida uuendust. Nende ridade kirjutaja on õige ohtrasti tarvitanud -nt lõppu dr. Steineri teoste tõlgetes, mis aga veel trükkimata. Näit.: Väga tähtis on, et inimene lapseas oleks ümbritsetud õilsameelseint ja heasüdamlikent inimesint, kes omavad häid mõttevorme. Kogu suur manner uputati vähehaaval voogudent. Hulgas lugulauludes ja muinasjuttudes on näilikult lapsik, tõeliselt aga kõrgeint jõudent inspireeritud inimvaim väljendanud okkultseid olmi.

Lõpetan sooviga, et mõni kirjanikest, eriti luuletajaist prooviks esitatud uuendust. Seda maksaks teha!

AUGUST NEI

Veel meie kriitikast

OLIONI ALGATUS — võtku kriitikud revideerimisele oma senine kirjanduse arvustamisviis — on vastukaja leidnud ka Eesti Kirjanikkude Liidu häälekananja *Loomingu* toimetuses. Nii on *Looming* otsustanud korraldada selle küsimuse kohta ankeedi.

On tõsiasi (v. 1930. a. *Olion* nr. 10), et meie kirjanduse (samuti ka kunsti) kriitika on jooksnud rappa ega täida seda ülesannet, mis temal lasub. Kui K. A. Hindrey pani aluse kirjanduse arvustamisele ja sellele järgnesid Tuglase j. t. huvitavad arvustuslikud märkmikud, siis tänapäeva kriitika on suurel määral laskunud kas lihtsalt ridadetegemisele või vastastikuste arvete õiendamisele arvustuse kaudu. Paremal juhul on tegemist vähikluse kriitikaga.

Ärgu unustatagu, et just meie oludes kriitikul on suurel määral juhi ülesandeid. Mingi maagiline jõud peab see olema, mis kisub ja kihutab meil arvustiste kir-

jutamisele just neid, kel kirjandusliku juhi eeldusi olemaski ei ole! Kes kirjanikuks ei ole hästi sobinud, just see peamiselt on meil hakanud kriitikat tegema!

Arvustis peaks olema võimalikult huvitav, haritud inimese looming.

Elame iseseisvuse esimesi aastakümneid, kuid ei ole meil veel tekkinud oma kuldset ajajärku kirjanduse alal. Kirjanik on ümbruse mõjutuse produkt. Kas ei ole vastava kirjanduse puudumises osaliselt süüdi ka meie kriitika, kes on tasakesi nokitsenud kirjanikkude väikeste teoste kallal, selle asemel, et loovat vaimu järeljätmatult kutsuda üles suurele tööle!?

Võib-olla peitub osaliselt meie kirjandusliku kriitika viga selles, et kriitikud teadlikult primitiivsest paremat pakkuda ei taha.

Ootame huviga *Loomingu* ankeedi tulemusi.

JAAN LAURSON (†)

Tartu Tehnika gümnaasiumi ajaloo ja mõtteteaduse õpetaja. Töötanud koolipõllul 34 a. Tegev olnud linna haridusnõukogus, Õpetajate Seltsis, Vanemuises, Linna-pangas jne.

EDUARD LOOGA

Õpetaja ja seltskonnategelane Kaareperes, pühitses oma 15 a. asjaarmastaja-lavategelase juubelit

Nii nad seletavad

Fred Kulakov, vene väljarändur ameerika lahtuskohtus: „Kõik läks libedasti, kuni mu naise esimene mees meiega elama tuli.“ GB *)

Sir Robert Horne: „Praegusel ajal on oma maa äraandjaks iga avalik tegelane, kes ei lausu tõe nii, nagu ta näeb seda.“ NYT

L. P. Jacks, sotsioloogia professor Manchesteri ülikoolis: „Meid ähvardab selline vaba aja ülejääk, millest ühiskonnal pole eales olnud. Praegused töötajad on tema esimesed pääsukesed. Ei ole me sellele valmis ei bioloogiliselt ega kasvatuslikult. Tulemuseks võib olla vaid degenerereerumine. Sunnitud tegevusetuse pahed on peaaegu sama head kui sunnitöö omad. Ei saa teda nimetada muuks, kui orjuseks uuel kujul.“ NYT

Maria Corda, filminäitlejanna: „Londonis ma noori inimesi ei leidnud, kui väljaarvata George Bernard Shaw.“ GB

George Bernard Shaw, inglise näitekirjanik: „Kardan, vana hea teater on oma laulu laulnud. Peagi valatakse kõik mu lavateosed helifilmideks. Teist teed valida mul ei olekski. Teater võib ehk jääda püsima selle paigana, kus inimesi näitlema õpetatakse. Mis aga üle selle, see saab kõik peatselt olema vaid helifilm.“ GB

Henry Ford, automagnaat: „Kes on liider? — Ta on mees, kes õieti aimab seda, mida rahvale tarvis, ja läheb ja toodab selle.“ GB

Sir Ellis Hume Williams, otsituim abielulahutusadvoaat Inglismaal: „Minu hindamisel on naised vähem truud, kui mehed.“ GB

Gifford Pinchot, Pennsylvania kuberner: „Kirik hääletab teisiti kui ta palvetab.“ NYT

Albert, Belgia kuningas: „Mulle alati maitseb einestamisel kasta leiba kohvisse, aga kuningannale see ei meeldi, ja ta lubab mind teha seda vaid siis, kui võõraid lauas ei ole.“ GB

Ramsay MacDonald, inglise peaminister: „On olema kõnekäänd: Sõida päri tuult ja juhi tormi. Sama

vaid saab teha ka iga valitsus. Ei saa ta mingil maailgisel teel, ei mingi sõnade järjestamisega vähendada tuult ega muuta tema sihti. Ta ei saa vaigistada tormi. Ta hoiab ainult tüüri pihus, ja see, kes võib end asendada luksuslikku ja õnnelikku arvustava pealtvaataja ossa, rääkides sihtidest ja juhtimisest, pidagu silmas ainult tuult ja ainult tormi.“ GB

Kindral Ludendorff, saksa sõjajuht: „Uus maailmasõda puhkeb 1932. aasta maikuuks. Prantsusmaa, Belgia, Poola, Rumeenia ja Tšehhoslovakkia saavad olema ühel-, ja Saksa, Austria, Ungari, Itaalia, Vene ja Inglismaa teisel pool. Sõda vältab vaid viis nädalat, ja lõpeb Prantsusmaa ja tema liitlaste võiduga. Saksamaa lüüakse russedesse, ja Itaalia sõjavägi hävineb täiesti.“ GB

INGLISE REPRODUKTSIOONID

selles nris on järgmistelt kunstnikelt:

Sir Joshua Reynolds (1723—1792) — tuntumaid inglise maalijaid. „Ilmsüütus“ ehk „Ilmsüütuse aeg“ (*The Age of Innocence*) on tema väljapaistvaid töid.

Thomas Gainsborough (1727—1788) on parimaid inglise portreemaalijaid. *Mrs Siddons* on tema kuulsamaid maale.

John Constable (1776—1837) on parimaid inglise maastikumaalijaid. „Flatfordi veski“ (*Flatford Mill*) on tema tuntumaid töid.

George Romney (1734—1802) on kuulus ajaloo ja portreemaalija. „Lady Emilia Kerr“ ja „Õpetaja tütar“ (*The Parsons Daughter*), eriti viimane, on Romney väga kuulsaid maale.

Sir Thomas Lawrence (1769—1830) on samuti tuntumaid inglise kunstnikke. Tema „Lady Georgiana Fane“ on National Galery silmapaistvaid teoseid.

Osa *Olioni* eksemplare nende reproduktsioonidega on trükitud Egiptuse õlgpaberil.

*) GB — *Golden Book*, ajakiri: NYT — *New York Times*.

Herbert Normann

Riiklik Seerumi-instituut

Tema 10-a. tegevuse puhul

RIIKLIK Seerumi-instituut, kus valmistatakse kodumaa tarvete jaoks kõik inimese- ja loomanakkushaiguste puhul vajalikud seerumid, vaktsiinid, bioloogilised diagnostilised ja ravimisvahendid, asutati 1921. a. Tartu ülikooli juure Loomatervishoiu ja Tervishoiu Peavalitsuse algatusel ja toetusel.

Iseseisvuse algpäevil ja vabadussõja ajal möllasid mäletatavasti Eesti piirides laialt igasugused taudid nii inimeste kui ka loomade seas. Nimetada võiks vaid difteeriat, sarlakit, rõugeid, verist kõhutõbe, tüüfust ja loomade seas nüüd täiesti kadunud taude, nagu veiste ja sigade katku, suu- ja sõratõbe, nõlge, põrnataudi, kärnatõbe ja rida teisi. Rohkesti maad võtnud oli ka inimestele ohtlik veiste tuberkuloos. Taudide levimisele aitasid rohkesti kaasa Vene- ja Põhja-Lääne armee riismed, tuues Eesti piiridesse haigeid inimesi ja loomi, mis olid taudide allikaiks ja kandjaiks.

Võitluses taudide vastu tuli peagi ilmsiks, et Eestis puudusid igasugused vahendid taudidele piiripanemiseks, kuna vajalikkude välismaa preparaatide ja võitlusvahendite sissevedu oli seotud suurte raskustega, hiline mistega ja kuludega ja vahel osutusid täiesti kättesaamatuiks.

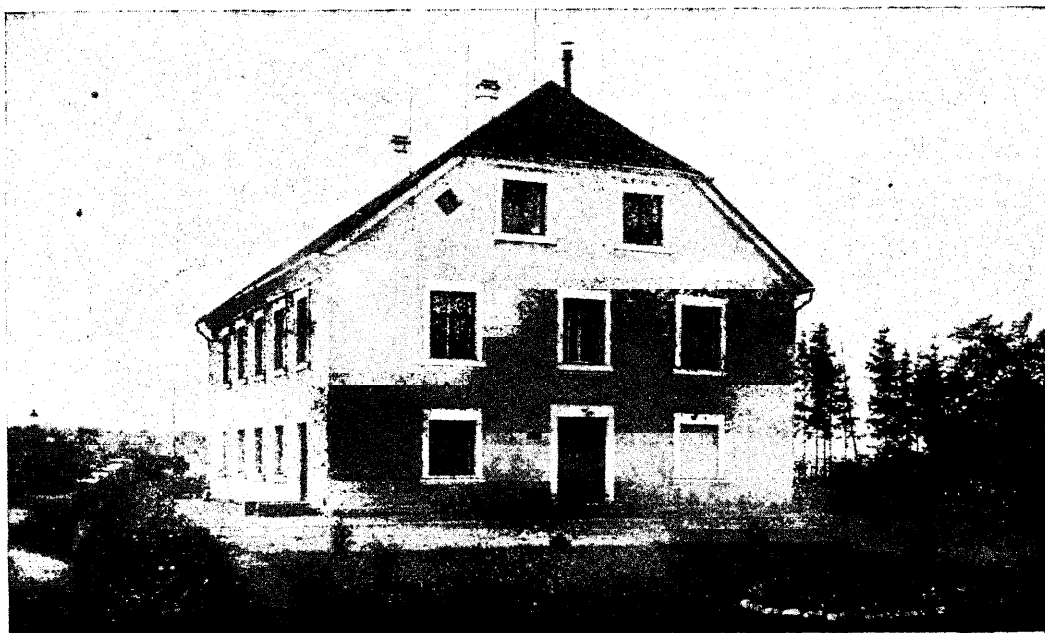
Neil tõsiseil päevil tekkis Loomatervishoiu Peavalitsuse tollekordsel juhatajal A. A r r a s'el mõte, alus panna Eestis asutisele, mis oleks võimeline varustama võitluses taudide vastu tegelevat sanitaarpersonali vastavate vajalike seerumeiga ja preparaadega. See mõte leidis sooja poolehoidu ja toetust Tervishoiu Peavalitsuse poolt, ja kokkuleppel Tartu ülikooliga asutati loomaarstiteaduskonna juures vastav laboratoorium, millele nimeks pandi „Tartu ülikooli seerumilaboratoorium“. Juhatajaks kutsuti dots. G. H e i n r i c h, kuna seerumi-kontrollkomisjoni moodustasid prof. A. R a m m u l, prof. K. S c h l o s s m a n n ja prof. K. H a p p i c h. Laboratooriumile tehti ülesandeks, varustada eesti arst- ja looma-

Riikliku Seerumi-instituudi juhataja, loomaarst
H. Peterson

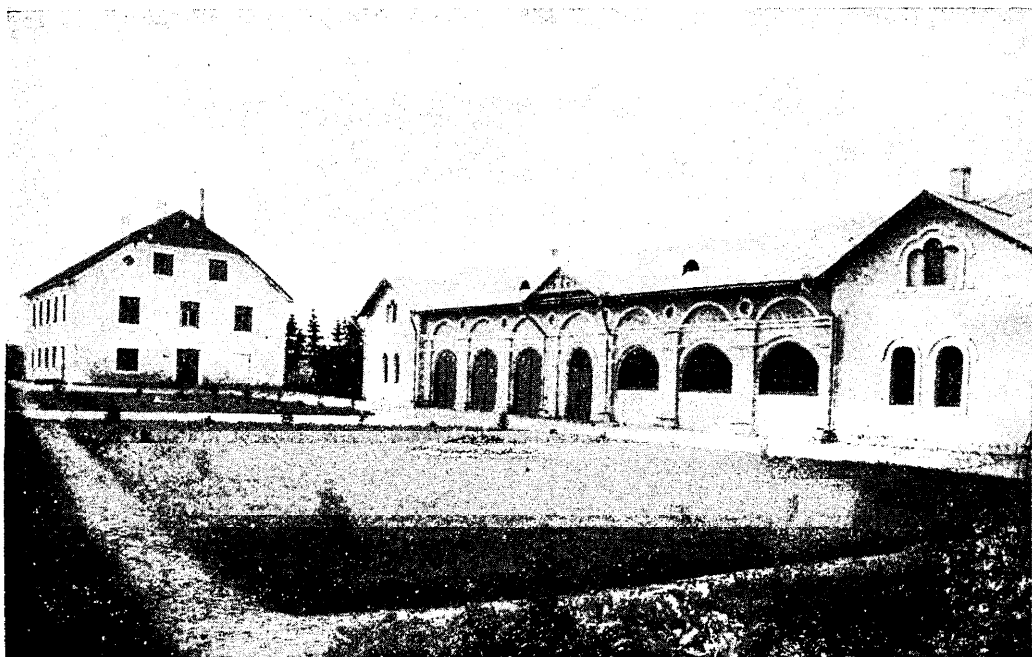
arstkonda kõikide võitluses taudide vastu vajalikkude seerumite ja teiste bioloogiliste preparaatidega.

Esijärjekorras hakati valmistama kõige hädatarvilikumaid difteeria- ja sigade punataudiseerumeid, hobuste tatitaudi likvideerimiseks tarvilikku malleiini ja tuber-

Riiklik Seerumi-instituut Tähtvere riigimõisas Tartu juures

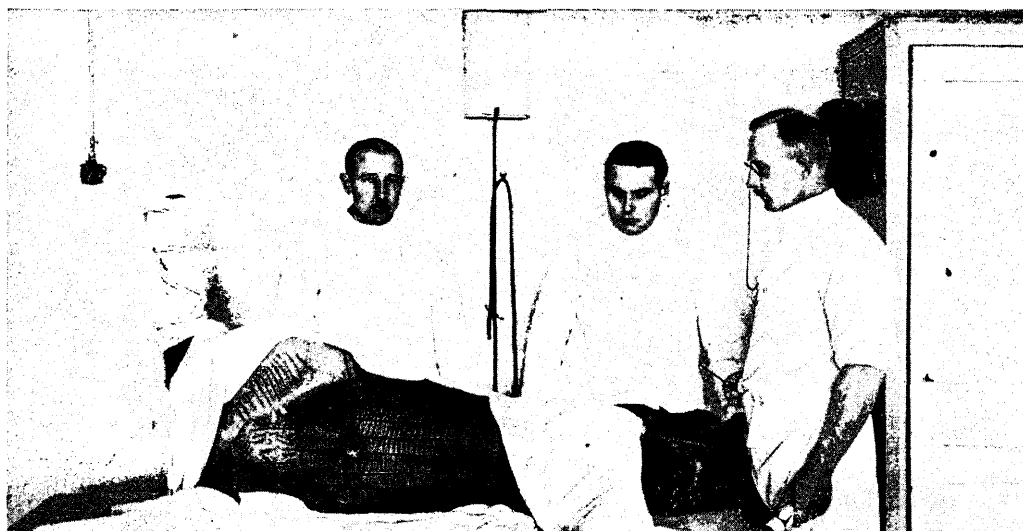
Riiklik Seerumi-instituut ühes tallidega ja muruplatsiga

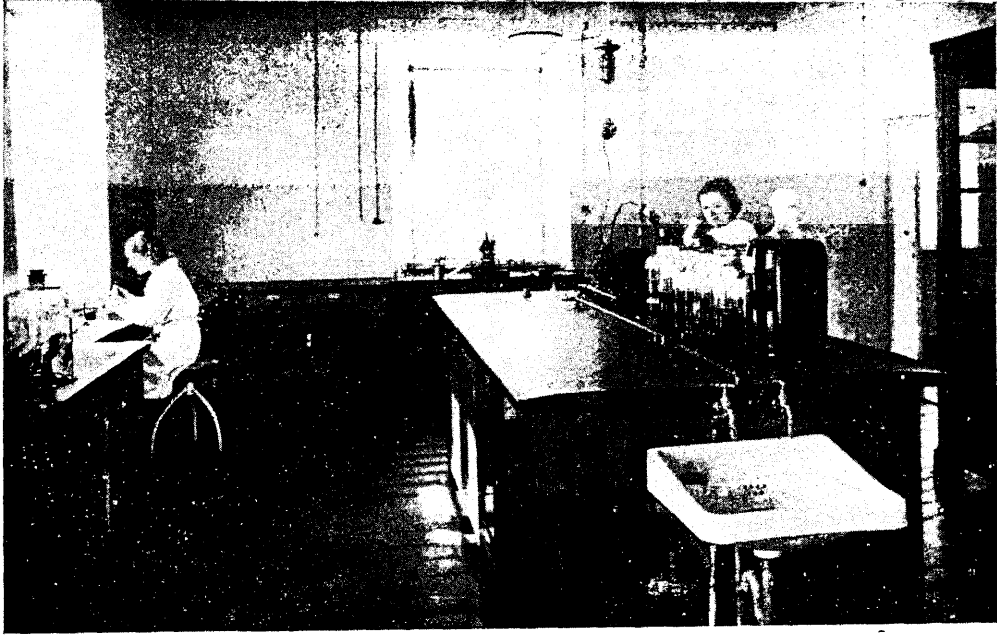
kuliini. Dots. G. Heinrich'i juhatusel töötas laboratoorium kuni 1925. aastani, mil juhatajaks määrati loomaarst H. Peterson.

Aastate vältel tegevuse laienemisega jäid loomaarstiteaduskonna juures kasutada olevad ruumid kitsaks ja ülesannete edukaks täitmiseks osutusid vajalikkudeks avaramad ja ajakohasemad ruumid. Pikkade otsimiste ja läbirääkimiste järel jäadi 1927. a. peatuma tookordse põllutööministri O. Köster'i lahkkel toetusel riigile

võõrandatud, Tartu lähedal asuva Tähtvere mõisa endise valitseja majal ja endise omaniku sõiduhobuste tallidel, mis osutusid kõige kohasemaiks. 1928. a. tehti põhjalik remont ja veel sama aasta talvel asus seerumi-laboratoorium uutesse ruumesse. Sellega katkes ka ühendus Tartu ülikooliga, ja asutis muutus täiesti iseseisvaks nime all — Riiklik Seerumi-instituut. Juhatajaks jäi endiselt loomaarst H. Peterson.

Kuna varemalt laboratoorium valmistas vaid seeru-

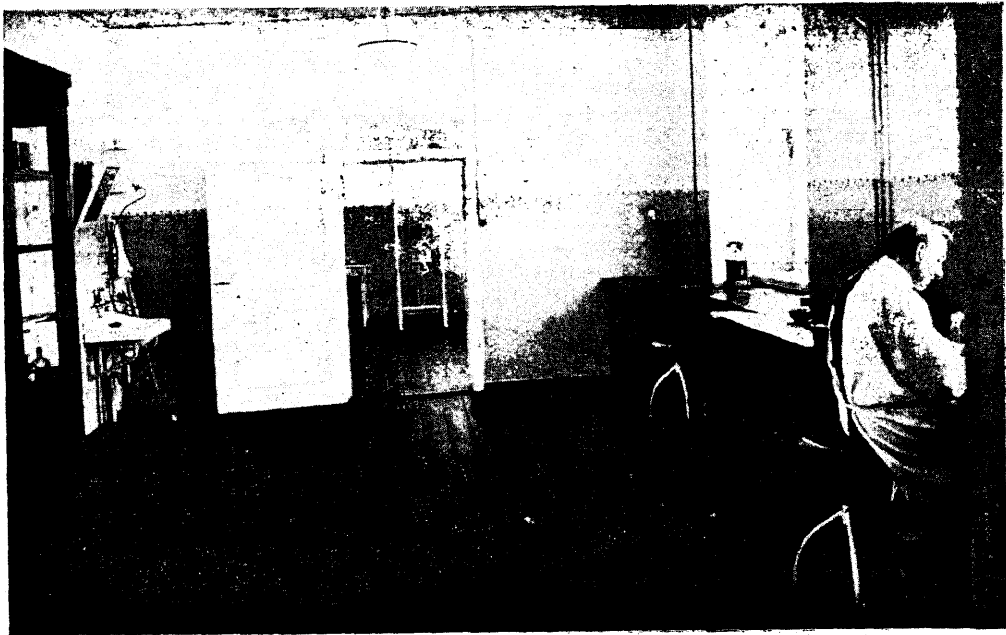

Riiklik Seerumi-instituut. Laboratooriumi ruumid. Vasakul, akna juures, loomaarst prl. O. Markus

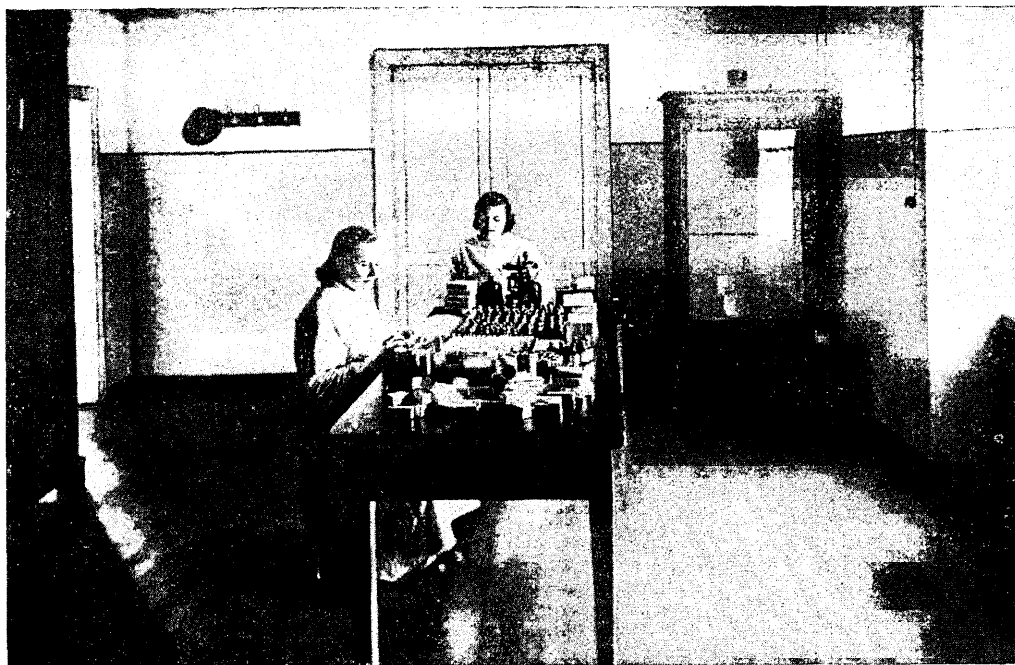
meid, laienes tegevus instituudiks muutumisest peale tunduvalt. Täiendati ja laiendati aparatuuri, seati üles seerumite paremaks alalhoidmiseks ainuke Eestis automaatselt töötav jahutamiskompressor, ehitati miniatüüris „krematoorium“ katseloomade korjuste hävitamiseks ja viidi läbi terve rida teisi uuendusi. 1929. a. toodi instituudi juure üle ka Tartu linna tapamaja juures aastaid töötanud rõugelima jaam ja loomaarstiteaduskonna juurest loomatervishoiu laboratoorium, mis töötab instituudi juures diagnostilise osakonnana dr. med. vet. E. Redlich'i juhatusel, olles abiks loomaarstele ja loomapidajale

nakkushaiguste diagnoosimisel. Muuseas määratakse nimetatud osakonnas kindlaks ka, kas marutõvekahtlased, inimesipurenud loomad (koerad, kassid ja teised) on marutõbised või mitte, mis suure tähtsusega puretud isikuile ravi mõttes.

Viimaseil aastail on instituut H. Petersoni energilisel juhatusel oma tegevust sedavõrt arendanud, et suudab täieliselt rahuldada sisemaa nõudeid seerumite ja bioloogiliste ravimispreparaatide suhtes ja on peaaegu täiesti välja tõrjunud vastavad välismaa preparaadid. Nii pole näiteks viimase 5 a. jooksul loomataudide vastu

Riiklik Seerumi-instituut. Laboratooriumi ruumid. Paremalt dots. G. Heinrich

Riiklik Seerumi-instituut. Pakkimisruum

võitlemiseks vajalikke vahendeid üldse välismaalt sisse veetud, mis lähemate aastate jooksul kahtlemata aset leiab ka inimmeditsiinis tarvitataivate bioloogiliste vahendite suhtes. Kõik valmistatud seerumid kontrollitakse riiklikult Tartu ülikooli juures asuvas Arstirohtude proovimise instituudis ja vastavad nagu välismaa seerumidki Rahvasteliidu tervishoiu komisjoni poolt üldiselt maksuma pandud määrusile ja nõudeile. Inimmeditsiinis tarvitataivate seerumite ja teiste preparaatide valmistamine sünnib teadusliku konsultandi, Tartu ülikooli bakterioloogi prof. K. Schlossmanni isiklikul järelevalvel.

Seerumi-instituudi juhataja hoolet on rohkesti tähelepanu pööratud ka instituudi ümbrusele, mis kaunistatud murudega, hekkidega ja lilledega. Asutis ise jätab vaatlejale puhta ja meeldiva mulje ja on kõigiti asjastuivatule vaatamisväärne.

Jääb ainult soovida, et kodumaa arst- ja loomaarst-kond veel laiemalt hakkaks tarvitama instituudi saadusi ja täiesti loobuks välismaa vastavaist preparaadest.

Dr. med. H. NORMANN

Kuidas teha ajalehele kaastööd?

Iga kultuuriinimene vajab ajalehte ja ajakirja. Ajakirjandus, kui ta on vastaval tasemel, täiendab lugeja teadmisi, arendab tema maitset, võimaldab kontakti kultuurisaavutistega, ühiskondlikkude püüetega, avaliku eluga. Kuna ajakirjandusel on suured ülesanded ja suur vastutus, siis ei ole kerge parimategi ja vilunumate toimetajate töö. Toimetajate — ajakirjandusele suuna andjate, juhtide — tegevus ei ole aga mõeldav seltskonna kaasabit. Seda kaasabi on võimalik saavutada kõigepealt kaastööliste võrgu kaudu. Mida teadlikum, haritum ja andekam on kaastööline, seda suurem, võiks arvata, on tema edu ja seda kindlamaid tulemusi annab tema tegevus üldsusele. Sageli ei ole see aga nii: ka andekama kaastöölise vaev võib osutuda asjatuks ning anda toitu vaid toimetuse paberikorvile. Iga ajakirja ja ajalehe kaastööline peab hoolikalt lugema „oma“ ajalehte või ajakirja ja mõistma pakkuda temale parimat. Nagu iga ala, nii ka ajakirjaniku töö nõuab asjatundmist ja oskust — hariduse ja teadmiste kõrval.

Väga vähestel on võimalus pääseda välismaa vastavatesse kõrgematesse õppeasutistesse — õppima ajakirjanikuks. Suurt hulka meie ajalehtede kaastöölistest peab aitama peamiselt instinkt — küsimuses, mis sobib ajakirjandusele. Kuid instinkt on väga sageli petlik: ka teaduslikkude kraadidega isiku käsikiri jäetakse toimetustes avaldamata, kuna see antud kujul ei vasta

ajalehe (või ajakirja) nõuetele. Millest ja kuidas kellelgi kirjutada, see on väga oluline.

Raskemasse seisukorda on asetatud meie ajalehtede kaastööline maalt, kes sageli peab leppima oma saadetise avaldamata jätmisega, saamata vastust, miks tema töö ei ilmunud. Oleks ka liigne nõuda tööga koormatud toimetustelt üksikasjalisi näpunäiteid ja redigeeritud käsikirjade tagasisaatmist — kaastöölise õpetamiseks. Seks puudub toimetustel vähese aja kõrval ainealine võimalus. Ei saa nõuda meie oludes toimetustelt, kes iga-päev saavad palju käsikirju, isikute palkamist, kelle ülesandeks oleks vaid kirjavahetus oma kaastöölistega.

Suureks abiks ajalehtede kaastöölistele oleks teos, kust ta saab iseseisvalt välja lugeda seda, kuidas õieti tuleb teha kaastööd tulemusrikkalt. Teades seda, on R. G n a d e n t e i c h, kes töötanud *Postimehe* juures, koostanud vastavate allikate ja andmete põhjal suurema käsikirja *Kuidas teha ajalehele kaastööd?* Mida tema käsikiri pakub, sellest näide järgmises *Oloni* nr. is.

KÄESOLEVA NRIGA on tellijaile hinnata kaasandeks **ARTHUR ROOSE** (†) **JUTUSTIS KAEVA PEREKOND** ja **AUGUST VALLNER**'i **KATS KELLÄ**, kokku 16 lehekülge.

Toimetusele saadetud kirjandus

N. TREUMUTH — O. LIIV: POLONICA EESTI RIIGI KESKARHIIVIS. Lisa: Polonica teistes eesti arhiivides. Eesti Riigi Keskariivi toimetised nr. 1 (1:3). **POLONICA IM ESTNISCHEN STAATLICHEN ZENTRALARCHIV.** Anhang: Polonica in anderen Archiven Estlands. Tartu, 1931. Eesti Riigi Keskariivi väljaanne. Verlag des Estnischen Staatlichen Zentralarchivs. Lk. 160. Hind ? Komisjonimüügil sisemaal Akadeemilises Kooperatiivis, Tartus. In Kommission fürs Ausland bei J. G. Krüger Akt.-Ges., Tartu, Estland.

Väärtusliku raamatu keele küsimuse — teose tekst on avaldatud paralleelselt eesti ja saksa keeles — on määranud ta arvatav kasutajaskond.

ALPHONSE DAUDET: KIRJAD MINU VESKILT. Suviseid seiklusi. Tõlkinud prof. A. Saareste. 216 lk., hind 2 kr. 75 s. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

On jutustatud 24 lugu, mis ühtlasi moodustavad romaani. Nimelt ostab kirjanik enesele mahajäetud veski Lõuna-Prantsusmaal ja asub sinna suveks elama: päikesesse, lõunatuule, lähemaiks naabreiks rohutirtsud, sõpradeks kogu ümbrus. Kõigest, mis ta näeb ja kuuleb huvitavat, jutustab elavalt ja vaimukalt, andes edasi mõnigiord rahvasuust lugusid, mis täis elu tött ja nalja. See raamat kiirgab vallutat päikest ja temas mühab tormakalt lõunatuult. Temas rullub lahti lõunaprantslaste elu ja õhkub L.-Prantsusmaa vaimu: meil tuntakse Pariisi, kuid õpitagu tundma ka prantslast looduses.

DR. A. HEILBORN: DARWIN. Tema elu ja õpetus. Tõlk. Ann Tamm. 132 lk., piltidega, hind 1 kr. 50 s. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

Darwini õpetuse põhivaated on meie üldsusele juba ammu tuttavad: nad tõid kaasa värske ja karastava puhangu usullu, ühiskonnaellu ja üldse elukäsitusse. Käesolev raamat näitab aga Darwini isikut: tagasihoidlikku meest, kes ei arvanud enesest kuigi palju, suurt töötegitjat, kes arstis oma haigusi tööga ja kes ilma tööta oleks vist pidanud varakult surema. Ja käesolev raamat näitab veel, kuidas Darwini õpetus tekkis: kuidas poisike korjas putukaid, kuidas noormees tegi pika uurimisreisi väikesel purjelaeval, kuidas välgatasid esimesed mõtted, kuidas kolossaalne töö ja tähelepanud faktide hulk sünnitasid uue õpetuse, ilma et isik oleks seda püüdnud. Ühtlasi saame ümmarguse ja selge pildi darwinismist. Darwini elulugu oleks kasulik eriti noortele, kel tarvis õppida tööd tegema ja kasulikult aega kulutama, ja isearanis nendele, kellel on huvi loodusteaduse vastu.

EESTI—SOOME—UNGARI. Toimetaja Felix Jonasson. Porvoo. Werner Söderström Osakeyhtiö. Hind 60 Smk., poolnahkköites 100 Smk.

Kõik kolm vennasrahvast on aastasadu olnud võõraste riikide hoole all. Peaaegu sada aastat tagasi sündis Eestis, Ungaris ja Soomes rahvuslik ärkamine, ja vahest maailmasõja järel on saatuse juhtimine rahva enese käes.

Neid kolme vennasrahvast esitav mainitud pilditeos näitab, et igal neist riikidest — Suomi, Eesti, Magyarorszáig — on midagi erilist pakkuda maailma kultuuritagavaradesse ja et nad oma iseseisvuse ajal alustasid uut võimsat arenemisastet.

Poolteistsaja suure sügavtrükkis pildi juure kuuluvad tekstid on kirjutatud silmapaistvad eesti, ungari ja soome teadusmehed: Eesti osa — Tartu ülikooli professor A. Tammekann, Soome osa — Helsingi ülikooli Soome ja Põhjamaade ajaloo professor Väinö Voionmaa, ja Ungari osa — Budapesti ülikooli maateaduse professor, krahv Pál Teleki. Toimetamise eest on hoolt kannud Helsingi ülikooli pildistaja Felix Jonasson. Teos on kirjutatud eesti, soome ja ungari keeles 16.—18. VI 1931 Helsingis peetud IV Soome-Ugri Kultuurkongressi puhul.

Nagu võib igale raamatule leida neid või teisi puudusi, nii ka käesoleva puhul terav arvustaja saaks teha teosele etteheitkeks näit. iseloomustavate piltide valiku

suhtes teatud nõrkusi. Ometi ei saa salata, et koguteos *Eesti—Soome—Ungari* on parimaid, maitserikkaid väljaandeid. Igale hõimu- ja kultuurisõbrale ta jääb kauniks ja tarvilikuks raamatukogu raudosaks.

RUD. ALAS: KUHU NÜÜD? Juhatusi algkooli lõpetajale ning lastevanemaile ja andmeid algkooli õppejõududele algkoolile järgneva edasiharimise kohta. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus. 104 lk., hind 75 s.

Haridusnõunik Joh. Kiivet annab sissejuhatuse osas näpunäiteid, kuhu juhtida algkooli lõpetajaid, et nad elus jõuaksid edasi vastavalt oma annetele ja oleksid niiviisi kasulikud kodumaale. Edasistes peatükkides käsitleb autor Rud. Alas küsimusi, mis peaksid lastevanemad ja õpilased enesele selgeks tegema peale algkooli lõpetamist. Autor näitab, missuguste kalduvuste, annete ja majanduslikkude eeldustega laps sobib teatavasse koolitüüpi ja mis on ootamas tulevikus peale uue kooli lõpetamist. Siis antakse täielik ülevaade mitmesugustest täienduskoolidest, keskkoolidest ja kutsekoolidest, selgitades iga koolitüübi omapärasusi ja õppimise tingimusi. Nii võib iga õpilane leida vastused oma küsimustele, alates 1-aastasest praktilisest täienduskoolist ja lõpetades keskkoolide ning kõrgema astme kutsekoolidega, nagu tehnikum, muusika- ja kunstikoolid jne. Viimane peatükk on pühendatud neile, kes peale algkooli lõpetamist on sunnitud minema tegelikku ellu, kuid siiski tahaksid oma haridust jätkata iseõppimise teel. See on vajaline ja hinna poolest kättesaadav käsiraamat kõigile lastevanemaile, õpetajale ja õpilasele.

BERNARD SHAW: TAGASI METUUSALA JUURDE. 490 lk., hind 6 kr. 50 s., iluk. 7 kr. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

Tagasi Metuusala juurde on Bernard Shaw' tähtsam teos, kus ta oma vaated inimese arenemisvõimaluste kohta viib viimaste piirideni, koondades need õpetuseks Loovast Evolutsioonist ja vaieldes eessõnas ägedasti vastu Darwini õpetusele. Teos ise koosneb viiest pildist maailma arenguteelt, alates legendiga paradiisiaias, kus tegelasteks Aadam, Eeva, Kain, madu. Meie päevade vaated saavad lõbusa pilke osaliseks ja seda ajajärku nimetatakse tulevikus „rumaltargaks ajaks“. Oleviku esindajaks on ühelt poolt inglise poliitikamees Lloyd George, muidugi varjunime all, ja teiselt poolt teadlased, kes leiavad igahelne kättesaadava vahendi elada 300-aastaseks, kusjuures teoses selgitatakse, milles vahend seisab. Viimased kolm pilti on aastaist 2170, 3000 ja 31920 p. Kr. Peamist osa etendavad seal pikaajalised inimesed, kellega kõrvuti elavad meietalised lühiealised. Nende kahe tüübi ja kaht laadi vaadete kõrvutiseadmisel selgitab B. Shaw meie aja tõelist väärtust. Pikaajalistega võrreldes on väikeste lapsena mannet ka vahvam mees, lahingukangelane Napoleon, kes uuesti sünnib maailma a. 3000 ümber p. Kr. Lõpuks pääsevad täielikule võidule pikaajalised, ja a. 31920 p. Kr. näitab B. Shaw nende ühiskonda ja tutvustab nende vaateid. Selle haruldast mõtterikka teose on tõlkinud A. H. Tamm saare, miline asjaolu tagab, et algteos on antud edasi võimalikult täiuslikult.

EDGAR ALLAN POE: VALIK LUULETISI ja essee „Kaarna“ tekkimisest. Tõlkinud Ants Oras. Hind 2 kr., iluköites 2 kr. 50 s. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

Poe on mõjutanud mitut eesti kirjanikku ja on tõlgitud hoolega tema hirmu ja õuduse jutte. Kuid Poe' hing on ometi luules: müstiliste põhijoontega, omaette ja harukordne, üksikasjus arenenud üllatava omapäraseni ja kauguseni, ühte ja sama kohta inimhinges taguv, kuni see lööb hõõguma või päriselt lausa leegitsema, värsitehniliselt artistlik. Tema värsid pole rahvale laulmiseks, vaid luuletarmastavale isikule vaikuses maitsemiseks. Lauludele lisaks toob käesolev kogu Poe' essee *Kaarna* tekkimisest, mis äratanud laialdast tähelepanu, ja sissejuhatuses annab tõlkija ülevaate Poe' elust ja loomingust.

ALFRED PEDA
Kaheaastase Tartu Maalehe
väljaandja ja peatoim.

ALFRED MÜLLERSON
„T. M.“ vastutav toim.

HERBERT LAAS
Olioni inspitsient

LE THÉÂTRE EN POLOGNE. Bulletin de la „SOCIÉTÉ DES AUTEURS DRAMATIQUE POLONAIS“ et de la „SOCIÉTÉ D'EXPANSION D'ART POLONAIS A L'ÉTRANGER“. Directeur: Dr. Alexandre Guitry. Varsovie. Nr. 1. Mai 1931. Lk. 40. Hind 2 zl. Nris kirjutavad: St. Krzywoszewski, M. Rulikowski, J. Lorentowicz, W. Grubiński, A. Guitry, J. A. Hertz, F. Szyfmanówna j. t. Tekstis 13 illustratsiooni.

KARL SKALBE: PÕHJANEITSI. Valik muinasjutte. Tõlk. M. Pukits. 180 lk., hind 2 kr. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

Karl Skalbe, läti nüüdisaja tähtsamaid kirjanikke, on leidnud enesele õnneliku väljenduse muinasjuttude kaudu. Neid on ta avaldanud mitu kogu ja võitnud üldise tunnustuse ja ka armastuse. M. Pukits on eestindanud neist valiku, mis meie lugejaile, eriti noorsoole, võiksid pakuda tõsist huvi. Need pole mitte rahva muinasjuttude laadilised, vaid vanasse astjasse on kallatud uus viin. Räägitakse põhjaneitsist, hiiglasest, hingede metsast, seljapesijast saunas, koduhaldjast, kuninga ahjukütjast jne., kuid esitatud kujude kaudu otsitakse ja leitakse vastuseid praegusaja eluliste küsimustele. Jutud on pildirikkad, värvikad, tundesoojad, ilma labaste joonteta ja ühtlasi ka pisut romantilised ning sümboolsed.

RICHARD JANNO: SININE ÜMBRIK. Romaan. Lk. 153. Hind kr. 1,75. E. K. Ü. „Postimees“ Tartus, 1931.

R. Jannolt on varemalt ilmunud: *Metsmees*, romaan; *Neitsi Maarja*, jutt. *Päevalehe* joone all on temalt veel ilmunud romaan *Kaks tundi*. Peale selle eriraamatuna *Pahlbärgi ringhääling*, vested.

PROF. DR. A. LÜÜS: ISIKLIK TERVISERAA-MAT. Eesti Tervishoiu Muuseumi väljaanne nr. 72. Tartu, 1931. Lk. 104. Hind 75 senti.

Isiklik terviseramat on tarvilik igale inimesele. Ta olgu tema saatjaks sünnist kuni surmani, loeme eesõnast. Täiskasvanud isikud kirjutavad ise tähtsamad momendid oma elust, eriti oma tervise kohta, siia raamatusse. Terviseramat paneb pearõhku kirjeldavale isikule. Tahab keegi eritiselt täielikult oma või oma laste isikut kirjeldada, siis on selleks raamatu lõppu vabad lehed jätud, kuhu igaüks kõik selle võib üles tähendada, mis ta tähtsaks peab.

Sisu: Juhatus terviseramatut tarvitajaile. Esivanemad. Lähemad sugulased. Ema raseduse ja sünnituse aeg. Toitmine. Üldine arenemine. Varajane lapseiga ja ennekooliaeg. Kooliaeg. Elukutse või ameti õppe-

aeg. Aeg 30.—50. eluaastani. Aeg peale 50. a. Erilised teated ja andmed. Kehaline arenemine. Vaktsinatsioonid. Ravi seerumitega. Tähtsamad haigused. Haigused, kus vajati operatsiooni. Ravi kuurortides. Eriarstide uurimised. Fotograafilised ülevõtted. Andmed isa, ema, isaisa, emaisa, emaema kohta. Vabad lehed.

Raamat on koostatud nii selges ja arusaadavas keeles, et kellelgi ei võiks raskusi tekkida tema käsitlemisel.

Mitte ainult haritlane, vaid iga eesti perekond peaks muretsema enesele selle raamatu ning teda hoolikalt pidama. Sel oleks suur väärtus kogu rahva tuleviku nimel.

ESIMENE ABI UPPISELS. Koostanud Eesti Tervishoiu Muuseumi juhataja dr. V. S u m b e r g: Eesti Tervishoiu Muuseumi väljaanne nr. 75. Plakat on trükitud heal poolkartong-paberil, 7 pildiga, suurus 51×70 sm, hind 15 senti. Plakati võib saada E. Tervishoiu Muuseumist.

EESTI ARST 1931, nr. 7. — See juulikuu number toob dr. G. R o o k s'i sulest töö: *Tegutsemisvõimest peale südame- ja peaajuvigastusi*, millele järgneb dr. med. H. N o r m a n n'i pikem piltidega kirjutis: *Medit-siin-hisoorilisi ja üldisi märkmeid Eesti leprosooriumide kohta*. Üle selle mõned lühemad artiklid, referaadid, arstiliste organisatsioonide tegevus, ametlikud teadaanded ja kroonika.

EESTI NAINEN nr. 7 ja 8.

TALUPERENAINEN nr. 7 ja 8, aug. 1931.

LASTE SÖBER. Nr. 5, 6, 7. V. aastakäik. Väljaandja: E. Ev. Lut. usu Konsistoorium. Vastutav ja tegev toimetaja Jakob A u n v e r. Üksik nr. 3 senti.

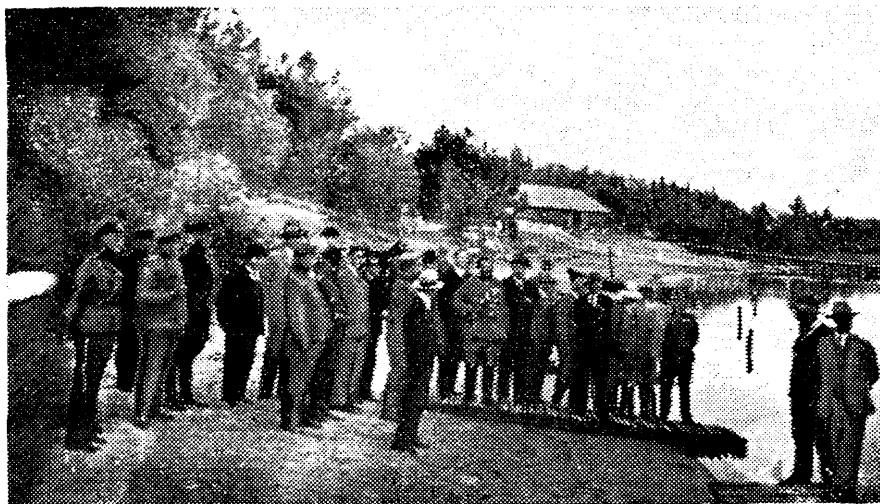
HÄIRE, Tapa garnisoni ajakiri. Nr. 10, 1931. Üksiknr. 20 s. Selle nri ilmunisega möödub 3 aastat, mil „Häire“ esmakordselt nägi päevavalgust. Nii siis — teatud määral juubelin.

TARTU NÄITUSE ALBUM. 4.—7. septembrini 1931. Väljaandja ja toimetaja P. K a n a r i k. Pealadu E. K. Ü. „Postimees“. Lk. 57. Hind? Nris kirjutavad: Jaan Tõnisson, Jaan Hünerson, Karl Kornel, Th. Kaljot, K. E. Sööt, Artur Keller, O. Mänd, K. Saral, A. Kask, J. Mägi, J. Brandt, R. Janno, A. Lange, M. Sõra, Joh. Viik, Arno Raag j. t.

HELME-TÕRVA SÕNUMED. Ilmub igal kolmapäeval. Vastutav toimetaja ja väljaandja A n t s V a s a r. Tegev toim.: Leo K o t s m a n.

U. R. S. S. ET LE COMLOT DES INTERVENTIONISTES. VOKS. Moscou, 1931. Lk. 71. Hind 7 fr.

Värska
Põhjalaagris

11. ja 12. skp. külastasid kindral N. Reek'i kutsel eeskujulikku Värska Põhjalaagrit omavalitsuste, kaitseliidu, politsei ja ajakirjanduse esindajad. Pildil kindral Reek (keskel) diviisi kõrgemate ohvitseridega ja külalistega. All suurepärase Värska „plaaž“.

Joh. Aavik ja Olion

L. a. esitas mag. Joh. Aavik ühe *Olioni* numbriga oma arvamuse. Iga kirjutise ja luuletise kõrvale oli tehtud otsus: „Ülearune, tarbetu.“ „Vähem ilukirjandust! Artikleid!“ Olid maha tehtud kõik autorid (Tammsaare, Oks, Luts jne). Lubatud oli vaid Aaviku enese tõlge (novell!). Samas olid märgitud punasega keelevead. „Vead, vead, elame vigade Eestis!“ Tol korral ei pidanud nendest parandustest midagi teadma *Olioni* toimetaja-korrektor ja autorid.

Ka k. a. avaldas hra A. soovi, näidata *Olioni* vigu. Ja ongi nüüd neid jälle õnnelikult leidnud ja parandatud numbrit võidurõõmsalt rutanud näitama — õpetajate kongressile Tallinnas. Just nimelt *Olioni* numbrit. Ja on andnud peapesu lektor Veski, kes olevat eesti keele ära rikkunud... Muidugi ei jäänud ka hra Veski vastuseid võlgu.

Kallis hra Aavik! Kaos keele alal valitseb just see-

tõttu, et ametlik keel, Teie keel, autorite keel (kes sageli ei luba seda muuta) ja harilik eesti keel nii erinevad. Mida teised õigeks loevad, peate Teie veaks, ja ümberpöörduvalt. Peaksite kindlasti võtma oma hoole kogu ajakirjanduse ja kõik meil ilmuvad raamatud, isegi Tammsaare *Tõe ja õiguse*, *Loomingu* (korrektoriks oli *Loomingul* ja *Olioni* sama isik), kuukirja *Eesti Kirjandus* jne.; — siis saame keele, õige keele; muidu, teate, solgivad ikka ära... Seniks kuni see teostamata, peate kahjuks leppima koguni seega, et *Olioni* on tarvitatud õppe-raamatuna ja, oh häda, meie keelevead valgunud Soome, sest aasta alul Helsingis soome keele õpetajaile korraldatud eesti keele kursustel oli õpperaamatuks *Olion*.

Muide, hra Aavik, Teie teguviis kongressil ei liiguta meid põrmugi, sest juhuslikult on seekord järjekorras *Olion* see, kes on Teie teema illustratsioonina esinema pidanud.

G. N.

Lastevanemad!

Meie äsja välja töötatud

MOODSAD LAPSEKINDLUSTUSE TARIIFID

on ainsamad sellelaadilised Eestis.

Kindlustussumma väljamaksmine on olenematu lapsevanema varajasest surmast, kuna sel puhul lõpeb preemiamaksmine.

Lapsevanema varajase surma juhuks on võimalik kindlustada renti, mis makstakse lapsele igal aastal kuni kindlustuse tähtajani.

Meie tariifide järele on võimalik kindlustada lastele õpperaha ja muuks otstarbeks kapitali, ning tütarlastele kaasavara, mis välja makstakse abiellumise korral (mitteabiellumise korral aga 25. eluaastal).

Lapsevanema varajase surma korral võib kindlustust täiendada *rendikindlustusega*, mida makstakse lapsele igal aastal, lapsevanema surmast alates kuni kindlustuse tähtaja lõpuni. Kindlustusi on võimalik sõlmida ka ilma arstliku järelevaatusest, kui tervislik seisund takistusi ei tekita.

Tutvudes nende tariifidega, leiage kindlasti, et need Teie soove rahuldavad.

Meie tariifide kogu on kõige *täielikum* ja *rikkalikum* Eestis, mis võimaldab igäihel valida oma nõuetele vastavat kindlustusviisi. See ongi põhjus, miks meie elukindlustusala näitab järjekindlat kasvu.

Tutvuge uute tariifidega, mille kohta võite saada lähemaid teateid meie peakontorist, osakondadest ja esindajatelt.

Kindlustusselts „EESTI“

Asutatud 1907. a.

Valitsus: Tartus, Suurturg 10, oma majas.

Eesti grammofonitööstus

Viimased ajad on toonud suuri pöördeid ja muudatusi meie majandusel. On hakatud ometi kord teid otsima, kuidas juhtida laia publiku tähelepanu meie omatööstusele, kuidas võidelda selle sajapäise lohega — välismaa kaubaga, mis neelab igal aastal sadandeid miljooneid me rahva raha.

Oligi viimaseid minuteid uute tuulte tulemiseks.

Iseseisvuse esimene aastakümme on loonud ja kasvatanud uusi meie oma tööstusharusid, mille elujõus ei kahtle keegi. Tarvis on ainult, et meie, kaasaegsed, neid tööstusi toetaksime nende toodangu ja produktiooni tarvitamisega.

Üks selliseid tööstusi, mis paariaastase tegevusaja kestel kõige kiuste eestlusele omase visadusega on jõudnud end pinnale töötada, on Tartus tuntud ärimehe ja kaubamaja omaniku K. G. Reinholdi kodumaa grammofonide tööstus, mis asub Elvas.

Nimetatud vabrik on suutnud oma artikliga välismaa löögijõu kodumaal murda. Nõudmine „Columbus“ grammofonide järele näitab, et siin on tegemist eluõigusliku tööstusega, mitte mõne ühiskonna abirahadel väetatud ja uimase ning vireleva vesivõsuga, nagu neid olnud ja kadunud.

Energiline ärimees on tee murdnud oma vabriku saadustele koguni välismaale. Tellimised Leedust, Soomest ja isegi Saksamaalt on selle pandiks.

Meie kohus on toetada oma kaasmaalaste ettevõtteid ostudega ja soovida nendele edaspidist jõudsat arenemist.

R. NAPP

TARTUS, KÜÜTRI TÄNAV 3
(Rüütli tän. nurgal)

Eeskujulik ja odavam I järgu

JUUKSETÖÖSTUSE-ÄRI

DAAMIDE JA HÄRRADE
JAOSKOND

Äris töötavad paremad tööjõud

Hinnad võistlemata!

COIFFEUR R. NAPP

Diplomeeritud juuksetööstuse meister

Külastage!

Ilmastiku jahenemisega suureneb liha tarvitamine

Alati saadaval:

- Sea ploomirasv, sulatatud
- „ pead, värsked ja soolatud
- „ jalad, „ „ „
- „ südamed „ „ „
- „ neerud „ „ „
- „ keeled „ „ „
- „ maksad „ „ „
- „ vaheliha „ „ „
- „ peekonlõiked „ „ „
- „ filee „ „ „
- „ I ja II sordi supikondid

Iiri meetodi järele suitsetatud liha ja igasugused delikatessid, nagu: sprotid, kilud, lihakonservid jne.

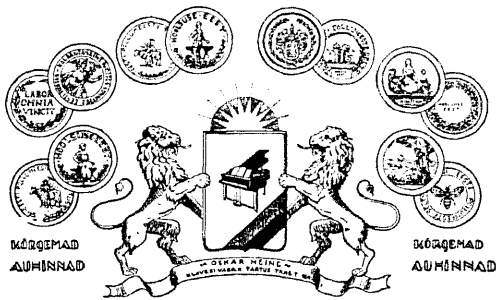
Soodsaim ostukoht

Tartu Eksporttapamaja lihakauplus

Jaani 1, Barklai platsi vastu

Kirjal. ja telefonilised tellimised täidetakse viibimata

OSKAR HEINE

Klaveri vabrik TARTUS, Karlova 69

Soovitab

ilusakõlalisi tiibklavereid ja pianosid
soodsate järeelmaksu tingimustega

Külastage minu väljapanekuid Tartu näitusel

Iga eestlane tarvitab ainult omamaa saadusi

Kõik Tartumaal loevad

Tartu Maalehte

Mispärast?

Seepärast,

et TARTU MAALEHT on ainuke ajaleht Tartumaal, mis on maahuvide eest valvel;

et TARTU MAALEHT on toimetatud vilunud jõudude poolt;

et TARTU MAALEHELE teevad kaastööd maalt pärit olevad ja maal elavad seltskonnategelased ja poliitikamehed.

TARTU MAALEHE maksuta lisana ilmub kord nädalas PÖLLUMEHE NÄDALLEHT, mis on toimetatud vilunud põllumajandusliikude eriteadlaste poolt.

Igas numbris huvitav romaan!

TARTU MAALEHE lugejad saavad toimetuse kaudu tasuta juriidilist nõu ja odavamahinnalist kaitset kohtus.

TARTU MAALEHT ilmub igal teisipäeval, neljapäeval ja laupäeval vähemalt 8-leheküljelisena.

TARTU MAALEHE toimetuse ja talituse: Tartu, Kompanii tän. 4, tel. 268.

Ainuke Eestis!

T. Nõmmits

Juuksetöönduse ateljee

RÜÜTLI TÄNAV NR. 12

Telef. 4-95 ja 1-19

Härrade, daamide ja teatri jaoskonnad

*

CABINET DE BEAUTÉ

Kõige piinlikum puhtus ja korralik töö

Suur väljavalik parukatest, näovärvidest jne.

Kirjalikud ja telefonilised tellimused täidetakse viibimata

*

Kestvad elektrilokid

*

Äri on mitme kuld- ja hõbeaurahaga kroonitud

Inglise maitse

Inglased on haritud rahvas ja nende maitse on raffineeritud. — Inglise maitse erineb mõneski suhtes. Nende maitsega tutvunud, jäävad paljud selle tulisteks pooldajateks.

Inglise maitse kohaselt on „Tartu Tubakavabriku“ poolt hiljuti turule lastud paberossid „Miss“, 25 tükki — 25 senti, mis suitsetajate poolt soojasti vastu võetud. Sellemaitiselised suitsetused on Inglismaal väga moes ja laialt tarvitusel, seepärast soovitame ka Teile.

Proovige vaid kord paberosse „Miss“ ja te veendute inglise maitse paremuses ning jääte nende paberosside alaliseks sõbraks ja tarvitajaks.

TARTU SAAPATÖÖSTUS

ASUT. 1910 AAST

Narva 8

Võtab vastu tellimisi igasuguste jalanõude peale

Tööstus on niivõrd välja arenenud, et võib igasuguseid jalanõusid kõige paremini ja ajakohaselt valmistada. Tööstuses valmistatakse liiste igasuguste jalgade järele. Jalanõud tehakse täpisealt ja korralikult, nii et jalanõude tarvitajad võivad julgesti tellida „Tartu Saapatööstusest“, mida tunnistavad näitustele väljapandud tööd, mille eest on antud

hõbe- ja kõrgemad kuld-aurahad

TÄIELIK VASTUTUS TÖÖDE EEST

Austusega **J. Speek**

Emad!

Kes ei soovi oma lemmikule pesemise juures valu, vaid vastuoksa, tahavad lapsele lõbu valmistada, peaksid tingimata tarvitama ainult

A. FREDERKINGI „LASTESEEPI“

See seep on balsam õrnade, hoolitsust vajavate laste jaoks ja ta põhjustab väikeste terve ja õitsva välimuse

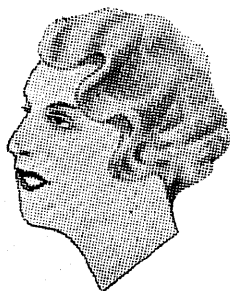
SPETSIAAL DAAMIDE FRISEUR-SALONG

R. DILS

Tartus, Küüni tän. 1 (hoovis)

Elegantsed soengud
Vesilained

Kestvad loomutruud
elektrilokid

Tartu Triikpesu vabrik

Tartus, Söögiturg 4. Telefon 2-22

VALMISTAB: Triiksärke, nurk- ja doppelt ning poolpehmeid kraesid igasugustes fassongides, manseteid, rinnaesiseid j. n. e.

Meie kaup
on varustatud vabriku
mürgiga ja on

müügil kõikides
paremates en gros ja
en detail ürides

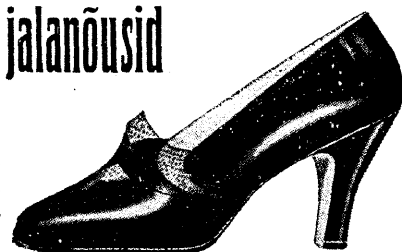
Meie kaup on vastupidav ja hea väljatöötuse tõttu tunnustuse omandanud; võistleb ja on tunduvalt odavam välismaa saadustest. — Laos on alati saadaval suures valikus igasuguseid triikpesu artikleid.

Eestlane — tarvita ainult kodumaa kaupa!

Tartu Triikpesu vabrik, Söögiturg 4

Elegantseid jalanõusid

tuntud headuses ja
kõige soodsamate
hindadega soovitab

H. Wester

Riia tänav nr. 22-a

Märkus: Äri asub K-S. „Oma“ vastu

VALMISTAB MOODSAID
MEESTE- JA NAISTER.
RÄTSEPATÖID

I JÄRGU RESTORAN-BAR

DUNORD

TARTU, GILDI 9

TELEFON 4-69

MAITSVAD LÖUNA- JA ÖHTUSÖÖKE
EESKUJULIK KÜLM LETT
IGASUGUSEID JOOKE J. N. E.

MUUSIKA!

KÜLASTAGE!

Lugupeetud

kaubatarvitajad,

tähelepanu!

Tarvitage ainult kodumaa reisikohvreid. Eesti töö (O. Zimmermanni tehastest) on võistlemata hea ja odav.

Suurus: 30 35 40 45 50 55 60 65 70 75 sm.
Hind: 2.75 3.25 4.— 4.50 5.— 5.50 6.— 6.50 7.— 7.50 kr.

Moodsaid naisterahva käekotte, aktimappe, rahatas-
kuid ja metall-rahataskuid suures valikus.

Tartus, Suurturg nr. 4. O. ZIMMERMANN.
Tallinnas, Harju tän. 34.

Jällemüüjatele soodsam ja odavam ostukoht.

Kinnisvaraomanikkude Pank

Telef. 11-67 Tartus, Suurturg 3 Telef. 11-67

Võtab raha hoiule
makstes ajakohast protsenti

Annab laenusid
120/0-ga aastas

**Toimetab kõiki panga-
operatsioone**

Juhatus

Panga juures asub

RIS. MAJA

Toimetab kõiki kindlustusoperatsioone

Grand-Hôtel

TARTUS, VALLIKRAAVI 10
KÖNETR. 323

Soodsam peatuskoht Tartus

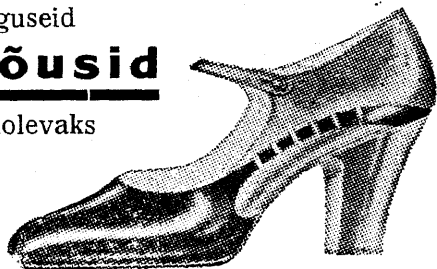
*

AUSTUSEGA JUHATUS

Moodsamad mudelid!

Igasuguseid
jalanõusid

soovib eelolevaks
hooajaks
suures
valikus
odavalt

K. Könsen'i äri Tartus, Riia tänav 18

FOTO-ATELJEE

ARMIN LOMP

TARTUS, VANA T. 6 · TELEFON NR. 2-53

Valmistan igasuguseid üles-
võtteid / Grupivõtteid mitme-
tuhande inimese suuruselt /
Pildi suurendusi nii liht kui
ka värvilisi kuni elusuuruseni

EINELAUD

VANEMUINE

AIA TÄNAVAS

PARIM KOOSVIIBIMISE KOHT TARTUS

KUS SAAB MAITSEVAID LÕUNA- JA
ÕHTUSÖÖKE, IGASUGUSEID JOOKE
J. N. E.

KABAREE · MUUSIKA · TANTS

K. G. Reinholdi kaubamaja

Tartus, Suurturg 5, telef. 4-70

ASUTATUD 1904. A.

OLI JA ON

edaspidigi ainukeseks sellesarnaseks suurriiks Eestis, mis ligi 30 a. äritegevuse jooksul on oma laialdasele ostjaskonnale pakunud mitmekesist otseteed parematest ja kuulsamatest vabrikutest ostetud kaupu tuntud häädukes odavasti ja imekergetel järelmaksu tingimustel.

HOOAJAKS

soovitame oma pealaost „Columbus“ grammofone — kodumaa töö, mis 50% odavamad, kuid üllatavalt väärtuslikumad välismaa grammofonidest.

Oma suurlaost soovitame jalgrattaid, õmblusmasinaid, laskeriistu, laua-, käe- ja taskukelli ja nende osi, kuld- ja hõbeasju.

UUDISENA

maailma paremad raadioaparaadid ja valjuhääldajad, mis annavad edasi õrnemadki helivarjundid võrratu puhtusega ning sõnaosa haruldase selgusega. — Hind ülesreklameeritud aparaatidest pea poole odavam. — Kaubaga tutvunemine ja aparaatide demonstreeimine ei kohusta Teid ostma.

Kaupade headuse eest täieline vastutus!

Äga õige eestlane tarvitab ainult kodumaa kaupa!

Euroopa vastuvõtt valjuhääldajas !!

See pole enam unistus, vaid tõsiasi, kui Teil kodus meie uus 3-lambiline võrkvastuvõtja

«NADIR» 3 W

Hind ainult kr. 165.—. Moodsamaid ja täiuslikumaid 3-lambilisi varivõrelambiga vastuvõtjaid. Ta konstrueerimisel on võetud arvesse kõik uuemaaja raadio-tehnika saavutised. Ajakohane välimus, kerge käsitus.

Tõeline pärl Eesti raadioturul!

Meie aparaadid on kroonitud 7 esimese auhinnaga.
Soodsad ostutingimused — Järelmaks ühe aastani.

A-S. TARTU TELEFONI VABRIK

Tartus, Pulestee tän. nr. 9/11, telefon 2-34.

Müük Tartus: K-m. Venn. Prüüs, Kaubahoov 20/21.

On Teil halb tuju?

On Teil igav?

Käesoleval sügis- ja talvehooajal näete paremaid, grandioos-
semaid ja lõbusamaid valgus-heli eeskavasid ainukestel selle-
süsteemilistel aparaatidel Tartus

AINULT A-S. «ROYAL-FILMI» KINOS

== «ATHENA» ==

TARTUS, KÜÜTRI TÄNAV 1

Algus kell 17, pühap. kell 15 // Jälgige alati hoolega reklaami

Èeltulevaks sügis-hooajaks

kohale jõudnud:

kodumaa, inglise ja teiste paremate välismaa vabrikute

ülikonna-, smokingi-, püksi- ja palituriided
uued mustrid ja värvid

Daamidele

moodsaid palitu-, kostüümi- ja kleidiriideid, ühevärvilisi ja ruudulisi;
ilmakuulsat Lindeneri velvet- ja pesusametit

uued 1931. a. sügise mustrid

Alaline uudiste juuretulek Hinnad ja valik võistluseta

M. Jänese suuräri

Asut. 1899. a.

Tartus, Kaubahoov 10-11-12

Kõnetr. 5-91

Kaubatarvitajad!

Sidage meeles,

et parem riidekauba ostukoht
on oma valiku ja hinna poolest

Tschernov, Luksep & Ko

riidekaubaladu Tartus.
Kaubahoov 6—7   Telefon 156

Suitsetajad, tähelepanu!

PABEROSSID

SULTAN

25 tk. 25 senti

ON OMA AROOMI JA MAITSE POOLEST VÄLJASPOOL VÕISTLUST

TUBAKATEHAS „TUBAK“

Hind 75 senti.